

დემოკრატიული კულტურის პროპაგანდა

თანაცხოვრება

კულტურულ მრავალფეროვნებას
დემოკრატიულ საზოგადოებაში

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

ღამოკრიატიკური კულტურის კომპანია

თანამშრომლებს
კულტურულ მნიშვნელობას
ღამოკრიატიკურ სარგებლობაში

COMPETENCES FOR DEMOCRATIC CULTURE – LIVING TOGETHER AS EQUALS
IN CULTURALLY DIVERSE DEMOCRATIC SOCIETIES

ISBN 978-92-871-8237-1

ევროპის საბჭოს წინამდებარე დოკუმენტი გამოცემულია ევროკავშირის ფინანსური მხარდაჭერით. ქართული გამოცემა მომზადდა ევროპის საბჭოს თანხმობით, ევროპის საბჭოსა და ევროკავშირის ერთობლივი პროექტის „ინსტრუმენტები დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციების ჩარჩოს დანერგვისათვის“ ფარგლებში. ქართულ თარგმანზე პასუხისმგებლობა სრულად ეკისრება ქართულ მხარეს.

წინამდებარე პუბლიკაციაში შესულ მოსაზრებებზე პასუხისმგებელი არიან ნაშრომის ავტორები და ავტორთა მოსაზრებები შესაძლოა არ ასახავდეს ევროპის საბჭოს ან ევროკავშირის ოფიციალურ პოზიციას.

ყველა უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე გამოცემაში შესული მასალის თარგმნა, გამრავლება ან გავრცელება ნებისმიერი ფორმით ან საშუალებით, ელექტრონული (CD-Rom, ინტერნეტი და ა. შ.), მექანიკური, მათ შორის, ფოტოგრაფიული, ჩანაწერით თუ ინფორმაციის შენახვისა და გავრცელების სხვა ნებისმიერი საშუალებით, კომუნიკაციის დირექტორატის წინასწარი წერილობითი ნებართვის გარეშე (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

გარეკანის დიზაინი: დოკუმენტებისა და პუბლიკაციების დეპარტამენტი (SPDP), ევროპის საბჭო
ფოტო გარეკანზე: © Shutterstock
დაკაბადონება: Jouve, Paris

ევროპის საბჭოს გამომცემლობა, F-67075 Strasbourg Cedex, <http://book.coe.int>, www.coe.int

© ევროპის საბჭო, 2016 წლის მარტი, ინგლისური გამოცემა

ქართული გამოცემის სათაური:

**დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციები – თანაცხოვრება
კულტურულად მრავალფეროვან დემოკრატიულ საზოგადოებაში**

ISBN 978-9941-27-462-6

© მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრი, 2017 წლის ოქტომბერი,
ქართული გამოცემა

მთარგმნელი: მია გვიტიძე

რედაქტორი: ნათია ნაცვლიშვილი

დაკაბადონება: ბესიკ დანელია

დაიბეჭდა: შპს „სემანში“

დოკუმენტის შესახებ

წინამდებარე დოკუმენტი შექმნილია ევროპის საბჭოს პროექტის ფარგლებში, რომელიც ოთხ ეტაპად ხორციელდება, 2014 წლიდან 2017 წლამდე პერიოდში. პირველი ეტაპი გულისხმობს იმ კომპეტენციათა კონცეპტუალური მოდელის შექმნას, რომლებიც დემოკრატიულ კულტურაში მოქალაქეების ეფექტურ მონაწილეობას უზრუნველყოფს. წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილია აღნიშნული მოდელი და მის შექმნაში გამოყენებული მეთოდები. დოკუმენტის მიზანს წარმოადგენს, დაინტერესებულ პირებს გააცნოს ის პრინციპები, რომლებიც საფუძვლად უდევს აღნიშნულ მოდელს და, ასევე, მოდელის ტექნიკური დეტალები.

პროექტის მეორე ეტაპი ეთმობა დესკრიპტორების შემუშავებას (აღწერა იმისა, თუ, მოდელში მოცემულ სხვადასხვა კომპეტენციათა დაუფლების შემთხვევაში, რა ქმედებების განხორციელება შეუძლია პირს); მესამე ეტაპზე წარმოებს აღნიშნული დესკრიპტორების შესაბამისობის დადგენა მოცემული კომპეტენციის დონეებთან და დადასტურება; ხოლო მეოთხე ეტაპი გულისხმობს შესაბამისი დოკუმენტების მომზადებას. წინამდებარე პუბლიკაცია განკუთვნილია განათლების სფეროში დასაქმებული და შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირებისათვის და კომპეტენციათა მოდელის არატექნიკურ დახასიათებას მოიცავს. მასში, ასევე, ახსნილია, თუ როგორ შეიძლება იქნეს გამოყენებული აღნიშნული მოდელი და დესკრიპტორები, სასწავლო პროგრამისა და საგანმანათლებლო ჩარჩოს შესაფასებლად და შეფასების (თვითშეფასების ან სხვების მიერ შეფასების) ახალი ფორმების შესამუშავებლად.

პროექტის ფარგლებში შექმნილი მასალა საბოლოოდ საფუძვლად დაედება ევროპის საბჭოს დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციების სახელმძღვანელო ჩარჩოს.

აღნიშნული პროექტის შესახებ დეტალური ინფორმაცია შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ვებგვერდზე: www.coe.int/competences

საჩივრი

დოკუმენტის შესახებ	3
წინასწორი შეფასება	7
მოკლე მიმოხილვა	11
1. შესავალი	21
2. წინაპირობა: კომპეტენციები აუცილებელია, თუმცა არა საკმარისი	25
3. დამატებითი წინაპირობა: ყველა კულტურა მრავალფეროვანი, წინააღმდეგობრივი, დინამიური და მუდმივად განვითარებადი	29
4. მოცემულ მოდელში გამოყენებული კომპეტენციის ცნება	35
5. მოცემულ მოდელში შესულ კომპეტენციათა იდენტიფიცირების მეთოდი	41
5.1. კომპეტენციათა არსებული სქემების შემოწმება	41
5.2. კომპეტენციათა არსებული სქემების ანალიზი	44
5.3. მოცემულ მოდელში შესატან კომპეტენციათა იდენტიფიცირების მეთოდი	44
6. მოდელი	51
6.1. ღირებულებები	52
6.2. დამოკიდებულებები	57
6.3. უნარები	66
6.4. ცოდნა და კრიტიკული გააზრება	77
7. დასკვნა	85

დანართი 1	
პროექტის ფარგლებში შესწავლილი კომპეტენციების სქემები	87
დანართი 2	
კომპეტენციათა 101 სქემიდან გამოყოფილი 55 შესაძლო კომპეტენცია	97
დანართი 3	
გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები, დანართ 1-ში მოცემულ ჩამონათვალში შესული ლიტერატურისა და წყაროების გარდა	101
დანართი 4	
ავტორები და წინამდებარე რესურსის შემნაში მონაწილე სხვა პირები	105

წინასიტყვაობა

ევროპის საბჭო დიდი ხანია აქტიურად არის ჩაბმული დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლებასა და ინტერკულტურულ დიალოგთან დაკავშირებულ საქმიანობაში. ევროპის კულტურული კონვენცია პირველად ძალაში 1954 წელს შევიდა. მაშინ, როდესაც ომის მოგონებები ჯერ კიდევ არ იყო გაფერმკრთალებული და მსოფლიოს ხელახალი გადანაწილება სულ მცირე ხნის დაწყებული იყო, ევროპის სახელმწიფოები, აღნიშნული კონვენციის ფარგლებში, შეთანხმდნენ, რომ ერთიანობის უზრუნველსაყოფად, ხელს შეუწყობდნენ „ერთმანეთის ენების, ისტორიისა და კულტურის შესწავლას, იმ იდეალებისა და პრინციპების დაცვისა და რეალიზების მიზნით, რომლებიც [ჩვენს] საერთო მემკვიდრეობას წარმოადგენს“.

აღნიშნული დროიდან მოყოლებული, ევროპაში წარმოქმნილ კონფლიქტურ სიტუაციათა უმრავლესობის შემთხვევაში, ევროპის საბჭო წამყვან როლს თამაშობდა, განათლების საშუალებით ნდობისა და ურთიერთგაგების აღდგენის საქმეში. განათლების მეშვეობით, ჩვენ, ასევე, შევძელით დემოკრატიის მშენებლობაში დავხმარებოდით ბევრ ახალ წევრ ქვეყანას. დემოკრატია, რა თქმა უნდა, ინსტიტუტებსა და კანონებზეა დაფუძნებული, თუმცა მისი შენარჩუნება მოქალაქეების ქმედებებისა და ქცევის საშუალებით არის შესაძლებელი. შესაბამისად, არ უნდა შეწყდეს დემოკრატიული კულტურის სწავლება და ხელშეწყობა.

დღესდღეისობით, ევროპის სახელმწიფოები ახალი გამოწვევის წინაშე დგანან, რაც ჩვენს მობილიზებასა და ჩვენს ჩართულობას საჭიროებს, რომელიც საკლასო ოთახებიდან უნდა დავიწყოთ. ინტენსიური მიგრაცია, მზარდი მრავალფეროვნება, საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარების სწრაფი ტემპი და გლობალიზაცია მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ადამიანების

პიროვნულ მახასიათებლებზე. დღეს, ისე როგორც არასდროს, ჩვენ ხშირად ვხვდებით ჩვენს საზოგადოებებში ერთმანეთის გვერდით მცხოვრებ პირებს, რომლებსაც განსხვავებული შეხედულებები, წარმომავლობა და მსოფლმხედველობა გააჩნიათ. ევროპის საზოგადოებათა გამდიდრება, თავისთავად, მისასალმებელ მოვლენას წარმოადგენს, თუმცა იგი ჩვენგან მოითხოვს გონივრულ ქმედებებს და წინდახედულ ნაბიჯებს, ჩვენი საერთო ღირებულებების დასაცავად, რომლებზეც ჩვენი საზოგადოებებია აგებული. როგორ ვაგვარებთ იმ დაპირისპირებებს, რომლებიც ურთიერთსაწინააღმდეგო მსოფლმხედველობებს შორის არსებობს? რომელი დამოკიდებულებები და ქცევის ნორმები უნდა იყოს ჩვენთვის მისაღები და რომელი მიუღებელი?

მსგავსი დილემებიდან მარტივი გამოსავლის პოვნა შეუძლებელია. თუმცა, ამგვარ კითხვებზე პასუხის გაცემისაგან თავის არიდებამ შედეგად მოგვიტანა სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენელი ტერორისტების გააქტიურების ბოლოდროინდელი ტალღა, ახალგაზრდა ევროპელი რადიკალები, რომლებიც ჩათრეულ იქნენ დემოკრატიის წინააღმდეგ ბრძოლაში, რომლებმაც ზურგი აქციეს დემოკრატიული ცხოვრების წესს და თანამოქალაქეების წინააღმდეგ გაილაშქრეს. ამგვარი ექსტრემიზმი მხოლოდ იქ შეიძლება დაიბადოს, სადაც ახალგაზრდებს მრავალფეროვნების სწორ აღქმას კი არ ასწავლიან, არამედ მისდამი შიშს უნერგავენ და იქ, სადაც ახალგაზრდებს კრიტიკული აზროვნების საშუალება აქვთ ჩამორთმეული.

გემოთ აღნიშნულის გამო, ევროპის საბჭომ საკუთარ თავზე აიღო, ევროპის მასშტაბით, განათლებაზე პასუხისმგებელ პირთა აღჭურვა იმ უმნიშვნელოვანესი კომპეტენციებით, რომელთა საშუალებითაც ისინი შეძლებენ, თავიანთ მოსწავლეებს ასწავლონ, როგორ იცხოვრონ ერთად, მრავალფეროვან საზოგადოებებში, როგორც დემოკრატიულ პრინციპებზე აღზრდილმა მოქალაქეებმა. იმის გათვალისწინებით, რომ ჩვენი ერები უფრო და უფრო შერეული ხდება, მსგავსი ცოდნა და უნარები დღეს კიდევ უფრო აქტუალურია, ვიდრე ოდესმე ყოფილა. მიზანს წარმოადგენს არა ის, რომ მოსწავლეებს ვასწავლოთ, რაზე იფიქრონ, არამედ ის, თუ როგორ იაზროვნონ, რათა თავისუფლად და უპრობლემოდ იცხოვრონ იმ მსოფლიოში, სადაც მათ აზრს ყველა არ იზიარებს, მაგრამ ყველა ჩვენგანს აქვს ერთი მოვალეობა და ეს მოვალეობა იმ დემოკრატიული პრინციპების დაცვაში მდგომარეობს, რომლებიც ყველა კულტურის მშვიდობიანი თანაარსებობის წინაპირობას წარმოადგენს.

აღნიშნულ კომპეტენციათა ჩარჩო საშუალებას აძლევს წევრ სახელმწიფოებს, მორგონ ისინი საკუთარ საჭიროებებს და მხოლოდ მათი საზოგადოებებისათვის დამახასიათებელ კულტურულ კონტურებს. ამ ჩარჩოს საშუალებით, მასწავლებლები შეძლებენ, შთაუნერგონ თავიანთ მოსწავლეებს ისეთი ღირებულებები, როგორცაა შემწყნარებლობა და სხვების პატივისცემა, რათა მათ ჩამოუყალიბდეთ როგორც საკუთარი უფლებების, ასევე, სხვათა მიმართ პასუხისმგებლობების აღქმა. ჩვენ კვლავაც გავაგრძელებთ ჩვენს ძალისხმევას დემოკრატიისათვის განათლების მიმართულებით, შევთავაზებთ რა წევრ სახელმწიფოებს რჩევებს ამ კომპეტენციათა ჩარჩოს დანერგვასთან დაკავშირებით და დავეხმარებით მათ იმ ადამიანების მომზადებაში, რომლებიც პრაქტიკულად შეძლებენ დემოკრატიული კომპეტენციების დანერგვას. მე ვიმედოვნებ, რომ ყველა წევრი სახელმწიფო სრულ მზადყოფნას გამოხატავს, მხარი დაუჭიროს ამ მიზანმიმართულ და დროულ ინიციატივას.

ტურბიორნ იაგლანდი

ევროპის საბჭოს გენერალური მდივანი

მოკლე მიმოხილვა

ნინამდებარე დოკუმენტში აღწერილია იმ კომპეტენციათა კონცეპტუალური მოდელი, რომელთა დაუფლება საჭიროა დემოკრატიის კულტურაში ეფექტური მონაწილეობისათვის და კულტურულად მრავალფეროვან დემოკრატიულ საზოგადოებებში მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის. აღნიშნული კონცეპტუალური მოდელი განკუთვნილია განათლების სფეროში გადაწყვეტილებათა მიღებისა და დაგეგმვის პროცესებში გამოსაყენებლად, ასევე, იგი უზრუნველყოფს განათლების სისტემების აღჭურვას ყველა იმ საშუალებით, რომელიც საჭიროა კომპეტენტური დემოკრატიული მოქალაქეების აღსაზრდელად და მათ მოსამზადებლად. წინამდებარე დოკუმენტი შვიდი თავისაგან შედგება.

პირველ თავში საუბარია კომპეტენციების მოდელის საგანმანათლებლო დანიშნულებაზე. აღნიშნულ თავში, ასევე, განმარტებულია ის, თუ მოცემულ კონტექსტში რატომ გამოიყენება სიტყვათა შეთანხმება „დემოკრატიის კულტურა“, „დემოკრატიის“ ნაცვლად: ამგვარად შესაძლებელი ხდება იმ ფაქტის ხაზგასმა, რომ რამდენადაც დემოკრატია ვერ იარსებებს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და კანონების გარეშე, ასევე, აღნიშნული ინსტიტუტები და კანონები ვერ იმუშავებს პრაქტიკულად, თუ მათ საფუძველს დემოკრატიის კულტურა არ წარმოადგენს, რაც დემოკრატიულ ღირებულებებს, დამოკიდებულებებსა და ცხოვრების წესსა და ჩვეულებებს მოიცავს. აქვე განმარტებულია დემოკრატიის კულტურისა და ინტერკულტურული დიალოგის ურთიერთდამოკიდებულება კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში: ამგვარ საზოგადოებებში ინტერკულტურულ დიალოგს სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს იმის უზრუნველსაყოფად, რომ უკლებლივ ყველა მოქალაქე იყოს ჩაბმული დემოკრატიულ დისკუსიებში, დებატებსა და საკითხთა განხილვაში.

მეორე და მესამე თავებში აღწერილია მოცემული მოდელის რამოდენიმე წინაპირობა. მეორე თავში აღწერილი წინაპირობის არსი იმაში მდგომარეობს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ მოქალაქეები უნდა ფლობდნენ გარკვეულ კომპეტენციებს იმისათვის, რათა აქტიური და ეფექტური მონაწილეობა მიიღონ დემოკრატიის კულტურაში, მხოლოდ კომპეტენციები არ არის საკმარისი ამგვარი მონაწილეობისათვის, ვინაიდან დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობა, ასევე, მოითხოვს სათანადო ინსტიტუციური სტრუქტურების არსებობას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დემოკრატიის კულტურის დასამკვიდრებლად არსებითი მნიშვნელობა აქვს როგორც კომპეტენციებს, ასევე, დემოკრატიული ინსტიტუტების არსებობას. გარდა ამისა, ყველა მოქალაქის დემოკრატიული ჩართულობა საზოგადოებაში საჭიროებს ზომების გატარებას სოციალური და სტრუქტურული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად. ამგვარი ზომების გატარების გარეშე, არახელსაყრელ პირობებში მყოფი ჯგუფების წარმომადგენლები მარგინალიზებული იქნებიან დემოკრატიული პროცესებისაგან, მიუხედავად იმისა, თუ რა დონეზე ფლობენ დემოკრატიულ კომპეტენციებს.

მესამე თავში აღწერილია კომპეტენციათა მოდელში გამოყენებული ცნება – „კულტურის“ განმარტება. ნებისმიერი კულტურა თავისთავად მრავალფეროვანი, წინააღმდეგობრივი, დინამიკური და მუდმივად განვითარებადი. ყველა ერი თავის თავში მოიცავს მრავალ კულტურას, რომელიც კომპლექსურად ურთიერთქმედებს. ამ თავში, ასევე, განხილულია „ინტერკულტურულობის“ კონცეფცია. გამოთქმულია აზრი იმის თაობაზე, რომ ინტერკულტურული ვითარება თავს იჩენს მაშინ, როცა, ინდივიდის აღქმით, მეორე ადამიანი ან ადამიანთა ჯგუფი მისგან კულტურულად განსხვავებულია. აქედან გამომდინარე, ინტერკულტურული დიალოგი იწყება მაშინ, როცა ადამიანები ან ადამიანთა ჯგუფები თავს კულტურულად განსხვავებულად აღიქვამენ. ასევე, აღნიშნულია, რომ მიუხედავად იმისა, რომ კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში ინტერკულტურული დიალოგი ძალიან მნიშვნელოვანია შემწყნარებლობის გასაღვივებლად და სოციალური ინტეგრაციის გასაუმჯობესებლად, ამავე დროს, ზოგიერთ გარემოებათა არსებობისას, ამგვარი დიალოგი შესაძლოა განსაკუთრებით საპასუხისმგებლო და რთული აღმოჩნდეს.

მეოთხე თავში განმარტებულია „კომპეტენციის“ ცნება, იმ მნიშვნელობით, რომლითაც იგი კომპეტენციათა მოდელში გამოიყენება. დემოკრატიული

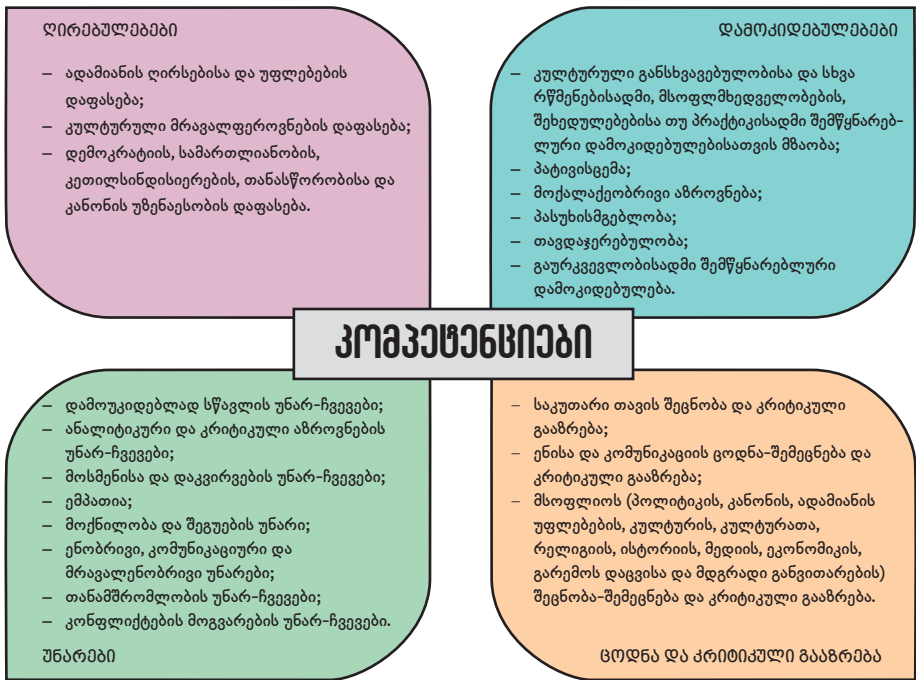
და ინტერკულტურული კომპეტენცია განმარტებულია, როგორც შესაბამისი ღირებულებების, დამოკიდებულებების, უნარებისა და/ან გააზრების მობილიზებისა და ამოქმედების უნარი, დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ გარემოსთან დაკავშირებულ მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე სათანადო და ქმედითი რეაგირებისათვის. კომპეტენციის შექმნა განმარტება, როგორც დინამიკური პროცესი, რომლის დროსაც კომპეტენტური პირი – აქტიურად და ადაპტირებულად – მობილიზებას უკეთებს და იყენებს ფსიქოლოგიური რესურსების მთელ რიგს, რათა სათანადოდ შეხვდეს ახალ გარემოებებს, მათი გამოჩენისთანავე.

მეოთხე თავში, ტერმინ „კომპეტენციის“ (მხოლოდით რიცხვში) საზოგადოდ მიღებული მნიშვნელობის გარდა, ასევე, განმარტებულია ტერმინი „კომპეტენციები“ (მრავლობით რიცხვში) იმ მნიშვნელობით, რა მნიშვნელობითაც იგი გამოიყენება წინამდებარე დოკუმენტში, კონკრეტული პირის პირადი რესურსების აღსანიშნავად (მაგ. კონკრეტული ღირებულებები, დამოკიდებულებები, უნარები, ცოდნა და გააზრება), რომელთა მობილიზება და პრაქტიკაში ამოქმედება ხდება კომპეტენტური ქცევის ჩამოყალიბებისას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ შემთხვევაში, კომპეტენცია მოიცავს გარკვეული კომპეტენციების შერჩევას, აქტივაციასა და ორგანიზებას და მათ კოორდინირებულ, მოქნილ და დინამიკურ გამოყენებას კონკრეტულ ვითარებაში.

მეხუთე თავში აღწერილია სამუშაო მეთოდი, რომლის გამოყენებითაც მიმდინარეობდა კონკრეტული კომპეტენციების იდენტიფიცირება წინამდებარე მოდელში ჩასართავად. აღნიშნული მოდელის მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენს ის, რომ მისი შედგენა არ გახორციელებულა ახალი, შეუსწავლელი რესურსების გამოყენებით, არამედ იგი წარმოადგენს დემოკრატიული და ინტერკულტურული კომპეტენციების შესახებ არსებული კონცეპტუალური სქემების სისტემატური ანალიზის შედეგს. სისტემატური და დამოუკიდებელი კვლევის შედეგად, გამოვლინდა 101 სქემა. გაკეთდა ამ 101 სქემის დეტალური ანალიზი, შემადგენელ ინდივიდუალურ კომპეტენციათა გამოვლენის მიზნით; შემდეგ, გამოვლენილი კომპეტენციები დაჯგუფდა მსგავსების მიხედვით. შედეგად, მოდელში ჩასართავად გამოიყო 55 შესაძლო კომპეტენცია. კომპეტენციათა ამ გრძელი სიის შესაკვცად და უფრო მართვადი და პრაქტიკული ნუსხის მისაღებად, გამოყენებულ იქნა პრინციპული კრიტერიუმები და პრაგმატული მოსაზრებები, რის შედეგადაც იდენტიფიცირებულ იქნა საკანძო კომპეტენციები მოდელში ჩასართავად. აღნიშ-

ნული კრიტერიუმებისა და შესაბამისი ანალიზის გამოყენებით, გამოვლინდა 20 კომპეტენცია: 3 ღირებულება, 6 დამოკიდებულება, 8 უნარი, 3 ცოდნა და კრიტიკული გააზრება. ამ კომპეტენციათა მეშვეობით, აიგო მოდელი. ამის შემდეგ შედგენილ იქნა დოკუმენტის სამუშაო ვერსია, რომელშიც აღწერილი იყო მოდელი და რომელიც საერთაშორისო ექსპერტიზაზე დაეგზავნა ექსპერტებს აკადემიური წრეებიდან, განათლების სპეციალისტებს და განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელ პირებს. კონსულტაციების შედეგად, მოდელი დამტკიცდა და დაგროვდა რიგი სასარგებლო შენიშვნებისა თუ კომენტარებისა, რომელთა გამოყენებითაც შესაძლებელი გახდა მოდელის დეტალების სრულყოფა და წინამდებარე დოკუმენტის შექმნა.

მოდელში შესული 20 კომპეტენცია

მეექვსე თავში მოცემულია მოდელის სრული აღწერილობა, ჩამოთვლილი და აღწერილია ყველა კონკრეტული ღირებულება, დამოკიდებულება, ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც შესაძლებლობას აძლევს პირს, ქმედითი და სათანადო მონაწილეობა მიიღოს დემოკრატიის კულტურაში. მოდელი დიაგრამის სახით შეჯამებულია ცხრილში 1, ხოლო ოცივე კომპე-

ტენციის სრული ჩამონათვალი – თითოეული მათგანის მოკლე აღწერილობასთან ერთად – წარმოდგენილია ქვემოთ.

მეშვიდე თავში მოცემულია დასკვნა და წინამდებარე მოდელთან დაკავშირებული ორი პერსპექტივა: კერძოდ ის, რომ აღნიშნული მოდელი მართლაც სასარგებლო აღმოჩნდება განათლების პოლიტიკაში გადაწყვეტილების მიღებისა და, ასევე, განათლების დაგეგმვისათვის და ეს მოდელი დაეხმარება ახალგაზრდებს თავიანთ – როგორც დამოუკიდებელ სოციალურ ერთეულთა – შესაძლებლობათა გაძლიერებაში, საკუთარი ცხოვრებისეული მიზნების არჩევასა და მიღწევაში, დემოკრატიული ინსტიტუტების მიერ შექმნილ და ადამიანის უფლებათა პატივისცემით განსაზღვრულ ჩარჩოებში.

დანართში 1 მოცემულია კომპეტენციათა 101 სქემის წყაროების ჩამონათვალი, რომელთა მეთოდური ანალიზიც განხორციელდა პროექტის ფარგლებში. დანართში 2 მოცემულია კომპეტენციათა 101 სქემის გაანალიზების შედეგად იდენტიფიცირებული 55 შესაძლო კომპეტენციის ჩამონათვალი. დანართში 3 მოცემულია დანართში 1 შესული წყაროების გარდა, დამატებითი საკითხავი მასალის ჩამონათვალი.

იმ კომპეტენციათა ჩამონათვალი და მოკლე დახასიათება, რომელთა დაუფლებაც შესაძლებლობას აძლევს პირს, ქმედითი და სათანადო მონაწილეობა მიიღოს დემოკრატიის კულტურაში

ლინეაულება

ადამიანის ღირსებისა და ადამიანის უფლებების დაცვა

აღნიშნული ღირებულება ეფუძნება ზოგად რწმენას იმის თაობაზე, რომ თითოეულ ადამიანს თანაბარი ღირებულება და ღირსება გააჩნია, თანასწორ პატივისცემას იმსახურებს, სარგებლობს ადამიანის თანაბარი უფლებებითა და ძირითადი თავისუფლებებით და, აქედან გამომდინარე, თითოეულ ადამიანს ამ პრინციპთა შესაბამისად უნდა ეპყრობოდნენ.

კულტურული მრავალფეროვნების დაცვა

აღნიშნული ღირებულება ეფუძნება ზოგად რწმენას იმის თაობაზე, რომ სხვა კულტურისადმი კუთვნილება, კულტურული განსხვავებულობა და მრავალფეროვნება, პერსპექტივების, შეხედულებებისა და პრაქტიკის მრავალფეროვნება უნდა აღიქმებოდეს პოზიტიურად, სათანადოდ უნდა იქნეს დაფასებული და სათუთად მოპყრობის საგანს უნდა წარმოადგენდეს.

დემოკრატიის, სამართლიანობის, კეთილსინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის დაცვა

ღირებულებათა ეს ნაკრები ეფუძნება ზოგად რწმენას იმის თაობაზე, რომ საზოგადოება უნდა მოქმედებდეს და იმართებოდეს დემოკრატიული პროცესების საშუალებით, რომლებიც სამართლიანობის, კეთილსინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის პრინციპების დაცვას გულისხმობს.

დამოკიდებულება

კულტურული განსხვავებულობისა და სხვა რწმენებისადმი, მსოფლმხედველობის, შეხედულებებისა თუ პრაქტიკისადმი შეფხანაზღუდნი დამოკიდებულებისათვის მზაობა

აღნიშნული დამოკიდებულება გულისხმობს შემწყნარებლურ დამოკიდებულებას იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც სხვა კულტურის

წარმომადგენლებად აღიქმებიან, ან საკუთარისაგან განსხვავებული რწმენის, შეხედულებებისა და პრაქტიკის მიმართ. აღნიშნული, ასევე, გულისხმობს სხვა ადამიანებისა და განსხვავებული ხედვების მიმართ გულისხმიერებას, ცნობისმოყვარეობასა და სხვა ადამიანებთან საერთო ენის გამონახვის სურვილსა და განსხვავებული ხედვებით დაინტერესებას.

კავშირისკვება

პატივისცემა მოიცავს ვინმეს ან რაიმეს მიმართ დადებით დამოკიდებულებასა და მათ დაფასებას, იმ დასკვნის საფუძველზე, რომ ისინი არიან მათთვის ნიშანდობლივი მახასიათებლების მატარებლები და გააჩნიათ ნიშანდობლივი ღირსება და ღირებულება. ქმედითი ინტერკულტურული დიალოგისა და დემოკრატიული კულტურისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობა აქვს პატივისცემას სხვა ადამიანების მიმართ, რომლებიც განსხვავებულ კულტურას განეკუთვნებიან ან განსხვავებული რწმენისა და შეხედულებების მატარებლები არიან და განსხვავებული ჩვეულებები აქვთ.

მოქალაქეობრივი აზროვნება

მოქალაქეობრივი აზროვნება არის დამოკიდებულება საზოგადოების ან სოციალური ჯგუფის მიმართ, რომელსაც ესა თუ ის პირი ეკუთვნის და რომელიც მისი ოჯახის წევრებისა და მეგობრების უშუალო წრეზე უფრო ფართოა. იგი მოიცავს საზოგადოებისადმი კუთვნილების განცდას, ამ საზოგადოების სხვა წევრების შესახებ ინფორმირებულობას, საზოგადოების წევრებზე ამა თუ იმ მოქმედების გავლენის გაცნობიერებას, ამ საზოგადოების სხვა წევრების მიმართ სოლიდარობას და საზოგადოების მიმართ სამოქალაქო ვალდებულების გაცნობიერებას.

პასუხისმგებლობა

პასუხისმგებლობა არის დამოკიდებულება საკუთარ ქმედებათა მიმართ. იგი გულისხმობს საკუთარი ქმედებების გააზრებას, მოქმედებათა მორალურობის თვალსაზრისით გამართლებულობის წინასწარ განსაზღვრას, ამ მოქმედებათა კეთილსინდისიერად განხორციელებას და საკუთარი ქმედებების შედეგებზე ანგარიშვალდებულებას.

თავდაჯერებულობა

თავდაჯერებულობა არის დამოკიდებულება საკუთარი თავის მიმართ. იგი გულისხმობს პოზიტიურ დამოკიდებულებას კონკრეტული მიზნის მისაღწევად აუცილებელ მოქმედებათა გასახორციელებლად საჭირო საკუთარი შესაძლებლობისადმი, ასევე, რწმენას იმისა, რომ პირს შეუძლია საკითხის გააზრება, ამოცანათა განსახორციელებლად საჭირო მეთოდების შერჩევა, წინააღმდეგობათა წარმატებით გადალახვა და რაიმეს შეცვლა მსოფლიოში.

ბუნკვევლობისადმი შიშისა და უნარის დამოკიდებულება

გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლობა არის დამოკიდებულება გაურკვეველი, ურთიერთსაწინააღმდეგო ინტერპრეტაციის მქონე სიტუაციების მიმართ. იგი გულისხმობს ამგვარ სიტუაციათა დადებითად შეფასებას და მათ კონსტრუქციულ გადაჭრას.

უნარი

დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევები

დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევა არის საკუთარი სწავლის სატიროებათა შესაბამისად, საკუთარი შეხედულებისამებრ და სხვათა მითითებების გარეშე, სწავლის პროცესის თანამიმდევრული მიდევნების, ორგანიზებისა და შეფასების უნარი.

ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევები

ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევა არის ნებისმიერი სახის მასალის (მაგ. ტექსტის, არგუმენტაციის, განმარტებების, საკითხების, მოვლენების, გამოცდილების და სხვ.) სისტემურად და ლოგიკურად გაანალიზების, შეფასებისა და შესაბამისი დასკვნების გამოტანის უნარი.

მოსმენისა და დაკვირვების უნარ-ჩვევები

მოსმენისა და დაკვირვების უნარ-ჩვევა არის ნათქვამის აღქმისა და გაგების უნარი – რა ითქვა და როგორ ითქვა – და, აგრეთვე, ადამიანთა არავერბალური ქცევის აღქმისა და გაგების უნარი.

ემპათია

ემპათია არის სხვა ადამიანთა აზრების, შეხედულებებისა და გრძნობების გასაგებად თუ გასაზიარებლად საჭირო უნარი და სხვა ადამიანის პერსპექტივიდან სამყაროს აღქმის უნარი.

მოქნილობა და შეგუება უნარი

მოქნილობა და შეგუება არის საკუთარი აზრების, გრძნობებისა თუ ქცევის მართვისა და რეგულირების უნარი, რომლის საშუალებითაც ადამიანი ქმედითად და სათანადოდ რეაგირებს ახალ კონტექსტსა და გარემოებებზე.

ენობრივი, კომუნიკაციური და მრავალენობრივი უნარები

ენობრივი, კომუნიკაციური და მრავალენობრივი უნარები წარმოადგენს ან იმ ადამიანებთან ქმედითი და სათანადო კომუნიკაციისათვის საჭირო უნარს, რომლებიც იმავე ან სხვა ენაზე საუბრობენ, ან სხვადასხვა ენაზე მოსაუბრე ადამიანებს შორის უამავლობისათვის საჭირო უნარს.

თანამშრომლობის უნარ-ჩვევები

თანამშრომლობის უნარ-ჩვევა საჭიროა, ერთობლივ აქტივობებში, საქმიანობებში და ახალ წამოწყებებში სხვა ადამიანებთან ერთად წარმატებული მონაწილეობისთვის, ასევე, საერთო მიზნების მისაღწევად, თანამშრომლობისაკენ სხვათა წასახალისებლად.

კონფლიქტის მოგვარების უნარ-ჩვევები

კონფლიქტის მოგვარების უნარ-ჩვევა საჭიროა დაპირისპირებულ მხარეთა შორის კონფლიქტზე რეაგირებისათვის, მისი მართვისა და მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტისთვის, ოპტიმალური გამოსავლის გამოძებნით, რომელიც მისაღები იქნება კონფლიქტში მონაწილე ყველა მხარისათვის.

სოციალური უნარ-ჩვევები

საკუთარი თავის უზენოესი უნარ-ჩვევები

საკუთარი თავის შეცნობა და კრიტიკული გააზრება მოიცავს პირის საკუთარი აზრების, შეხედულების, გრძნობებისა და მოტივაციის, ასევე, საკუთარი კულტურული კუთვნილებისა და მსოფლმხედველობის შეცნობასა და კრიტიკულ გააზრებას.

ენისა და კომუნიკაციის ცოდნა-შემეცნება და კრიტიკული გააზრება

ენისა და კომუნიკაციის ცოდნა-შემეცნება და კრიტიკული გააზრება გულისხმობს, კონკრეტულ ენობრივ ჯგუფში, სოციალურად მისაღები ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის საყოველთაოდ აღიარებული პირობების ცოდნასა და კრიტიკულ გააზრებას; იმის გააზრებას, თუ რა გავლენა შეიძლება მოახდინოს სხვა ადამიანებზე კომუნიკაციის სხვადასხვა სტილმა და, ასევე, როგორ გამოიხატება საერთო კულტურული ღირებულებები სხვადასხვა ენაზე.

მსოფლიოს (კოლიტიკის, კანონის, ადამიანის უფლებების, კულტურის, კულტურათა, ჩადიგების, ისტორიის, მედიის, ეკონომიკის, განათების და სხვა) და მდგრადი განვითარების) შესწავლა-შემეცნება და კრიტიკული გააზრება

აღნიშნული გულისხმობს სრულიად იმ სხვადასხვა სფეროთა შესახებ ფართო და კომპლექსურ ცოდნასა და მათ კრიტიკულ გააზრებას, რომელთა შორისაა პოლიტიკა, სამართალი, ადამიანის უფლებები, კულტურა, კულტურები, რელიგიები, ისტორია, მედია, ეკონომიკა, გარემოს დაცვა და მდგრადი განვითარება.

1. შესავალი

წინამდებარე დოკუმენტში წარმოდგენილია იმ კომპეტენციათა კონცეპტუალური მოდელი, რომლებიც დემოკრატიის კულტურაში მოქალაქეების ეფექტურ მონაწილეობას უზრუნველყოფს. მოცემული მოდელის ამოცანას წარმოადგენს იმ კომპეტენციათა აღწერა და დახასიათება, რომელთა დაუფლებაც საჭიროა დემოკრატიის კულტურაში ეფექტური მონაწილეობისათვის და კულტურულად მრავალფეროვან დემოკრატიულ საზოგადოებებში მშვიდობიანი და თანასწორუფლებიანი თანაარსებობისათვის. დოკუმენტში მოცემული მოდელის მიზანს წარმოადგენს განათლების სფეროში კომპეტენტური გადაწყვეტილებების მიღებისა და განთლების სფეროს სათანადოდ დაგეგმვის უზრუნველყოფა და, ასევე, განათლების სისტემების აღჭურვა ყველა იმ საშუალებით, რომელიც საჭიროა კომპეტენტური დემოკრატიული მოქალაქეების აღსაზრდელად და მათ მოსამზადებლად¹.

მოცემულ კონტექსტში, ტერმინ „დემოკრატიის“ ნაცვლად, გამოყენებულია სიტყვათა შეთანხმება „დემოკრატიის კულტურა“, რაც ემსახურება იმ ფაქტის ხაზგასმას, რომ რამდენადაც დემოკრატია ვერ იარსებებს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და კანონების გარეშე, ასევე, აღნიშნული ინსტიტუტები და კანონები ვერ იმუშავებს პრაქტიკულად, თუ მათ საფუძველს დემოკრატიის კულტურა არ წარმოადგენს, რაც დემოკრატიულ ღირებულებებს, დამოკიდებულებებსა და ცხოვრების წესსა თუ ჩვეულებებს მოიცავს. აღნიშნულ ღირებულებებში, დამოკიდებულებებსა და პრაქტიკულ საქმიანობებში ასევე იგულისხმება: კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებების დაცვა; ვალდებულებები, რომლებიც საზოგადოებრივ სფეროს უკავშირდება; რწმენა იმისა, რომ კონფლიქ-

1. წინამდებარე დოკუმენტში ტერმინი „მოქალაქეები“ აღნიშნავს ყველა პირს, რომელზეც ვრცელდება მიღებული დემოკრატიული გადაწყვეტილებები და რომელთაც აქვთ საშუალება და შესაძლებლობა, ჩაერთონ დემოკრატიულ პროცესებში და მონაწილეობა მიიღონ დემოკრატიული ინსტიტუტების საქმიანობაში (აღნიშნული ტერმინი არ გულისხმობს მხოლოდ იმ პირებს, რომლებიც, სამართლებრივი მდგომარეობით, კონკრეტული სახელმწიფოს მოქალაქეები არიან და ფლობენ შესაბამის პასპორტს).

ტები მშვიდობიანი გზით უნდა მოგვარდეს; მრავალფეროვნების აღიარება და პატივისცემა; საკუთარი მოსაზრებების გამოხატვისა და სხვების მოსაზრებების მოსმენისათვის მზაობა; უმრავლესობის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების პატივისცემის ვალდებულება; უმცირესობათა და მათი უფლებების დაცვის ვალდებულება; და კულტურათაშორის დიალოგში ჩართვისათვის მზაობა.

წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილ მოდელში იგულისხმება, რომ, კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში, ინტერკულტურული დიალოგი დემოკრატიული პროცესების ქვაკუთხედს წარმოადგენს. დემოკრატიის ძირითადი პრინციპი მდგომარეობს იმაში, რომ ადამიანებს, რომლებმაც შემოქმედებას ახდენს პოლიტიკური გადაწყვეტილებები, უნდა ჰქონდეთ საშუალება და შესაძლებლობა, ამგვარი გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში გამოთქვან თავიანთი მოსაზრება და გადაწყვეტილებების მიღებაზე პასუხისმგებელი პირები ვალდებული არიან, გაითვალისწინონ აღნიშნული მოსაზრებები. ინტერკულტურული დიალოგი წარმოადგენს იმ ერთადერთ უმნიშვნელოვანეს გზას, რომლის საშუალებითაც მოქალაქეებს შეუძლიათ, თავიანთი მოსაზრებები, მისწრაფებები, საზრუნავი და საჭიროებები გაუზიარონ მათ, ვინც მათგან განსხვავებულ კულტურას წარმოადგენს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში ინტერკულტურული დიალოგი გადამწყვეტ როლს თამაშობს დემოკრატიული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, დებატებსა და მოლაპარაკებებში და საშუალებას აძლევს ყველა მოქალაქეს, საკუთარი წვლილი შეიტანოს პოლიტიკური გადაწყვეტილებების მიღებაში, თანასწორუფლებიანობის საფუძველზე. გარდა ამისა, დემოკრატიული დამოკიდებულებები ძალიან მნიშვნელოვანია ინტერკულტურული დიალოგისათვის, ვინაიდან ჭეშმარიტ ურთიერთპატივისცემაზე დაფუძნებული კომუნიკაცია და დიალოგი მხოლოდ იმ შემთხვევაში შეიძლება შედგეს და გაიმართოს, თუ მასში მონაწილე პირები ერთმანეთს თანასწორუფლებიან პირებად აღიქვამენ. დემოკრატიის კულტურა და ინტერკულტურული დიალოგი არსებითად ურთიერთდამოკიდებულ ცნებებს წარმოადგენს კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში.

როგორც ინტერკულტურული დიალოგის შესახებ ევროპის საბჭოს ნორმატიულ დოკუმენტშია (2008 წ.)² აღნიშნული, იმ კომპეტენციების შექმნა, რომლე-

2. ევროპის საბჭო (2008 წ.). ნორმატიული დოკუმენტი ინტერკულტურული დიალოგის შესახებ: „თანაცხოვრება თანასწორუფლებიანობისა და ღირსების დაცვის საფუძველზე“. სტრასბურგი: ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი. შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ვებგვერდზე: www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf, ხელმისაწვდომია 2016 წლის 17 თებერვლის მდგომარეობით.

ბიც დემოკრატიის კულტურაში ეფექტური მონაწილეობისათვის არის საჭირო, არ ხდება ავტომატურად, არამედ სწავლისა და პრაქტიკის შედეგად მიიღწევა. განათლებას ამ მიმართულებით გადაწყვეტი როლი ენიჭება. განათლების ამოცანებში, სხვა მრავალ ამოცანასთან ერთად, შედის შრომის ბაზრისთვის ინდივიდების მომზადება, მათი პიროვნული განვითარების ხელშეწყობა და საზოგადოების ფარგლებში მათი უზრუნველყოფა სრულყოფილი ცოდნის ბაზით. თუმცა, გარდა ამისა, განათლება დიდ როლს თამაშობს ინდივიდუალური პირების ცხოვრებისათვის მომზადებაში – მათ აქტიურ დემოკრატ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებაში, და სწორედ განათლება სთავაზობს პირებს იმ უნიკალურ შესაძლებლობას, რომელიც გულისხმობს დემოკრატიულ პროცესებსა და ინტერკულტურულ დიალოგში ეფექტური მონაწილეობისათვის საჭირო კომპეტენციების დაუფლების დროს მიმართულების მიცემასა და დახმარებას.

განათლების სისტემა, რომელიც საზოგადოებას ამგვარი კომპეტენციებით აღჭურვის საშუალებას აძლევს, ამავდროულად, აუცილებელ რესურსს აწვდის მოქალაქეებს, დემოკრატიულ პროცესებში, ინტერკულტურულ დიალოგსა და ზოგადად საზოგადოებრივ პროცესებში აქტიური მონაწილეობისათვის საჭირო უნარებით აღჭურავს მათ. განათლება, ასევე, სთავაზობს მოაქალაქეებს დამოუკიდებლობის გაფართოების შესაძლებლობას, რაც გულისხმობს საკუთარი ცხოვრებისეული მიზნების დამოუკიდებლად დასახვასა და მათი მიღწევისათვის დამოუკიდებლად მოქმედებას. კომპეტენციათა წინამდებარე მოდელის შექმნის იდეა მდგომარეობს განათლების სფეროს დაგეგმვის ხელშეწყობაში, რათა, განათლების საშუალებით, მიღწეული იქნეს მიზანი, რომელიც მოქალაქეთა უფლებებისა და შესაძლებლობების გაფართოებას გულისხმობს³.

3. საჭიროა აღინიშნოს, რომ მოცემული მოდელი ესადაგება არა მხოლოდ სტანდარტულ ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესში მონაწილე მოსწავლეებს, არამედ სპეციალური საგანმანათლებლო საჭიროებების მქონე მოსწავლეებსაც (ფიზიკური, ათვისების უნარის, ემოციური, ქვევითი ან სენსორული დარღვევების მქონე პირებსაც, რომლებიც, არ არის აუცილებელი, მონაწილეობდნენ ზოგადსაგანმანათლებლო პროცესში), რომლებიც სხვა მოსწავლეებთან თანაბარი უფლებებითა და ძირითადი თავისუფლებებით სარგებლობენ, მათ შორის, განათლების უფლებით. მოცემული მოდელის მისადაგებას ამ კატეგორიის მოსწავლეთა საჭიროებებზე, არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება მათი უფლებებისა და შესაძლებლობების გაფართოების თვალსაზრისით, რაც საშუალებას მისცემს მათ, საკუთარი შესაძლებლობების ფარგლებში, აქტიური მონაწილეობა მიიღონ დემოკრატიულ პროცესებსა და ინტერკულტურულ დიალოგში.

2. წინაპირობა: კომპეტენციები აუცილებელია, თუმცა არა საკმარისი

3 კომპეტენციათა მოდელის განხილვამდე, აუცილებელია იმ წინაპირობათა განმარტება, რომლებიც საფუძვლად უდევს არსებულ მიდგომას. აქედან, პირველ წინაპირობას წარმოადგენს ის, რომ მიუხედავად იმისა, რომ დემოკრატიულ პროცესებში ეფექტური მონაწილეობისათვის მოქალაქეები საჭიროა დაეუფლონ მთელ რიგ კომპეტენციებს, აღნიშნული კომპეტენციები არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ მოქალაქეებმა მონაწილეობა მიიღონ ამ პროცესებში და მათი მონაწილეობა ეფექტური და შედეგის მომტანი იყოს, ვინაიდან:

პირველ რიგში, დემოკრატიის კულტურა, კომპეტენტური მოქალაქეების გარდა, საჭიროებს შესაბამისი პოლიტიკური და სამართლებრივი სტრუქტურებისა და პროცედურების არსებობას, რომლებიც ხელს შეუწყობს მოქალაქეებს, აქტიურად და ეფექტურად გამოიყენონ შექმნილი კომპეტენციები. აღნიშნული უკავშირდება იმას, რომ ინსტიტუციური სტრუქტურები და პროცედურები და პროცესებში აქტიური ჩართულობისა და მონაწილეობის შესაძლებლობები, რომლებიც აღნიშნული სტრუქტურების საშუალებით ეძლევა ან ეზღუდება მოქალაქეებს, დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სფეროში, მოქალაქეების მიერ ქმედებათა გახორციელების მნიშვნელოვან ხელშემწყობ ან ხელშემშლელ ფაქტორებად შეიძლება იქცეს. ამასთან დაკავშირებით, განვიხილოთ მარტივი მაგალითი: იმ შემთხვევაში, თუ ქვეყანაში, მოქალაქეობის მიღებამდე ემიგრანტთა პირველ თაობას არ აქვს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება, მიუხედავად იმისა, თუ რამდენად ფლობენ აღნიშნული პირველი თაობის ემიგრანტები დემოკრატიულ კომპეტენციებს, მათ არ ეძლევათ ამ კომპეტენციათა გამოყენების საშუალება, ვიდრე არ მიიღებენ ამ ქვეყნის მოქალაქეობას. განვიხილოთ შედარებით რთული მაგალითი: დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობის შესაძლებლობები იზღუდება, ინს-

ტიტუციური საკონსულტაციო არხებისა ან შესაბამისი უწყებების ნაკლებობის პირობებში, ანუ იმ უწყებათა ნაკლებობის პირობებში, რომელთა საშუალებითაც მოქალაქეებს შეუძლიათ საკუთარი შეხედულებები მიაწოდონ პოლიტიკოსებსა და გადაწყვეტილებების მიღებაზე პასუხისმგებელ პირებს. ამგვარ პირობებში, მოქალაქეებს, რომელთაც აქვთ სურვილი, მათი შეხედულებები იქნეს გათვალისწინებული, უწევთ, მიმართონ დემოკრატიულ პროცესებში მონაწილეობის ალტერნატიულ გზებს. გარდა ამისა, იმ შემთხვევაში, თუ არ არსებობს ინტერკულტურული დიალოგის ხელშემწყობი ინსტიტუციური შეთანხმებები და სტრუქტურები, მოქალაქეებს ნაკლები შესაძლებლობა აქვთ, ჩაერთონ მსგავს დიალოგში. თუმცა, იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო იღებს გარკვეულ ზომებს, რომლებიც გულისხმობს ინტერკულტურული დიალოგის ხელშეწყობის მიზნით საჭირო ადგილების გამოყოფას (მაგ. კულტურული ან სოციალური ცენტრები, ახალგაზრდული კლუბები, საგანმანათლებლო ცენტრები, სხვა დასასვენებელ-გასართობი ადგილები ან ვირტუალური სივრცე), და ხელს უწყობს და ახალისებს ამგვარი საშუალებების ინტერკულტურული აქტივობებისათვის გამოყენებას, მოქალაქეებს მეტი შესაძლებლობა ეძლევათ, ჩაერთონ ინტერკულტურულ დიალოგში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, გამომდინარე მისი სტრუქტურიდან, ინსტიტუციური მოწყობა ხელს უწყობს, მიმართულებას აძლევს, აფერხებს ან ხელს უშლის მოქალაქეების მიერ დემოკრატიული და ინტერკულტურული კომპეტენციების გამოყენებას. კომპეტენციათა გამოყენება მხოლოდ იმაზე არ არის დამოკიდებული, შეიძლება თუ არა ამ კომპეტენციათა შექმნა, შესაბამისად, მაშინ როცა დემოკრატიული ინსტიტუტები დამოუკიდებლად ვერ იარსებებს, ე.ი. დემოკრატია ვერ იარსებებს კულტურის გარეშე, იგივე ითქმის დემოკრატიულ კულტურაზეც, რომელიც ვერ შენარჩუნდება შესაბამისი ინსტიტუტების გარეშე.

კიდევ ერთი მიზეზი, რის გამოც დემოკრატიული და ინტერკულტურული კომპეტენციების შექმნა არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ მოქალაქეებს დემოკრატიულ პროცესებსა და ინტერკულტურულ დიალოგში მონაწილეობის შესაძლებლობა მიეცეთ, არის ის, რომ არახელსაყრელი გარემოებების არსებობა, დისკრიმინაცია, რესურსების არათანაბარი განაწილება, შეიძლება გახდეს მიზეზი იმისა, რომ ძალიან ბევრ ადამიანს არ მიეცეს, თანასწორობის პრინციპის დაცვით, აღნიშნულ პროცესში მონაწილეობის შესაძლებლობა, მიუხედავად იმისა, ფლობენ თუ არა ისინი შესაბამის კომპეტენციებს (მაგალითად, ინფორმაციის წყაროებზე შეზღუდული წვდომა, დროის უკმარისობა, ან იმ ფინანსური რესურსების ნაკლებობა, რომელიც მსგავს პროცესებში მო-

ნაწილეობისათვის არის საჭირო). მსგავს სოციალურ და სტრუქტურულ უთანასწორობას კიდევ უფრო აღრმავებს ძალთა არათანაბარი გადანაწილება და ინსტიტუტების მიკერძოებული მიდგომები, რომელთა შედეგადაც, დემოკრატიული და ინტერკულტურული გარემოებებითა და შესაძლებლობებით სარგებლობის საშუალება ეძლევა მხოლოდ გარკვეული პოზიციის მქონე და პრივილეგიურულ მოქალაქეებს. სისტემური მარგინალიზაციისა და დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ ღონისძიებებში მონაწილეობის შეზღუდვის შედეგი შეიძლება იყოს მოქალაქეთა სამოქალაქო პროცესებში აქტივობის დონის შემცირება და მათი გაუცხოება აღნიშნული მიზეზების გამო. საჭიროა სპეციალური ზომების მიღება, რომლებიც უზრუნველყოფს ტემპარიტად თანაბარი პირობების შექმნას იმ ჯგუფის წარმომადგენლებისათვის, რომლებიც არანაირი უპირატესობებით არ სარგებლობენ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, საკმარისი არ არის მოქალაქეების იმ კომპეტენციებით აღჭურვა, რომლებიც წინამდებარე მოდელშია შესული. ასევე, საჭიროა გარკვეული ზომების მიღება სოციალური და სტრუქტურული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად.

შესაბამისად, აღნიშნული მიდგომა გულისხმობს იმას, რომ წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილი კომპეტენციები აუცილებელია დემოკრატიულ პროცესებსა და ინტერკულტურულ დიალოგში მონაწილეობისათვის, თუმცა არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ უზრუნველყოს მოქალაქეების მონაწილეობა აღნიშნულ პროცესებში. მიუხედავად იმისა, რომ წინამდებარე დოკუმენტში ყურადღება გამახვილებულია მხოლოდ მოქალაქეებისათვის საჭირო კომპეტენციებზე, აუცილებელია ზრუნვა სათანადო ინსტიტუციური სტრუქტურების შექმნასა და სოციალური და სტრუქტურული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად საჭირო ზომებზე.

3. დამატებითი წინაპირობა: ყვანა კულტურა მრავალფეროვანი, წინააღმდეგობრივი, დინამიური და მუდმივად განვითარებადი

სწორი მიდგომის კიდევ ერთ დამატებით წინაპირობას წარმოადგენს კულტურის ცნება, იმ მნიშვნელობით, რა მნიშვნელობითაც იგი მოცემულ მიდგომაში გამოყენებული. „კულტურა“ არ განეკუთვნება ცნებებს, რომელთაც მარტივი განმარტება შეიძლება მოეძებნოს, რაც, უმთავრესად, განპირობებულია იმით, რომ კულტურის ნიშნით გაერთიანებული ჯგუფები, როგორც წესი, ჰეტეროგენულია და მოიცავს ერთმანეთისაგან განსხვავებული პრაქტიკისა და ნორმების მთელ წყებას, რომლებიც ძალიან ხშირად საკამათო ხდება, დროთა განმავლობაში განიცდის ცვლილებას და თითოეული ადამიანის მიერ სხვადასხვაგვარად და ინდივიდუალურად არის გამოყენებული. ამასთან დაკავშირებით, უნდა აღინიშნოს, რომ ნებისმიერი კულტურა შეიძლება განხილული იყოს, როგორც სამი ასპექტის მატარებელი: მატერიალური რესურსები, რომლებითაც სარგებლობენ კონკრეტული ჯგუფის წევრები (მაგალითად, ინსტრუმენტები და სამუშაო იარაღი, საკვები, ტანსაცმელი), სოციალური რესურსები, რომლებიც საზიაროა ჯგუფის წევრებისათვის (მაგალითად, ენა, რელიგია, საზოგადოებაში ქცევის წესები) და სუბიექტური რესურსები, რომლებსაც ჯგუფის ინდივიდუალური წევრები იყენებენ (მაგალითად, ღირებულებები, დამოკიდებულებები, შეხედულებები და პრაქტიკა, რომლებსაც ჯგუფის წევრები, საზოგადოდ, იყენებენ როგორც გარე სამყაროს აღქმისა და მასთან ურთიერთობის კრიტერიუმებს). ჯგუფის კულტურა ამ სამივე ასპექტის ნაზავს წარმოადგენს – იგი შედგება მატერიალური, სოციალური და სუბიექტური რესურსებისაგან, რომლებიც მთელ ჯგუფზეა გადანაწილებული, თუმცა ჯგუფის თითოეული ინდივიდუალური წევრი ფლობს და იყენებს მათთვის ხელმისაწვდომი კულტურული რესურსების მხოლოდ გარკვეულ ნაკრებს.

„კულტურის“ ამგვარი განმარტება გულისხმობს იმას, რომ ნებისმიერი მოცულობის ჯგუფს საკუთარი გამორჩეული კულტურა აქვს. ამგვარ ჯგუფებს განეკუთვნებიან ერები, ეთნიკური ჯგუფები, რელიგიური ჯგუფები, ქალაქები,

უბნები, ორგანიზაციები, პროფესიული ჯგუფები, კონკრეტული სექსუალური ორიენტაციის მქონე ადამიანთა ჯგუფები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისაგან შემდგარი ჯგუფები, ერთი თაობის წარმომადგენლებისაგან შემდგარი ჯგუფები და ოჯახები. აქედან გამომდინარე, ყველა ადამიანი, ერთსა და იმავე დროს, რამდენიმე განსხვავებული ჯგუფის წევრს წარმოადგენს და ამ ჯგუფებთან ასოცირებული სხვადასხვა კულტურის მატარებელია.

ჩვეულებრივ, მნიშვნელოვანი სხვაობები აღინიშნება თავად კულტურულ ჯგუფებს შიგნით, ვინაიდან ის რესურსები, რომლებიც ამ ჯგუფის წევრობას უკავშირდება, ძალიან ხშირად წარმოადგენს ეჭვის საგანს და ხანდახან ხდება მათი უარყოფა ჯგუფის ინდივიდუალური წევრების ან გარკვეული ქვეჯგუფების მიერ. გარდა ამისა, ჯგუფის წევრებს შორის შესაძლებელია არ იყოს სრული თანხმობა იმასთან დაკავშირებით, თუ ვინ მოიაზრება ჯგუფის წევრად და ვინ – არა: კულტურული ჯგუფის საზღვრები ძალიან ხშირად მკაფიოდ არ არის განსაზღვრული.

როგორც კონკრეტული კულტურის ფარგლებში, ასევე, კულტურათა შორის აღნიშნულ სხვაობათა მიზეზს ნაწილობრივ წარმოადგენს ის ფაქტი, რომ ყველა ადამიანი ერთდროულად ერთზე მეტი ჯგუფის წევრი და, შესაბამისად, ერთზე მეტი ჯგუფისათვის დამახასიათებელ კულტურათა მატარებელია, თუმცა მოღვაწეობა უწევს ე.წ. კულტურათა ნაკრებში, სხვა რომელიმე კულტურისადმი მათი დამოკიდებულება, ნაწილობრივ მაინც, განპირობებულია იმ შეხედულებებით, რომლებიც უკავშირდება კულტურებს, რომელთა წევრებსაც ეს ადამიანები წარმოადგენენ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კულტურულ კუთვნილებებს შორის ზღვრები იმდენად სუსტია, რომ თითოეული ადამიანი, უნიკალური, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი კულტურის მატარებელი ხდება. გარდა ამისა, ის მნიშვნელობა და გრძნობები, რომლებსაც ადამიანები უკავშირებენ კონკრეტულ კულტურებს, ინდივიდუალურ დამოკიდებულებებად ყალიბდება, ადამიანების ცხოვრებისეული, პირადი გამოცდილებებისა და მათი ინდივიდუალური მახასიათებლების გავლენით.

კულტურული კუთვნილება დინამიკური ფენომენია, ვინაიდან, ერთი სიტუაციიდან მეორე სიტუაციაში მოხვედრისას, ცვლილებას განიცდის ადამიანის სოციალური და კულტურული იდენტობის სუბიექტური მახასიათებლები და კონკრეტულ სოციალურ კონტექსტში იკვეთება სხვადასხვა კუთვნილება – ან იმ კულტურებისადმი კუთვნილება, რომელთა მატარებელსაც წარმოადგენს

კონკრეტული პიროვნება. კულტურულ კუთვნილებათა მახასიათებლების ცვლილებას, ასევე, განაპირობებს ინტერესთა, საჭიროებათა, მიზნებისა და მოლოდინების სიტუაციებით განპირობებული და დროთა განმავლობაში განხორციელებული ცვლილება. გარდა ამისა, ყველა ჯგუფი და მათი კულტურა დინამიკურია და ცვლილებას განიცდის მიმდინარე პოლიტიკური, ეკონომიკური და ისტორიული მოვლენების პარალელურად და, ასევე, სხვა ჯგუფებთან ურთიერთობისა და მათი კულტურის გავლენით. ადამიანთა ჯგუფები და მათი კულტურა ცვლილებას განიცდის დროის მსვლელობის პარალელურად, რასაც განაპირობებს კონკრეტული ჯგუფის წევრების მხრიდან ჯგუფში დამკვიდრებული შეხედულებების, ნორმების, ღირებულებებისა და პრაქტიკის მიმართ გამოვლენილი კრიტიკული დამოკიდებულება.

„კულტურის“ ცნების მოცემული განმარტება, რომელიც საფუძვლად დაედო წინამდებარე მოდელს, უკავშირდება „ინტერკულტურულის“ ცნებას. თუ ჩვენ ყველა ერთდროულად რამდენიმე კულტურას ვეკუთვნით და, შესაბამისად, კულტურათა უნიკალური ნაკრების მატარებელი ვართ, გამოდის, რომ ნებისმიერი სიტუაცია, რომელიც ადამიანებს შორის ურთიერთობას მოიცავს, პოტენციურად, ინტერკულტურულ სიტუაციას წარმოადგენს. ხშირად, როდესაც კონტაქტის დამყარება გვიწევს სხვა ადამიანებთან, მათ აღვიქვამთ, როგორც ინდივიდუალურ პირებს, რომლებსაც თავიანთი ფიზიკური, სოციალური და ფსიქოლოგიური მახასიათებლები გააჩნიათ, რომლებითაც ისინი გამოირჩევიან სხვა ადამიანებისაგან. თუმცა, არის შემთხვევები, როდესაც ამ ადამიანებს ჩვენ ვავიგვებთ სხვა ადამიანებთან, რომლებიც იმ კულტურის მატარებლები არიან, რომელსაც წარმოადგენენ პირები, რომელთანაც ჩვენ მოცემულ მომენტში გვიწევს შეხება; ამგვარად, ადამიანებს ვაჯგუფებთ კულტურული კუთვნილების ნიშნით. არსებობს რამდენიმე ფაქტორი, რომელიც განაპირობებს ჩვენი ინტერპერსონალური მიდგომისა და აღქმის ჩანაცვლებას ინტერკულტურული მიდგომითა და აღქმით. ამ ფაქტორებიდან შესაძლებელია გამოვყოთ კულტურისათვის დამახასიათებელი ემბლემები და პრაქტიკა, რომლებიც ადამიანში კულტურული კუთვნილების აღქმას აღვიძებს, ასევე, კულტურულ კატეგორიებზე ორიენტირება, რაც, სხვა ადამიანებთან ურთიერთობისას, მათ ამ კატეგორიებად დაჯგუფების ტენდენციას აყალიბებს, და სხვა ადამიანების ქცევის ახსნა მათი კულტურული კუთვნილების საფუძველზე.

შესაბამისად, ინტერკულტურული სიტუაციები თავს იჩენს იქ და იმ დროს, როდესაც ადამიანი სხვა ადამიანს (ან ადამიანთა ჯგუფს) მისგან განსხვავე-

ბული კულტურული კუთვნილების მქონე პირად (ან პირებად) აღიქვამს. როდესაც სხვა ადამიანები აღიქმებიან როგორც სოციალური ჯგუფის და მისი კულტურის წარმომადგენლებად, და არა ინდივიდუალურ პირებად, თავად პიროვნების მიერაც საკუთარი თავი აღიქმება, როგორც კონკრეტული კულტურული ჯგუფის წევრი, და არა როგორც ინდივიდუალური პიროვნება. ამგვარად იდენტიფიცირებული ინტერკულტურული სიტუაციები მოიცავს სიტუაციებს, რომლებშიც მონაწილეობენ სხვადასხვა ქვეყნის წარმომადგენლები, სხვადასხვა რეგიონული, ენობრივი, ეთნიკური თუ რელიგიური ჯგუფის წარმომადგენლები, ან ადამიანები, რომელთაც განსხვავებული ცხოვრების წესი აქვთ ან ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან სქესით, ასაკით ან იმით, თუ რომელ თაობას თუ სოციალურ კლასს განეკუთვნებიან, რომლებიც ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან განათლების დონით, სხვადასხვა სფეროში არიან დასაქმებული, არიან სხვადასხვა აღმსარებლობის, სექსუალური ორიენტაციისა და ა.შ. ამ კუთხით განხილვისას, ინტერკულტურული დიალოგი შესაძლებელია განიმარტოს, როგორც „მოსაზრებათა ღია გაცვლა-გამოცვლა, რომელიც ხორციელდება ურთიერთგაგებისა და ურთიერთპატივისცემის საფუძველზე, იმ პირებსა თუ ადამიანთა ჯგუფებს შორის, რომლებიც საკუთარ თავს განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე პირებად თუ ჯგუფებად აღიქვამენ“.

არსებობს მეცნიერულად დასაბუთებული მტკიცებულება იმისა, რომ ინტერკულტურული დიალოგი ხელს უწყობს კულტურებს შორის არსებულ სხვაობებთან დაკავშირებულ საკითხებზე კონსტრუქციული დიალოგის წარმოებას, ამცირებს შეუწყნარებლობის, შეზღუდული და სტერეოტიპული აზროვნების შესაძლებლობებს, აფართოებს და ამყარებს დემოკრატიულ საზოგადოებებს შორის კავშირს და ხელს უწყობს კონფლიქტების მოგვარებას. აქედან გამომდინარე, ინტერკულტურული დიალოგი არ წარმოადგენს მარტივ პროცესს. განსაკუთრებით, ეს ეხება სიტუაციებს, როდესაც დიალოგში მონაწილე მხარეები ერთმანეთს აღიქვამენ იმ სხვადასხვა კულტურათა წარმომადგენლებად, რომელთა შორისაც გარკვეული უთანხმოება არსებობს (მაგალითად, წარსულში ან აწმყოში არსებული შეიარაღებული კონფლიქტების გამო) ან როდესაც დიალოგში მონაწილე რომელიმე მხარე მიიჩნევს, რომ იმ კულტურული ჯგუფის მხრიდან, რომელსაც მეორე მხარე წარმოადგენს, მნიშვნელოვანი ზიანი მიადგა იმ კულტურულ ჯგუფს, რომელსაც იგი წარმოადგენს (მაგალითად, მიიჩნევს, რომ აშკარა დისკრიმინაციის, მატერიალური ექსპლოატაციის ან გენოციდის მსხვერპლია). ამგვარ სიტუაციებში

ინტერკულტურული დიალოგი განსაკუთრებით რთულად მიმდინარეობს და საჭიროებს ინტერკულტურული კომპეტენციების უმაღლეს დონეზე ფლობასა და მნიშვნელოვან ემოციურ და სოციალურ მგრძობელობას, ვალდებულების გრძობას, სიმტკიცესა და გამბედაობას.

შეჯამებისათვის, აღწერილი მიდგომა გულისხმობს იმას, რომ ნებისმიერი კულტურა მრავალფეროვანი, წინააღმდეგობრივი, დინამიკური და მუდმივად განვითარებადია, და ინტერკულტურული სიტუაციების წარმოქმნას განაპირობებს ადამიანებს შორის კულტურული განსხვავებების არსებობის აღქმა. აქედან გამომდინარე, კომპეტენციათა მოცემულ მოდეულში ხშირად არის გამოყენებული ფრაზა „ადამიანები, რომლებიც განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე პირებად აღიქმებიან“ (ნაცვლად ფრაზისა „ადამიანები, რომლებიც განსხვავებულ კულტურებს წარმოადგენენ“). ინტერკულტურული დიალოგი განიხილება, როგორც მოსაზრებათა ღია გაცვლა-გამოცვლა იმ პირებსა თუ ადამიანთა ჯგუფებს შორის, რომლებიც საკუთარ თავს განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე პირებად თუ ჯგუფებად აღიქვამენ. ინტერკულტურული დიალოგი უაღრესად მნიშვნელოვანია კულტურებს შორის არსებული უთანხმოებების კონსტრუქციულად გადაჭრისა და, ასევე, დემოკრატიულ საზოგადოებებს შორის არსებული კავშირების გამყარებისათვის, თუმცა აბსოლუტურად ღია დიალოგის წარმოება, გარკვეული გარემოებების არსებობისას, შეიძლება ძალიან რთული მისაღწევი იყოს.

4. მოხაზულ მოქალაქე გაყოყნაბული კომაპეტენციის სნაბა

სერმინი „კომპეტენცია“ ბევრ სხვადასხვა კონტექსტში შეიძლება იქნეს გამოყენებული, მათ შორის, ყოველდღიურ სამეტყველო ენაში – „უნარის“ სინონიმის სახით, პროფესიული განათლებისა და მომზადების კონტექსტში და სხვა კონკრეტულ კონტექსტში – რთული ამოცანებისათვის თავის გართმევის უნარის აღსანიშნავად. წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილი მოდელის მიზნებიდან გამომდინარე, ტერმინი „კომპეტენცია“ განიმარტება, როგორც „სათანადო ღირებულებათა, დამოკიდებულებათა, უნარებისა და ცოდნისა და/ან გააბრების მობილიზება და გამოყენება, მოცემულ კონტექსტში არსებულ მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე ადეკვატური და ეფექტური რეაგირების მიზნით“. დემოკრატიული სიტუაციები ამგვარი კონტექსტის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს. აქედან გამომდინარე, დემოკრატიული კომპეტენცია წარმოადგენს შესაბამისი ფსიქოლოგიური რესურსების (ე.ი. ღირებულებების, დამოკიდებულებების, უნარების, ცოდნისა და გააბრების) მობილიზებისა და გამოყენების უნარს, რომელიც საჭიროა დემოკრატიული სიტუაციის მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე ადეკვატური და ეფექტური რეაგირებისათვის. მსგავსად ამისა, ინტერკულტურული კომპეტენცია წარმოადგენს შესაბამისი ფსიქოლოგიური რესურსების მობილიზებისა და გამოყენების უნარს, რომელიც საჭიროა ინტერკულტურული სიტუაციის მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე ადეკვატური და ეფექტური რეაგირებისათვის. იმ მოქალაქეებისათვის, რომლებიც კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში ცხოვრობენ, ინტერკულტურული კომპეტენცია დემოკრატიული კომპეტენციის განუყოფელ ასპექტს წარმოადგენს (პირველ თავში ჩამოთვლილი მიზეზების გამო).

უნდა აღინიშნოს, რომ დემოკრატიული და ინტერკულტურული სიტუაციები თავს იჩენს არა მხოლოდ ფიზიკურ სამყაროში, არამედ ციფრულ სამყაროშიც. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დემოკრატიული დებატები და მსჯელობა

და ინტერკულტურული ურთიერთობები არ გულისხმობს მხოლოდ პირის-პირ წარმოებულ კომუნიკაციას, ტრადიციულ ბეჭდვით და სამაუწყებლო მედიის, წერილების, მიმართვებისა და ა.შ. საშუალებით წარმოებულ კომუნიკაციას, არამედ კომპიუტერის საშუალებით წარმოებულ კომუნიკაციასაც, მაგალითად, სოციალური ქსელების, ფორუმების, ბლოგების, ელექტრონული საშუალებებით გავრცელებული მიმართვებისა და ელექტრონული ფოსტის საშუალებით წარმოებულ კომუნიკაციას. წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილი კომპეტენციათა მოდელი მოიცავს არა მხოლოდ დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებს, რომლებსაც ფიზიკურ სამყაროში აქვს ადგილი, არამედ დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებს, რომლებსაც ციფრულ სამყაროშიც ვხვდებით. შესაბამისად, მოცემული მოდელი ესადაგება არა მხოლოდ დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა შესახებ სწავლებასა და ინტერკულტურულ განათლებას, არამედ, ასევე, ციფრული მოქალაქეობის სწავლებას.

წინამდებარე მოდელში კომპეტენცია განიხილება, როგორც დინამიკური პროცესი, ვინაიდან კომპეტენცია მოიცავს იმ შესაბამისი ფსიქოლოგიური რესურსების შერჩევას, აქტივაციას, ორგანიზებასა და კოორდინირებას, რომლებიც შემდგომ ვლინდება მოცემულ სიტუაციაზე სათანადო და ეფექტური რეაგირების მიზნით განხორციელებულ ქცევაში. მოცემულ სიტუაციაზე სათანადო და ეფექტური რეაგირება მოიცავს ქცევის შედეგებისა და სიტუაციის მუდმივ მონიტორინგს და ქცევის კორექტირებასა და მოდიფიკაციას (რაც შეიძლება გულისხმობდეს დამატებითი ფსიქოლოგიური რესურსების მობილიზებას), იმ შემთხვევაში, თუ ამის აუცილებლობა დგება, სიტუაციის საჭიროებებისა და მოთხოვნების გათვალისწინებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პირი, რომელიც საჭირო კომპეტენციას ფლობს, დინამიკურად ართმევს თავს საჭირო ფსიქოლოგიური რესურსების მობილიზებასა და მათ გამოყენებას, სიტუაციის გათვალისწინებით.

მხოლოდ რიცხვში ტერმინ „კომპეტენციის“ საზოგადოდ მიღებული გამოყენების გარდა, წინამდებარე დოკუმენტში გამოიყენებულია ტერმინი „კომპეტენციები“ (მრავლობით რიცხვში) კონკრეტული პირის პირადი რესურსების აღსანიშნავად (მაგ. კონკრეტული ღირებულებები, დამოკიდებულებები, უნარები, ცოდნა და გააზრება), რომელთა მობილიზება და პრაქტიკაში ამოქმედება ხდება კომპეტენტური ქცევის ჩამოყალიბებისას. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ შემთხვევაში კომპეტენცია მოიცავს გარკვეული კომპეტენციების

შერჩევას, აქტივაციასა და ორგანიზებას და მათ კოორდინირებულ, მოქნილ და დინამიკურ გამოყენებას კონკრეტულ ვითარებაში.

საჭიროა, აღინიშნოს, რომ მოცემული მოდელის მიზნებიდან გამომდინარე, კომპეტენციები მოიცავს არა მხოლოდ უნარებს, ცოდნასა და გააზრებას, არამედ, ასევე, ღირებულებებსა და დამოკიდებულებებს. ღირებულებები და დამოკიდებულებები უმნიშვნელოვანესია დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებზე სათანადო და ეფექტური რეაგირებისათვის და შესაბამისი ქცევის გამოვლენისათვის.

თუმცა, მოდელში შესული კომპეტენციები არ ითვალისწინებს განწყობას. განწყობა, ნაცვლად ამისა, მოიაზრება კომპეტენციის განმარტებაში, რომელიც საფუძვლად უდევს მოდელს – როგორც ქცევის საშუალებით კომპეტენციათა მობილიზებისა და გამოყენების კომპეტენცია. იმ შემთხვევაში, თუ არ ხდება კომპეტენციათა მობილიზება და გამოყენება (ე.ი. თუ არ არსებობს ქცევაში მათი გამოყენებისადმი წინასწარი განწყობა), ინდივიდუალური პირი არ მიიჩნევა კომპეტენტურად. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ქცევაში კომპეტენციათა გამოყენების წინასწარი განწყობა კომპეტენციის ცნების ნიშანდობლივ მახასიათებელს წარმოადგენს – ამგვარი განწყობის გარეშე კომპეტენცია არ არსებობს.

რეალურ ცხოვრებისეულ სიტუაციებში ინდივიდუალური კომპეტენციების მობილიზება და გამოყენება იშვიათად ხდება. ნაცვლად ამისა, კომპეტენტური ქცევა განუხრელად გულისხმობს კომპეტენციათა სრული ნაკრების აქტივაციასა და გამოყენებას. კონკრეტული სიტუაციის დროს, ამ სიტუაციასთან დაკავშირებული კონკრეტული მოთხოვნების, გამოწვევებისა და შესაძლებლობების გათვალისწინებით, და აგრეთვე იმ კონკრეტული საჭიროებებისა და მიზნებიდან გამომდინარე, რომელიც ინდივიდუალურ პირს გააჩნია მოცემულ სიტუაციაში, საჭიროა კომპეტენციათა კონკრეტული ქვეჯგუფის აქტივაცია და გამოყენება.

ის, თუ როგორ ხდება კომპეტენციათა სრული ნაკრების მობილიზება, შეგვიძლია განვიხილოთ ინტერკულტურული დიალოგის მაგალითზე. მსგავსი დიალოგის დროს, თავდაპირველად წარმოებს ღია დამოკიდებულების გამოვლენა იმ პირის მიმართ, რომელიც განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე პირად აღიქმება. ამავე დროს, შესაძლებელია საჭირო გახდეს იმ

მღელვარებისა და დაუცველობის შეგრძნების გადალახვა, რომელიც უკავშირდება იმ პირთან ურთიერთობას, ვისთანაც, დიალოგში მონაწილე პირის აზრით, მას საერთო არ აქვს. თუმცა, მას შემდეგ რაც დიალოგი დაიწყება, საჭიროა ყურადღებით მოსმენისა და კომუნიკაციის უნარების მობილიზება და გამოყენება, კომუნიკაციის დროს გაუგებრობის თავიდან ასაცილებლად და იმის უზრუნველსაყოფად, რომ დიალოგის საგანი ესადაგება დიალოგში მონაწილე მეორე მხარის კომუნიკაციის საჭიროებებსა და კულტურულ ნორმებს. ასევე, შესაძლებელია საჭირო გახდეს ემპათია და ანალიტიკური აზროვნება, დიალოგში მონაწილე მეორე მხარის თვალსაზრისის გაგება-გააზრების უზრუნველსაყოფად, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მოსაუბრის ნათქვამიდან მისი თვალსაზრისის განსაზღვრა მარტივი არ არის. დიალოგის პროცესში შესაძლებელია გამოიკვეთოს რადიკალური სხვაობა მხარეების მოსაზრებებს შორის. ამგვარი მოცემულობის პირობებში საჭირო ხდება გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულების გამოვლენა და შეგუება იმასთან, რომ საკითხის მარტივად გადაჭრა ვერ მოხერხდება. შესაბამისად, ინტერკულტურული დიალოგის დროს ეფექტური და სათანადო ქცევა მოითხოვს მთელ რიგ კომპეტენციათა მობილიზებას, ორგანიზებასა და მათ გონივრულ გამოყენებას.

შეგვიძლია განვიხილოთ კიდევ ერთი მაგალითი, რომლის დროსაც მოქალაქე უპირისპირდება ლტოლვილთა და მიგრანტთა წინააღმდეგ მიმართულ, ინტერნეტში გახმოვანებულ სიძულვილის ენას. ამგვარი პოზიცია არის ადამიანის ღირსების, როგორც ძირითადი ღირებულების აქტივაციის შედეგი და მიიღწევა სამოქალაქო აზროვნებისა და პასუხისმგებლობის გრძნობის აქტივაციით. სიძულვილის ენასთან დაპირისპირება საჭიროებს ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარების გამოყენებას. გარდა ამისა, ადეკვატური რეაგირებისათვის საჭიროა ადამიანის უფლებების ცოდნა და კომუნიკაციის უნარების გამოყენება, რომელთა საშუალებითაც შესაძლებელია იმის უზრუნველყოფა, რომ საკუთარი პოზიცია სათანადოდ იქნეს გამოხატული და ეფექტურად მიეწოდოს იმ აუდიტორიას, რომლისთვისაც არის განკუთვნილი. გარდა ამისა, საჭიროა ციფრული მედიის ცოდნა და გააზრება, რაც უზრუნველყოფს პასუხის სათანადოდ განთავსებას და მისი გემომქედების გაძლიერებას. აქედან გამომდინარე, ინტერნეტში გახმოვანებულ სიძულვილის ენაზე რეაგირება საჭიროებს ფართო სპექტრის კომპეტენციათა მობილიზებასა და ორგანიზებას.

მთელი რიგი კომპეტენციების გამოყენებაა საჭირო, ასევე, პოლიტიკურ დებატებში მონაწილეობისას. დებატებში ეფექტური მონაწილეობისას დამყარებული კომუნიკაციის დროს საჭიროა გათვალისწინებული იქნეს როგორც გამოხატვის საშუალება (მაგალითად, ზეპირი კომუნიკაცია, წერილობითი კომუნიკაცია), ასევე, აუდიტორია, რომელსაც მიმართავს პირი. გარდა ამისა, საჭიროა გამოხატვის თავისუფლებისა და მისი ზღვრების კრიტიკული აღქმა; და იმ შემთხვევაში, თუ კომუნიკაციაში მონაწილე მხარეები სხვადასხვა კულტურული კუთვნილების მქონე პირებად აღიქმებიან, საჭიროა კულტურული მიზანშეწონილობის გააზრება. პოლიტიკურ დებატებში მონაწილეობა ასევე საჭიროებს პოლიტიკის ცოდნასა და გააზრებას, ასევე. სხვათა შეხედულებების კრიტიკული შეფასების უნარს, დებატების დროს მეორე მხარის მიერ გამოთქმული არგუმენტების შეფასების უნარს. შესაბამისად, პოლიტიკურ დებატებში მონაწილეობა საჭიროებს ქვემოთ მოცემულ ყველა კომპეტენციას: ენობრივი და კომუნიკაციური უნარები, კომუნიკაციის ცოდნა და გააზრება, კულტურული ნორმების ცოდნა და გააზრება, პოლიტიკის ცოდნა და გააზრება, ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარები, დებატების პროცესში სხვათა მიერ გამოთქმული არგუმენტების სწორი ინტერპრეტირების უნარი. ამ შემთხვევაშიც, საჭიროა კომპეტენციათა მთელი რიგის მობილიზება, კოორდინირება და სათანადოდ და გონივრულად გამოყენება, დებატების პროცესში შექმნილი ვითარების გათვალისწინებით.

შეჯამებისათვის, წინამდებარე მოდელში, დემოკრატიული და ინტერკულტურული თვალსაზრისით, კომპეტენტური ქცევა განიხილება, როგორც დინამიკური და ადაპტაციის პროცესების შედეგად მიღებული ქცევა, რომლის დროსაც ინდივიდუალური პირი სათანადოდ და ეფექტურად რეაგირებს მუდმივად ცვლად მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე, რომლებიც უკავშირდება დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებს. აღნიშნული გულისხმობს ღირებულებების, დამოკიდებულებების, უნარების, ცოდნისა და გააზრების იმ სრული ნაკრებიდან, რომელსაც ადამიანი ფლობს, ფსიქოლოგიური რესურსების კონკრეტული და სათანადო ნაკრების შერჩევას, მობილიზებას, ორგანიზებასა და გამოყენებას.

5. მოუხაზად მოღაღუი ზანსად კომაპეტენციათა იდენტიფიკაციათა მეთოდი

ნინამდებარე დოკუმენტში მოცემული კომპეტენციათა მოდელის მნიშვნელოვან მახასიათებელს წარმოადგენს ის, რომ მისი შექმნა არ განხორციელებულა საფუძვლის გარეშე. პირიქით, აღნიშნული მოდელი ეფუძნება დემოკრატიული კომპეტენციისა და ინტერკულტურული კომპეტენციის არსებული კონცეპტუალური სქემების ანალიზს. ამ სქემების უმრავლესობა წლების განმავლობაში ყალიბდებოდა და იქმნებოდა ევროპის საბჭოს ფარგლებში და, ასევე, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების ფარგლებში (როგორებიცაა, გაერთიანებული ერების განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია (იუნესკო), ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია, ევროპარლამენტი) და, ასევე, სახელმწიფოთა მთავრობებისა და განათლების სამინისტროების მიერ. გარდა ამისა, დემოკრატიული და ინტერკულტურული კომპეტენციის სქემების მთელი რიგი იქნა შექმნილი მეცნიერული კვლევების შედეგად. აღნიშნული სქემები მნიშვნელოვნად განსხვავდება ერთმანეთისაგან, როგორც სტრუქტურის, ასევე, შინაარსის თავსებადობისით. ერთმანეთისაგან განსხვავებული მოდელები ერთგვარ თავსატეხს უქმნის განათლების სფეროს დაგეგმვასა და განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელ სპეციალისტებს, რომელთა მიზანსაც წარმოადგენს იმ სარწმუნო და დახვეწილი მოდელის მიგნება, რომლითაც ისინი იხელმძღვანელებენ განათლების დაგეგმვისა და შესაბამისი პოლიტიკის შემუშავებისას. წინამდებარე დოკუმენტში შემოთავაზებული მოდელი წარმოადგენს კომპეტენციათა არსებული სქემების ოპტიმალურ მახასიათებელთა იდენტიფიცირების, ერთმანეთთან დაკავშირებისა და მათი გავრცობის მცდელობას.

5.1. კომაპეტენციათა ანსაზადი სქემათა კვლევა

იმ ფსიქოლოგიური რესურსების იდენტიფიცირება, რომელთა ჩართვაც უნდა განხორციელებულიყო მოცემულ მოდელში, შესაძლებელი გახდა დემოკრა-

ტიული კომპეტენციისა და ინტერკულტურული კომპეტენციის არსებული სქემების კვლევის საფუძველზე. კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ კომპეტენციათა სქემები განისაზღვრა როგორც სქემები, რომლებშიც იდენტიფიცირებული და აღწერილია იმ ღირებულებათა, დამოკიდებულებათა, უნარების, ცოდნისა და/ან გააზრების შესაბამისი ნაკრებები, რომელთა მობილიზებაც და გამოყენებაც საჭიროა დემოკრატიული და ინტერკულტურული სიტუაციების მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე სათანადო და ეფექტური რეაგირებისათვის.

აღნიშნულ კვლევაში გამოყენებულ იქნა კომპეტენციათა მხოლოდ ის სქემები, რომლებიც, როგორც წინასწარი კვლევით დადგინდა, აკმაყოფილებს ზემოთ აღნიშნულ მოთხოვნას. არსებობს სხვა ტიპის სქემები, რომლებიც ემსახურება დემოკრატიული ან ინტერკულტურული ქცევის ასსნას, თუმცა ამ სქემების უმთავრეს მიზანს არ წარმოადგენს ღირებულებების, დამოკიდებულებების, უნარების, ცოდნისა და/ან გააზრების სათანადო ნაკრების იდენტიფიცირება და დახასიათება. ამგვარი სქემების ძირითად კვლევის საგანს წარმოადგენს: (i) ის სოციალური და/ან ფსიქოლოგიური პროცესები, რომლებიც საფუძვლად უდევს და წარმოშობს დემოკრატიულ ან ინტერკულტურულ ქცევას; (ii) ფაქტორები, რომლებიც ზემოქმედებს ინდივიდუალური პირების მიერ გამოვლენილ დემოკრატიულ ან ინტერკულტურულ ქცევაზე; ან (iii) განვითარების ეტაპების თანამიმდევრობა, რომელსაც გადის ადამიანი დემოკრატიული ან ინტერკულტურული ქცევების შექმნისას. კვლევაში არ იქნა ჩართული ამგვარი მოდელები, რომლებიც ორიენტირებული იყო პროცესებზე, ზემოქმედებასა და განვითარებაზე, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ მათში ასევე მოცემული იყო შესაბამის ღირებულებათა, დამოკიდებულებათა, ცოდნისა და/ან გააზრების აღწერა.

კვლევის შედეგად, სულ იდენტიფიცირებულ და შესწავლით კომპეტენციათა 101 სქემა, რომელიც აკმაყოფილებდა ზემოთ მოცემულ განმარტებას. ამ 101 სქემის ჩამონათვალი მოცემულია დანართში 1. საჭიროა, რამდენიმე კომენტარი გაკეთდეს აღნიშნულ სქემებთან დაკავშირებით.

(1) უპირველეს ყოვლისა, ზოგიერთი სქემა წარმოადგენს კომპეტენციათა ჩამონათვალს, ხოლო ზოგიერთ სქემაში კომპეტენციები ჩამონათვალის ფორმით არ არის მოცემული, არამედ ჩართულია ვრცელ ტექსტებში. ამ უკანასკნელი სქემების შემთხვევაში, საჭირო გახდა გარკვეული სამუშაოს წარმოება,

რომელიც მოიცავდა, ამ ტექსტებში მოცემული ინფორმაციის გამოყენებით, მათში აღნიშნულ კონკრეტულ კომპეტენციათა აღწერის მიგნებასა და ჩამოყალიბებას.

(2) გარდა ამისა, კვლევაში გამოყენებული სქემები ერთმანეთისაგან განსხვავდებოდა იმ მეთოდების თვალსაზრისით, რომლებიც ამ სქემათა შესაქმნელად მათი ავტორების მიერ იქნა გამოყენებული. მაგალითად, ზოგიერთი სქემა ეფუძნება შესაბამისი სამეცნიერო კვლევების შესახებ არსებული ლიტერატურის სისტემატურ განხილვას; ზოგიერთი ეფუძნება კვლევებისა და სხვა ემპირიული მონაცემების სტატისტიკურ ანალიზს; ზოგიერთი – სპეციალისტებისაგან მიღებულ ინფორმაციას, მაგალითად, მასწავლებლებისაგან, მეცნიერების, მკვლევარების, სპეციალური განათლების მქონე პირებისა და დამსაქმებლებისაგან მიღებულ ინფორმაციას; ზოგიერთი ეფუძნება მანამდე არსებული კონცეპტუალური სქემების მიმოხილვას; ზოგიერთი – ექსპერტთა ჯგუფის მოსაზრებას ან კონკრეტული ექსპერტის მოსაზრებას.

(3) დამატებით, არსებული სქემები ყოველთვის ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი არ არის. მაგალითად, ზოგიერთი ავტორი გვთავაზობს ერთზე მეტ სქემას, რომელთა შორისაც გარკვეული კავშირი არსებობს, ხოლო ზოგიერთი ავტორი სხვა ავტორების მიერ შემოთავაზებული სქემების მოდიფიცირებულ ვერსიებს წარმოგვიდგენს.

(4) გარდა ამისა, მაშინ, როცა სქემების უმრავლესობა გვაწვდის ზოგადად მოქალაქეებისათვის საჭირო კომპეტენციათა აღწერას, ზოგიერთ სქემაში უფრო კონკრეტული კომპეტენციების აღწერაა მოცემული, რომლებიც გარკვეული პროფესიული ჯგუფებისთვის არის აუცილებელი, მაგალითად, როგორებიცაა, მასწავლებლები ან ფსიქოთერაპევტები.

(5) და ბოლოს, ყველაზე დიდ პრობლემას ქმნის სხვადასხვა სქემას შორის არსებული ისეთი განსხვავებები, როგორიცაა: (i) სქემებში მოცემულ კომპეტენციათა რაოდენობებს შორის სხვაობა; (ii) ზოგიერთ სქემაში შესული კომპეტენციები უფრო ზოგადად არის აღწერილი, ხოლო ზოგიერთ სქემაში – უფრო დეტალურად; (iii) სხვადასხვა სქემაში სხვადასხვა კონკრეტული კომპეტენციაა შესული; და (iv) სხვადასხვა სქემაში შესული კომპეტენციები სხვადასხვა კრიტერიუმით არის დაჯგუფებული და კლასიფიცირებული.

5.2. კომპეტენციითა ანსაზული სქემაზის ღუხალური ანალიზი

შემდგომ ეტაპზე გაკეთდა 101 სქემის დეტალური ანალიზი, მათში შესული ყველა კონკრეტული კომპეტენციის იდენტიფიცირების მიზნით, რომელთა დაჯგუფებაც შემდეგ გახორციელდა შინაარსობრივი მახასიათებლების მიხედვით. აღნიშნული პროცესის შედეგად, 101 სქემიდან იდენტიფიცირებული იქნა 55 შესაძლო კომპეტენცია, რომელიც უკავშირდება დემოკრატიის კულტურას. აღნიშნული 55 კომპეტენციის ჩამონათვალი მოცემულია დანართში 2. უნდა აღინიშნოს, რომ ჩამონათვალში შესული ზოგიერთი კომპეტენცია საკმაოდ ბევრ სქემაში იყო წარმოდგენილი, ხოლო ზოგიერთი კომპეტენცია – მხოლოდ ერთ ან რამდენიმე სქემაში.

ყველა კომპეტენცია მარტივად არ ექვემდებარებოდა დაჯგუფებას. კომპეტენციითა დაჯგუფებასთან დაკავშირებული სირთულეები სხვადასხვა მიზეზით იყო განპირობებული. მაგალითად, ზოგიერთი კომპეტენცია, იმ ფორმით, რომლითაც ისინი პირველად კონცეპტუალურ სქემებშია წარმოდგენილი, არსებითად ორაზროვანი ან ბუნდოვანია. სხვა კომპეტენციები სქემებში იმგვარად არის ჩამოყალიბებული, რომ წარმოადგენს ორი ან მეტი კონკრეტული კომპეტენციის კომბინირების შედეგს, რის გამოც გაურკვეველია მათი პირველადი დანიშნულება. ამგვარი „კომპეტენციის“ იდენტიფიცირების შემთხვევაში, მათი ჩართვა რამდენიმეჯერ გახდა შესაძლებელი ყველა შესაძლო ჯგუფში, რომელიც დანართში 2 არის მოცემული. თუმცა, იყო შემთხვევები, როდესაც კომპეტენციები, რომლებიც შესაძლებელია განიხილოს როგორც ორი ან მეტი კონკრეტული კომპეტენციის კომბინირების შედეგი, მოცემული იყო შემოწმებული სქემების დიდ უმრავლესობაში. და, იმის გამო, რომ ამჟამად არსებობს თანხმობა კომპეტენციითა ამგვარი კომბინაციების არსებობის შესახებ, დანართში 2 მოცემულ კომპეტენციითა ზოგიერთი ჯგუფი პირობითად ამგვარ რთულ კომპეტენციებსაც შეიცავს.

5.3. მოქალაქე უსახური კომპეტენციის იდენტიფიცირების მეთოდი

55 შესაძლო კომპეტენციის ჩამონათვალის შესამცირებლად და სისტემაში მოსაყვანად, რაც ემსახურებოდა უფრო მარტივად და პრაქტიკული ჩამონათვალის მიღებას, შემუშავებული იქნა კრიტერიუმები, რომელთა მიხედვითაც მოხერხდა მოდელში შესატანი კომპეტენციების შერჩევა. კერძოდ, იმი-

სათვის რომ მოდელში მოხვედრილიყო, კომპეტენციები უნდა მორგებოდა ქვემოთ მოცემულ შვიდ კრიტერიუმს:

(i) კონცეპტუალურად ნათელი

მოდელში შეტანილი იქნა მხოლოდ ის კომპეტენციები, რომლებიც კონცეპტუალურად ნათელია. გამოირიცხა კომპეტენციები, რომლებიც შეფასებული იქნა როგორც ბუნდოვანი, დაუმუსტრებელი და ორაზროვანი.

(ii) არა კონკრეტული, არამედ ზოგადი ხასიათის

მეორე კრიტერიუმის თანახმად, კომპეტენციები უნდა იყოს უფრო ზოგადი ხასიათის, რათა მოდელი ამომწურავ შინაარს წარმოადგენდეს, დეტალური განმარტებების გარეშე. აღნიშნული საშუალებას გვაძლევს, ზოგადი აღწერა კონკრეტულ კონტექსტსა და საჭიროებებს მოვარგოთ.

(iii) არ უკავშირდება რომელიმე კონკრეტულ პროფესიულ როლს

წინა კრიტერიუმიდან გამომდინარეობს ის, რომ მოდელში შესული კომპეტენცია არ უნდა უკავშირდებოდეს ერთ კონკრეტულ პროფესიულ როლს (მაგალითად, მასწავლებლის ან ფსიქოთერაპევტის). საჭიროების შემთხვევაში, ზოგადი მოდელი უნდა იძლეოდეს ნებისმიერ კონკრეტულ პროფესიაზე მორგების საშუალებას.

(iv) კომპეტენციების შესწავლილი სქემებიდან მხოლოდ ერთ ან ძალიან მცირე რაოდენობით სქემებში არ უნდა იყოს წარმოდგენილი

მეოთხე კრიტერიუმი გულისხმობს იმას, რომ მოდელში შესული კომპეტენცია შესწავლილი სქემებიდან მხოლოდ ერთ ან ძალიან მცირე რაოდენობით სქემებში არ უნდა იყოს წარმოდგენილი, არამედ მოდელში უნდა შევიდეს კრიტერიუმი, რომელიც შესწავლილი სქემების უმრავლესობაშია მოცემული.

(v) არ უნდა უკავშირდებოდეს ქცევას, რომელის საშუალებითაც ვლინდება კომპეტენცია

მიღებული იქნა გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, რომ მოდელში შესული კომპეტენციები უნდა უკავშირდებოდეს შინაგან ფსიქოლოგიურ რესურსებს (ანუ, ღირებულებებს, დამოკიდებულებებს, უნარებს, ცოდნასა და გააზრებას) და არა ქცევას, რომლის საშუალებითაც ვლინდება აღნიშნული რესურსები.

ქცევა გულისხმობს კონკრეტული სიტუაციის მოთხოვნებზე, გამოწვევებსა და შესაძლებლობებზე რეაგირებისას კომპეტენციათა გამოყენების გარეგნულ შედეგს. ქცევა, თავისთავად, ცალკე კომპეტენციას არ წარმოადგენს, არამედ არის იმის შეფასების საშუალება, ფლობს თუ არა პირი კონკრეტულ კომპეტენციას⁴.

(vi) კონცეპტუალურად განსხვავდება სხვა კომპეტენციებისგან

შემდგომი კრიტერიუმი გულისხმობს იმას, რომ მოდელში შესული კომპეტენციები კონცეპტუალურად უნდა განსხვავდებოდეს ერთმანეთისაგან. აღნიშნული კრიტერიუმი ემსახურება თითოეული კომპეტენციისათვის დესკრიპტორების შემუშავებასთან დაკავშირებული პრობლემების აღმოფხვრას, ვინაიდან ამგვარად მინიმუმამდე მცირდება ერთი და იმავე დესკრიპტორის სხვადასხვა კომპეტენციისადმი მისადაგების ალბათობა. პრაქტიკულად, ამ კრიტერიუმის ზედმიწევნით ზუსტად გამოყენება ვერ მოხერხდა. აქედან გამომდინარე, მიიჩნევა, რომ ზოგჯერ მოდელში შესული კომპეტენციები ნაწილობრივ იკვეთება (მაგალითად, თანამშრომლობის უნარი და კონფლიქტის მოგვარების უნარი). მიუხედავად ამისა, კონცეპტუალური განსხვავებულობა წარმოადგენდა ზოგად ევრისტიკულ მიდგომას წინამდებარე მოდელის შემუშავებისას.

(vii) არა ზოგადი კომპეტენციები

და ბოლოს, მიღებული იქნა გადაწყვეტილება იმის თაობაზე, რომ მოდელში შესული კომპეტენციები არ უნდა ყოფილიყო ზოგადი კომპეტენციები, რომლებიც ვრცელდება თითქმის ყველა საქმიანობის სფეროზე (მაგალითად, როგორცაა წერა-კითხვა, ანგარიში, საინფორმაციო და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენების უნარი, რომლებიც საქმიანობათა ფართო სპექტრს მოიცავს). მიჩნეულ იქნა, რომ აუცილებელია, მოდელმა შეინარჩუნოს თავისი პირვანდელი დანიშნულება და არ იქცეს ყოველისმომცველ ხარჩოდ. თუმცა, პრაქტიკაში, ამ კრიტერიუმის დაცვაც სრულყოფილად ვერ მოხერხდა. აქედან გამომდინარე, მიიჩნევა, რომ მოდელში შესული ზოგიერთი კომპეტენცია, დემოკრატიული კულტურის გარდა სხვა სფეროებსაც მო-

4. მოცემულ ხარჩოში ქცევა ჩართულია დესკრიპტორების საშუალებით. მოდელში შესული ყოველი კომპეტენციისათვის ჩამოყალიბებული იქნა დესკრიპტორები, რომელთა ფორმულირებაც სწავლის შედეგების საფუძველზე იქნა წარმოებული (ე.ი. ქცევები, რომლებიც ექვემდებარება დაკვირვებასა და შემოწმებას). შესაბამისად, ასრულებს მარკენბელთა ფუნქციას, იმის შესაფასებლად, ათვისებულია თუ არა კონკრეტული კომპეტენცია.

იცავს. ამგვარი კომპეტენციების (მაგალითად, ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარი და დამოუკიდებლად სწავლის უნარი) ჩართვა მოდელში განპირობებული იქნა იმით, რომ ისინი უმნიშვნელოვანეს კომპეტენციებს წარმოადგენს დემოკრატიული კულტურისათვის და მათ გარეშე კომპეტენციათა მოდელი არასრულყოფილი იქნებოდა.

ზემოთ ჩამოყალიბებული კრიტერიუმების გარდა, მოდელში შესატანი კომპეტენციების რაოდენობის შემცირების მიზნით, გამოყენებული იქნა მთელი რიგი პრაგმატული მოსაზრებებისა. აღნიშნული პრაგმატული მოსაზრებები საფუძვლად დაედო „ენების ერთიან ევროპულ სარეკომენდაციო ჩარჩოს“⁵. და ეს მოსაზრებები გულისხმობდა იმას, რომ მოდელი უნდა ყოფილიყო:

- ▶ **მრავალფუნქციური:** იძლევა სწავლების დაგეგმვასა და მის მიწოდებასთან, მათ შორის, სასწავლო პროგრამებისა და სწავლების მეთოდების, ასევე, შეფასების მეთოდების შემუშავებასთან, განათლების დონის შესაბამისი კომპეტენციების შერჩევასთან, და კვალიფიკაციის (და, შესაძლოა, ცოდნის დონის) შესაბამისი კომპეტენციების შერჩევასთან დაკავშირებული მთელი რიგი მიზნებისათვის მისი გამოყენების საშუალებას;
- ▶ **მოქნილი:** იძლევა განსხვავებულ სიტუაციებში, სხვადასხვა კულტურულ გარემოსთან და სხვადასხვა საგანმანათლებლო კონტექსტთან მისი მორგებისა და ადაპტირების საშუალებას;
- ▶ **ღია:** იძლევა, საჭიროების გათვალისწინებით, მისი შემდგომი ვაგრცობისა და დახვეწის საშუალებას;
- ▶ **დინამიკური:** მოთხოვნის არსებობის შემთხვევაში, იძლევა მისი მოდიფიცირების საშუალებას;
- ▶ **არადოგმატური:** არ არის მიბმული და მორგებული მხოლოდ ცალკეულ საგანმანათლებლო ან სოციალურ-სამეცნიერო თეორიასა ან პრაქტიკაზე;
- ▶ **მოსახერხებელი:** წარმოდგენილია ფორმით, რომელიც ადვილად გასაგები და გამოსადეგია მათთვის, ვისთვისაც არის იგი განკუთვნილი,

5. ევროპის საბჭო (2001 წ.). „ენების სწავლის, სწავლების და შეფასების ერთიანი ევროპული სარეკომენდაციო ჩარჩო“, კემბრიჯის უნივერსიტეტის პრესა, კემბრიჯი. შეგიძლიათ იხილოთ შემდეგ ბმულზე: www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf, ხელმისაწვდომია 2016 წლის 17 თებერვლის მდგომარეობით.

კონკრეტულად, პრაქტიკოსი მასწავლებლებისათვის და განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირებისათვის⁶.

და ბოლოს, ვინაიდან პროექტის მიზანს წარმოადგენდა კომპეტენციათა იმ მოდელის შექმნა, რომლითაც ისარგებლებდნენ განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირები, ასევე გადაწყდა, რომ მოდელში შესული ყველა კომპეტენცია უნდა ექვემდებარებოდეს სწავლებას, სწავლასა და შეფასებას (თვითშეფასების ან სხვათა მიერ წარმოებული შეფასებისას). პრაქტიკულად, მოდელში შესული ყველა კომპეტენცია შესწავლილი იქნა იმ თვალსაზრისით, აკმაყოფილებდა თუ არა აღნიშნულ კრიტერიუმს.

დანართში 2 მოცემულ ჩამონათვალში შესული 55 შესაძლო კომპეტენციის, ზემოთ აღნიშნული კრიტერიუმებისა და მიდგომების გამოყენებით წარმოებული კვლევის შედეგად, იდენტიფიცირებული იქნა მოდელში შესატანი 20 კომპეტენცია, რომელიც გადანაწილებულია ოთხ ჯგუფში:

ღირებულებები

- ▶ ადამიანის ღირსებისა და უფლებების დაფასება
- ▶ კულტურული მრავალფეროვნებისა და კულტურული განსხვავებულობის დაფასება
- ▶ დემოკრატიის, სამართლიანობის, კეთილსინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის დაფასება

დამოკიდებულებები

- ▶ კულტურული განსხვავებულობისა და სხვა რწმენისადმი, მსოფლმხედველობის, შეხედულებებისა თუ პრაქტიკისადმი ტოლერანტული დამოკიდებულებისათვის მზაობა
- ▶ პატივისცემა

6. მიჩნეულია, რომ წინამდებარე დოკუმენტი, რომლის მიზანსაც წარმოადგენს კომპეტენციათა მოდელთან დაკავშირებული მოსაზრებების, საფუძვლისა და ტექნიკური დეტალებისა და, ასევე, ამ მოდელის შექმნის პროცესში გამოყენებული მეთოდების აღწერა, მისი ფორმატიდან გამომდინარე, არ არის განკუთვნილი პრაქტიკოსი მასწავლებლებისა და განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირებისათვის, ყოველდღიურ პრაქტიკაში გამოსაყენებლად იმ დოკუმენტების შექმნა, რომლებიც განკუთვნილი იქნება ამგვარი სარგებლობისათვის, დაგეგმილია ამავე პროექტის ფარგლებში.

- ▶ მოქალაქეობრივი აზროვნება
- ▶ პასუხისმგებლობა
- ▶ თავდაჯერებულობა
- ▶ გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულება

უნარები

- ▶ დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევები
- ▶ ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევები
- ▶ მოსმენისა და დაკვირვების უნარ-ჩვევები
- ▶ ემპათია
- ▶ მოქნილობა და შეგუების უნარი
- ▶ ენობრივი, კომუნიკაციური და მრავალენობრივი უნარები
- ▶ თანამშრომლობის უნარ-ჩვევები
- ▶ კონფლიქტების მოგვარების უნარ-ჩვევები

ცოდნა და კრიტიკული გააზრება

- ▶ საკუთარი თავის შეცნობა და კრიტიკული გააზრება
- ▶ ენისა და კომუნიკაციის ცოდნა-შემეცნება და კრიტიკული გააზრება
- ▶ მსოფლიოს (პოლიტიკის, კანონის, ადამიანის უფლებების, კულტურის, კულტურათა, რელიგიის, ისტორიის, მედიის, ეკონომიკის, გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების) შეცნობა-შემეცნება და კრიტიკული გააზრება

მოდელში შესული 20 კომპეტენცია დიაგრამის ფორმით არის მოცემული მეექვსე თავის დასაწყისში.

შემდგომ ეტაპზე შესაძლებელი გახდა მოცემული 20 კომპეტენციის დამუშავება, მათი კონცეპტუალური დახვეწისა და სრულყოფილი და ნათელი ფორმულირების მიზნით. თითოეული კომპეტენციის დეტალურ დახასიათებაზე მუშაობისას, აუცილებელი იყო იმ თავდაპირველ 101 სქემაში კომპეტენციებისათვის მოცემული აღწერილობების გადამოწმება, რომელთა საფუძველზეც შემუშავდა წინამდებარე კომპეტენციათა მოდელი, რაც ემსახურებოდა იმის უზრუნველყოფას, რომ შესწავლილ სქემებში თითოეული კომპეტენციისათვის მოცემული ყველა მნიშვნელოვანი ასპექტი შეტანილი ყოფილიყო მოდელში. ინფორმაციის ბევრი სხვა წყარო იქნა გამოყენებული მოდელში შესული კომპეტენციების დესკრიპტორების ფორმულირებისას და წინამდე-

ბარე დოკუმენტზე მუშაობისას, რომელთა ნაწილიც შესულია დანართში 3 მოცემული დამატებითი წყაროების ჩამონათვალში.

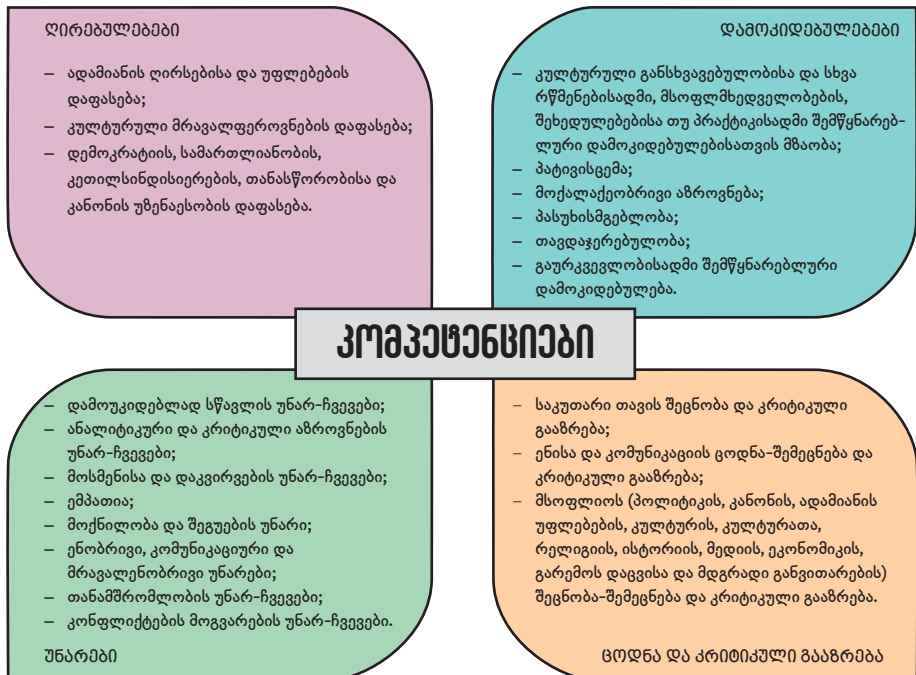
წინამდებარე დოკუმენტის პირველი სამუშაო ვერსია, 2015 წლის თებერვალში, საერთაშორისო კონსულტაციებისათვის გადაეცა ჯგუფს, რომლის შემადგენლობაშიც შედიოდნენ სპეციალისტები, პრაქტიკოსი მასწავლებლები და განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირები, ასევე, ევროპის საბჭოს წევრი ქვეყნების განათლების სამინისტროებიდან წარდგენილი ექსპერტები. აგრეთვე, მოწვეული იყვნენ დაინტერესებული პირები, რომლებსაც ევალუბოდათ კომპეტენციათა მოდელის კონცეპტუალურ ასპექტზე საკუთარი მოსაზრებების გამოთქმა და კომენტარების გაკეთება, იმის აღმოჩენა, რაიმე მნიშვნელოვანი ასპექტი ხომ არ იყო გამოტოვებული მოდელში და იმის გადამოწმება, თუ რამდენად ნათლად იყო ჩამოყალიბებული ტექსტი. 2015 წლის პირველ ნახევარში, კომპეტენციათა მოდელი, ასევე, განხილული იქნა სხვადასხვა კონფერენციაზე და სამუშაო შეხვედრებზე, რომლებსაც ესწრებოდნენ სპეციალისტები, პრაქტიკოსი მასწავლებლები და განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირები. აღნიშნულ შეხვედრათა ფარგლებში, შესაძლებელი გახდა მოდელთან დაკავშირებით გამოთქმული დამატებითი მოსაზრებებისა და კომენტარების შეჯამება. აღსანიშნავია, რომ, საერთო ჯამში, კონსულტაციების შედეგად, კომპეტენციათა მოდელი მოწონებული და დამტკიცებული იქნა დაინტერესებული მხარეების მიერ. თუმცა, გამოითქვა ბევრი საინტერესო მოსაზრება მოდელის ტექნიკური დეტალების შესახებ და დოკუმენტში შესული ტექსტის ჩამოყალიბებისა და მისი წარმოდგენის შესახებ. აღნიშნული მოსაზრებები დაედო საფუძვლად კომპეტენციათა მოდელის გადამუშავებულ ვერსიას, რომლის შედეგიც არის წინამდებარე ფორმით წარმოდგენილი დოკუმენტი.

შემდეგ თავში მოცემულია აღნიშნული მეთოდების გამოყენებით შემუშავებული კომპეტენციათა მოდელის აღწერა.

6. მოძღვრება

მიიჩნევა, რომ დემოკრატიის კულტურის კონტექსტში პირი მოქმედებს კომპეტენტურად, თუ იგი, ქვემოთ მოცემული კომპეტენციებიდან ზოგიერთი ან ყველა კომპეტენციის მობილიზებითა და გამოყენებით, სათანადოდ და ეფექტურად აკმაყოფილებს დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებთან დაკავშირებულ მოთხოვნებს, ართმევს თავს მათთან დაკავშირებულ გამოწვევებს და სარგებლობს ამგვარ სიტუაციებში წარმოქმნილი შესაძლებლობებით. აღნიშნული კომპეტენციები ოთხ დიდ ჯგუფად იყოფა; ესენია: ღირებულებები, დამოკიდებულებები, უნარები და ცოდნა და კრიტიკული გააზრება.

მოძღვრებაში შესული 20 კომპეტენცია

6.1. ღირებულებები

ღირებულებები წარმოადგენს ზოგად რწმენას, რომელიც პირებს გააჩნიათ სასურველი მიზნების შესახებ, რომლისკენაც ისწრაფვიან. ღირებულებები წარმოადგენს ქმედებათა საფუძველს და, ასევე, ამ ქმედებების შესახებ გადაწყვეტილებების მიღების პროცესებში წამყვანი პრინციპების ფუნქციას ასრულებს. ღირებულებები სცდება კონკრეტული ქმედებებისა და სიტუაციების ზღვრებს, ნორმატიულ ხასიათს ავლენს და დირექტივის ფუნქციას ასრულებს სხვადასხვა სიტუაციაში მოქმედებებისა და აზროვნების დროს. ღირებულებები ქმნის: (1) როგორც საკუთარი, ასევე სხვათა ქმედებების შეფასების, (2) შეხედულებების, დამოკიდებულებებისა და ქცევის გამართლების, (3) ალტერნატივათა შორის არჩევანის, (4) მოქმედებათა დაგეგმვისა და (5) სხვებზე შემოქმედების მცდელობის სტანდარტებსა და კრიტერიუმებს.

მკითხველისათვის, რომლისთვისაც ცნობილია კომპეტენციათა არსებული სქემები, მოულოდნელი იქნება მოცემულ მოდელში ღირებულებების კომპეტენციათა კონკრეტული კატეგორიის სახით გამოყოფა. თუმცა, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ, რომ ტერმინი „კომპეტენცია“ მოცემულ კონტექსტში არ გამოიყენება იმ მნიშვნელობით, რა მნიშვნელობაც მას აქვს ყოველდღიურ ცხოვრებაში, ანუ „უნარის“ სინონიმის სახით, არამედ მას აქვს უფრო ტექნიკური დატვირთვა და ფსიქოლოგიურ რესურსებს უკავშირდება (როგორცაა, დამოკიდებულებები, უნარები და ცოდნა), რომელთა მობილიზება და გამოყენებაც საჭიროა დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებთან დაკავშირებული მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად და გამოწვევებთან გასამკლავებლად. აღნიშნულ მოდელში ღირებულებების ჩართვა ორი მიზეზით არის განპირობებული. აქედან პირველ მიზეზს წარმოადგენს ის, რომ ჩვენ მიერ შესწავლილ არსებულ კომპეტენციათა სქემების უმრავლესობაში, ფაქტობრივად, წარმოჩენილია ღირებულებები (თუმცა ხშირად არაპირდაპირი ფორმით). შესაბამისად, მათი უგულებელყოფის და წინამდებარე მოდელში არშეთანის შედეგი იქნებოდა ის, რომ მივიღებდით მოდელს, რომელშიც მხოლოდ ნაწილობრივ იქნებოდა ასახული არსებული სქემების შინაარსი. არსებულ სქემებში ღირებულებები არ არის გამოკვეთილი, ვინაიდან მათი განხილვა, ჩვეულებრივ, დამოკიდებულებათა რანგში ხდება (ნაცვლად იმისა, რომ განხილული იქნეს ღირებულებათა რანგში). აღნიშნულისაგან განსხვავებით, მოცემულ მოდელში ღირებულებები და დამოკიდებულებები ერთ-

მანეთისაგან მკვეთრად არის გამიჯნული კონცეპტუალური თვალსაზრისით, რადგან მხოლოდ ღირებულებები გამოირჩევა ნორმატიული ხასიათითა და ღირებულების ფუნქციით. მეორე მიზეზს წარმოადგენს ის, რომ ღირებულებები არსებით მნიშვნელობას იძენს დემოკრატიულ კულტურაში მონაწილეობისათვის აუცილებელ კომპეტენციათა კონცეპტუალიზაციის კონტექსტში. ვინაიდან, კონკრეტული ღირებულებების დაკონკრეტების გარეშე, რომლებიც საფუძვლად უდევს მოცემულ კომპეტენციებს, კომპეტენციები ველარ განიხილება დემოკრატიული კომპეტენციების რანგში, არამედ განიხილება უფრო ზოგადი პოლიტიკური კომპეტენციების კუთხით, რომლებიც ბევრ სხვადასხვა პოლიტიკურ წყობას შეიძლება ესადაგებოდეს, მათ შორის, ანტიდემოკრატიულ წყობასაც. მაგალითად, პირი შესაძლებელია დახასიათებული იქნეს როგორც პასუხისმგებელი, თავდაჯერებული და პოლიტიკურად განათლებული მოქალაქე, ტოტალიტარული დიქტატურის მმართველობის პირობებშიც, თუ პიროვნების მსჯელობას, გადაწყვეტილებებსა და მოქმედებებს საფუძვლად განსხვავებული ღირებულებები უდევს. შესაბამისად, წინამდებარე მოდეულში შესული ღირებულებები დემოკრატიული კომპეტენციის ქვაკუთხედს წარმოადგენს და არსებითად ახასიათებს აღნიშნულ კომპეტენციას.

დემოკრატიის კულტურაში მონაწილეობისათვის აუცილებელ ღირებულებებს წარმოადგენს ღირებულებები, რომლებიც შესულია ქვემოთ აღწერილ ღირებულებათა სამ ნაკრებში.

ადამიანის ღირსებისა და ადამიანის უფლებების დაცვა

აღნიშნული ღირებულება ეფუძნება ზოგად რწმენას იმის თაობაზე, რომ თითოეულ ადამიანს თანაბარი ღირებულება და ღირსება გააჩნია, თანასწორ პატივისცემას იმსახურებს, სარგებლობს ადამიანის თანაბარი უფლებებითა და ძირითადი თავისუფლებებით და, აქედან გამომდინარე, თითოეულ ადამიანს ამ პრინციპთა შესაბამისად უნდა ეპყრობოდნენ. აღნიშნული რწმენის თანახმად, ადამიანის უფლებები საყოველთაო, განუყოფელი და ხელშეუვალია და თანაბრად ვრცელდება ყველა ადამიანზე. განურჩევლად ნებისმიერი ნიშნისა; ადამიანის უფლებები წარმოადგენს იმ მინიმალურ დაცვის მექანიზმს, რომელიც აუცილებელია ღირსეული ცხოვრებისათვის; და ადამიანის უფლებები ქმნის მსოფლიოში თავისუფლების, თანასწორობის, სამართლიანობისა და მშვიდობის საფუძველს. შესაბამისად, აღნიშნული ღირებულებები მოიცავს:

1. აღიარებას იმისა, რომ ყველა ადამიანი თანასწორია და თანაბარი ღირსების მატარებელია, მიუხედავად კონკრეტული კულტურული კუთვნილებისა, სტატუსისა, შესაძლებლობებისა და გარემოებებისა;
2. ადამიანის უფლებების საყოველთაოობის, განუყოფლობისა და ხელშეუვალობის აღიარებას;
3. აღიარებას იმისა, რომ აუცილებელია ადამიანის უფლებების ხელშეწყობა, პატივისცემა და დაცვა;
4. აღიარებას იმისა, რომ აუცილებელია ადამიანის ძირითადი თავისუფლებების დაცვა, იმ შემთხვევაში, თუ ამით არ ხდება სხვათა უფლებების ხელყოფა ან დარღვევა;
5. აღიარება იმისა, რომ ადამიანის უფლებები წარმოადგენს, თანასწორუფლებიანობის პრინციპების დაცვით, საზოგადოებაში თანაცხოვრების და მსოფლიოში თავისუფლების, სამართლიანობისა და მშვიდობის უზრუნველყოფის საფუძველს.

კულტურული მრავალფეროვნების დაცვა

აღნიშნული ღირებულება ეფუძნება ზოგად რწმენას იმის თაობაზე, რომ სხვა კულტურისადმი კუთვნილება, კულტურული განსხვავებულობა და მრავალფეროვნება, პერსპექტივების, შეხედულებებისა და პრაქტიკის მრავალფეროვნება უნდა აღიქმებოდეს პოზიტიურად, სათანადოდ უნდა იქნეს დაფასებული და სათუთად მოპყრობის საგანს უნდა წარმოადგენდეს. აღნიშნული რწმენის თანახმად, კულტურული მრავალფეროვნება საზოგადოების ღირებულ მახასიათებელს წარმოადგენს; ადამიანებს შეუძლიათ ცოდნა გაიღრმანონ და ბევრი რამ შეიძინონ სხვა ადამიანების ხედვების გაცნობით; კულტურული მრავალფეროვნება საჭიროებს ხელშეწყობასა და დაცვას; საჭიროა ადამიანების წახალისება, რათა მათ იურთიერთონ სხვა ადამიანებთან, მიუხედავად მათ შორის არსებული კულტურული სხვაობებისა; ინტერკულტურული დიალოგი უნდა ემსახურებოდეს საზოგადოებაში თანასწორობის პრინციპებზე თანაცხოვრების დემოკრატიული კულტურის გაძლიერებას.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ ერთგვარი შეუსაბამობა არსებობს ადამიანის უფლებების დაფასებასა და კულტურული მრავალფეროვნების დაფასებას შორის. საზოგადოებაში, რომელშიც ადამიანის უფლებები უმთავრეს და უმნიშვნელოვანეს ღირებულებას წარმოადგენს, კულტურული მრავალფეროვნების

დაფასება ვერ ხორციელდება სათანადო დონეზე, რაც განპირობებულია სხვა ადამიანების უფლებებისა და თავისუფლებების ხელშეწყობის, პატივისცემისა და დაცვის აუცილებლობით. შესაბამისად, მსგავს საზოგადოებებში დამკვიდრებულია აზრი იმის თაობაზე, რომ კულტურული მრავალფეროვნების დაფასება საჭიროა იმ შემთხვევაში, თუ ეს არ უკავშირდება სხვა ადამიანების უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვას.

აღნიშნული ღირებულებებია:

1. აღიარება იმისა, რომ კულტურული მრავალფეროვნება და შეხედულებათა, მსოფლმხედველობათა და ჩვეულებათა პლურალიზმი საზოგადოების ღირებულ მახასიათებლებს წარმოადგენს და ქმნის შესაძლებლობას, ამ საზოგადოების ყველა წევრის სასიკეთოდ იქნეს გამოყენებული;
2. აღიარება იმისა, რომ ყველა ადამიანს აქვს უფლება, იყოს განსხვავებული და, ასევე, საკუთარი მსოფლმხედველობის, შეხედულებების, რწმენისა და მოსაზრებების არჩევანის თავისუფლების აღიარება;
3. აღიარება იმისა, რომ ადამიანები ყოველთვის პატივისცემით უნდა ეპყრობოდნენ სხვა ადამიანების მსოფლმხედველობებს, შეხედულებებს, რწმენასა და მოსაზრებებს, თუ ეს მსოფლმხედველობები, შეხედულებები, რწმენა და მოსაზრებები არ ეწინააღმდეგება და არ არღვევს სხვათა უფლებებს და არ ზღუდავს სხვათა თავისუფლებებს;
4. აღიარება იმისა, რომ ადამიანები ყოველთვის პატივისცემით უნდა ეპყრობოდნენ სხვა ადამიანების ცხოვრების წესსა და ჩვეულებებს, თუ ეს ცხოვრების წესი და ჩვეულებები არ ეწინააღმდეგება და არ არღვევს სხვათა უფლებებსა და არ ზღუდავს სხვათა თავისუფლებებს;
5. აღიარება იმისა, რომ საჭიროა ადამიანები უსმენდნენ და დიალოგში შედიოდნენ მათთან, ვინც მათგან განსხვავებულად აღიქმება.

ქვეყნის, საერთაშორისო, კეთილშინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის დაცვა

ღირებულებათა ეს ნაკრები ეფუძნება რწმენას იმის თაობაზე, თუ როგორ უნდა მოქმედებდეს და იმართებოდეს საზოგადოება, რომლის თანახმადაც: ყველა მოქალაქეს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა, თანასწორობის პრინციპის დაცვით, მონაწილეობა მიიღოს (უშუალოდ, ან არჩეული წარმომადგენ-

ლის საშუალებით) იმ პროცედურებში, რომელთა საშუალებითაც ხდება საზოგადოების მართვასთან დაკავშირებული კანონების შექმნა და შემოღება; ყველა მოქალაქე აქტიურად უნდა იყოს ჩაბმული საზოგადოებაში მიმდინარე დემოკრატიულ პროცესებსა თუ პროცედურებში (რაც, ასევე, ნიშნავს იმას, რომ მოქალაქეებს უფლება აქვთ, არ ჩაერთონ ამ პროცესებში საკუთარი რწმენისა ან გარემოებების გამო); მიუხედავად იმისა, რომ გადაწყვეტილებები მიიღება უმრავლესობების მიერ, საჭიროა უზრუნველყოფილი იყოს ყველა ტიპის უმცირესობათა მიმართ სამართლიანი მოპყრობა; საზოგადოების ყველა დონეზე, საჭიროა დაცულ იქნეს სოციალური სამართლიანობა და თანასწორობა; და უპირატესობა უნდა ენიჭებოდეს კანონის უზენაესობას, რათა საზოგადოების თითოეული წევრისადმი მოპყრობა წარმოებდეს სამართლიანად, მიუკერძოებლად და თანასწორობის პრინციპის დაცვით, ყველასათვის საერთო კანონების შესაბამისად. აღნიშნული ღირებულებებია:

1. დემოკრატიული პროცესებისა და პროცედურების მხარდაჭერა (ამასთან, აღიარება იმისა, რომ არსებული დემოკრატიული პროცედურები შესაძლებელია არ წარმოადგენდეს ყველაზე ოპტიმალურს და ზოგჯერ შესაძლებელია წარმოიშვას მათი დემოკრატიული საშუალებების გამოყენებით შეცვლისა ან გაუმჯობესების საჭიროება);
2. აქტიური მოქალაქეობის მნიშვნელობის აღიარება (ამასთან, აღიარება იმისა, რომ შესაბამის პროცესებში მონაწილეობისაგან თავის შეკავება შესაძლებელია გამართლებული იყოს საკუთარი გაცნობიერებული გადაწყვეტილებითა და გარემოებებით);
3. პოლიტიკურ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცესში მოქალაქეთა ჩართულობის მნიშვნელობის აღიარება;
4. სამოქალაქო თავისუფლებების, მათ შორის, იმ პირების სამოქალაქო თავისუფლებების დაცვის საჭიროების აღიარება, რომლებიც უმცირესობათა მოსაზრებებს იზიარებენ;
5. კონფლიქტებისა და დაპირისპირებების მშვიდობიანად მოგვარების მხარდაჭერა;
6. სოციალური სამართლიანობის განცდა და სოციალური პასუხისმგებლობების აღიარება საზოგადოების ყველა წევრისადმი სამართლიანი და მიუკერძოებელი მოპყრობის თაობაზე, ასევე, თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის თაობაზე ყველასათვის, განურჩევლად მათი ეროვნული თუ ეთნიკური წარმომავლობისა, რასისა, აღმსა-

რებლობისა, ენისა, ასაკისა, სქესისა, პოლიტიკური შეხედულებებისა, დაბადების ადგილისა და სოციალური წარმომავლობისა, ქონებრივი მდგომარეობისა, შეზღუდული შესაძლებლობებისა, სექსუალური ორიენტაციისა ან სხვა სტატუსისა;

7. კანონის უზენაესობისა და ყველა მოქალაქისადმი თანაბარი და მიუკერძოებელი, კანონს შესაბამისი მოპყრობის მხარდაჭერა და ამგვარი მხარდაჭერის, როგორც სამართლიანობის უზრუნველყოფის საშუალების აღიარება.

6.2. დამოკიდებულება

დამოკიდებულება წარმოადგენს ზოგად მენტალურ მიმართებას, რომელიც უყალობდება პირს ვინმეს ან რაიმეს მიმართ (მაგალითად, კონკრეტული პირის, ადამიანთა ჯგუფის, ინსტიტუტის, საკითხის, მოვლენის, სიმბოლოს და ა.შ მიმართ). დამოკიდებულებები, ჩვეულებრივ, მოიცავს ოთხ კომპონენტს: რწმენა ან შეხედულება დამოკიდებულების ობიექტზე, ემოცია ან გრძნობა ამ ობიექტისადმი, ამ ობიექტის დადებითად ან უარყოფითად შეფასება და მის მიმართ კონკრეტული ქცევის გამოვლენის ტენდენცია.

დემოკრატიის კულტურისათვის მნიშვნელოვანი ექვსი დამოკიდებულების დახასიათება მოცემულია ქვემოთ.

კულტურული განსხვავებულობისა და სხვა ჩხვენიებისადმი, მსოფლმხედველობის, შეხედულებებისა თუ პრაქტიკისადმი შემხუნაჩებური დამოკიდებულებისათვის მზაობა

აღნიშნული დამოკიდებულება გულისხმობს დამოკიდებულებას იმ ადამიანების მიმართ, რომლებიც სხვა კულტურის წარმომადგენლებად აღიქმებიან, ან მოიცავს საკუთარისაგან განსხვავებული რწმენის, შეხედულებებისა და ცხოვრების წესისა თუ ჩვეულებების მიმართ დამოკიდებულებას. კულტურული განსხვავებულობისადმი დამოკიდებულება უნდა განვასხვავოთ იმ დამოკიდებულებისაგან, რომელიც გულისხმობს მხოლოდ პირადი კმაყოფილებისა და სარგებლისათვის, განსხვავებული, „ეგზოტიკური“ რეალობით დაინტერესებას და მასთან დაკავშირებული გამოცდილების შეგროვების სურვილს. ნაცვლად ამისა, აღნიშნული დამოკიდებულება მოიცავს შემდეგს:

1. გულისხმიერი დამოკიდებულება კულტურული მრავალფეროვნებისა და საკუთარისაგან განსხვავებული მსოფლმხედველობის, რწმენის, ღირებულებებისა და ცხოვრების წესისა თუ ჩვეულებებისადმი;
2. ცნობისმოყვარეობისა და ინტერესის გამოჩენა სხვა კულტურული ორიენტაციებისა და კუთვნილების, სხვა მსოფლმხედველობების, შეხედულებების, ღირებულებებისა და ცხოვრების წესისა თუ ჩვეულებების აღმოჩენისა და მათ შესახებ ინფორმაციის მიღების მიმართ;
3. სხვა ადამიანების მსოფლმხედველობის, შეხედულებების, ღირებულებებისა და ცხოვრების წესისა თუ ჩვეულებების განსჯისა და საკუთარი მსოფლმხედველობის, შეხედულებების, ღირებულებებისა და ცხოვრების წესისა თუ ჩვეულებების „ბუნებრიობის“ ეჭვქვეშ დაყენების შეწყვეტის სურვილი;
4. განსხვავებულად აღქმულ პირებთან ურთიერთობისათვის ემოციური მზაობა;
5. საკუთარისაგან განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე პირებთან დაკავშირების, თანამშრომლობისა და თანასწორობის პრინციპების დაცვით ურთიერთობების ძიებისა და მსგავსი შესაძლებლობებით სარგებლობის სურვილი და მზაობა.

პატივისცემა

პატივისცემა მოიცავს ვინმეს ან რაიმეს მიმართ დამოკიდებულებას (მაგალითად, კონკრეტული პიროვნების, შეხედულების, სიმბოლოს, პრაქტიკის და ა.შ. მიმართ), სადაც დამოკიდებულების ობიექტი აღიქმება გარკვეული ნიშანდობლივი მახასიათებლის, ღირსების ან ღირებულების მატარებელ ობიექტად, რომელიც იმსახურებს დადებით დამოკიდებულებასა და სათანადოდ დაფასებას.⁷ დამოკიდებულების ობიექტის რაობიდან გამომდინარე, პატივისცემა შესაძლებელია მრავალი სხვადასხვა ფორმით იქნეს გამოხატული (როგორცაა, პატივისცემა სკოლაში არსებული წესების მიმართ, პატივისცემა იმ სიბრძნის მიმართ, რომელსაც უხუცესები ფლობენ, ბუნებისა და გარემოს პატივისცემა).

7. საჭიროა აღინიშნოს, რომ პატივისცემასა და ღირებულებებს შორის მჭიდრო კავშირი არსებობს ორი თვალსაზრისით: ღირებულება შესაძლებელია თავად იყოს პატივისცემის ობიექტი (ე.ი. შესაძლებელია ღირებულების პატივისცემა) და იგი, ასევე, შესაძლებელია წარმოადგენდეს პატივისცემის საფუძველს (ე.ი. პირი შესაძლებელია იჩენდეს პატივისცემას ვინმეს ან რაიმეს მიმართ, იმის გამო, რომ იგი აღიარებს კონკრეტული ღირებულების უპირატესობას).

ერთი კონკრეტული ტიპის პატივისცემა, რომელიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დემოკრატიის კულტურის კონტექსტში, არის პატივისცემა, რომელსაც ადამიანი გამოხატავს სხვა პირების მიმართ, რომლებიც სხვა კულტურას განეკუთვნებიან ან მისგან განსხვავებულ შეხედულებებს, მოსაზრებებს ან ჩვეულებებს ფლობენ. ამგვარი პატივისცემა ემყარება იმის აღიარებას, რომ ყველა ადამიანს გააჩნია ღირსება, ყველა ადამიანი თანასწორია და სარგებლობს ხელშეუვალი უფლებით, თავად აირჩიოს საკუთარი კუთვნილება, რწმენა, შეხედულებები და ცხოვრების წესი. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ ამგვარი ტიპის პატივისცემა არ გულისხმობს იმ ფაქტობრივი განსხვავებების უგულვებელყოფას, რომელიც შესაძლებელია არსებობდეს პატივისცემის გამომხატველ პირსა და პატივისცემის ობიექტს შორის, რაც, რიგ შემთხვევაში, შესაძლებელია იყოს მკვეთრად გამოვლენილი; ამგვარი ტიპის პატივისცემა, ასევე, არ გულისხმობს პატივისცემის ობიექტთან რაიმე ტიპის თანხედრის არსებობას ან მისი პრინციპების გათავისებას. ნაცვლად ამისა, ამგვარი ტიპის პატივისცემა წარმოადგენს დამოკიდებულებას, რომელიც გულისხმობს დადებით განწყობას სხვა პირის მიმართ, მისი ღირსების აღიარებას, მისი უფლების აღიარებას, ეკუთვნოდეს ადამიანების გარკვეულ ჯგუფს, ჰქონდეს საკუთარი რწმენა, შეხედულებები და ცხოვრების წესი, და, ამავე დროს, იმ სხვაობათა აღიარებასა და გაცნობიერებას, რომელიც არსებობს პატივისცემის გამომხატველ პირსა და პატივისცემის ობიექტს შორის. პატივისცემა ხელს უნდა უწყობდეს დემოკრატიულ ურთიერთობებსა და ინტერკულტურულ დიალოგს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ პატივისცემაზე უნდა ვრცელდებოდეს გარკვეული შეზღუდვები, მაგალითად, დაუშვებელია პატივისცემის საგანს წარმოადგენდეს რწმენა, ან შეხედულებები, ან ცხოვრების წესი და პრაქტიკა, რომელიც გულისხმობს სხვათა ღირსების შელახვას ან მათი უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას.⁸

8. ადამიანის უფლებათა კონტექსტში, სხვა პირის რწმენის თავისუფლება განუხრელად უნდა წარმოადგენდეს პატივისცემის საგანს, თუმცა პატივისცემა არ შეიძლება გამოხატული იქნეს იმ რწმენის მიმართ, რომელიც ლახავს სხვათა ღირსებას, არღვევს მათ უფლებებსა და თავისუფლებებს. იმ რწმენის შემთხვევაში, რომელიც არ შეიძლება იყოს პატივისცემის საგანი, არ იზღუდება რწმენის ქონის თავისუფლება, არამედ რწმენის გაცხადება ექვემდებარება მხოლოდ ისეთ შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, საზოგადოებრივი წესრიგის, ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად (იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია, მუხლი 9: www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf).

პატივისცემის ცნება უფრო ნათლად გამოხატავს იმ დამოკიდებულებას, რომელიც აუცილებელია დემოკრატიის კულტურისათვის, ვიდრე შემწყნარებლობა. შემწყნარებლობა, შესაძლებელია, ზოგიერთ კონტექსტში, გულისხმობდეს განსხვავებულობის მხოლოდ ატანას ან მასთან შეგუებას და შემწყნარებლურ პოზიციას რაიმეს მიმართ, რომელთან შეგუებაც კონკრეტული ადამიანისათვის შეუძლებელია. შემწყნარებლობა, შესაძლებელია, ზოგჯერ გულისხმობდეს ძალაუფლების გამოვლინებას, რომელიც გამოიხატება განსხვავებულობის არსებობის დაშვებაში, მისდამი მხოლოდ შემწყნარებლური დამოკიდებულების გამოვლენით, რა გზითაც ხდება იმ პირის ძალაუფლებისა და ავტორიტეტის გაძლიერება, რომელიც იჩენს შემწყნარებლურ დამოკიდებულებას. პატივისცემა, შემწყნარებლობასთან შედარებით, უფრო ნაკლებად ორაზროვან ცნებას წარმოადგენს, ვინაიდან ემყარება სხვათა ღირსების, უფლებებისა და თავისუფლებების აღიარებას და პატივისცემის გამოხატავს პირსა და პატივისცემის ობიექტს შორის თანასწორობის პრინციპებზე დაფუძნებულ ურთიერთობას.

პატივისცემა მოიცავს შემდეგს:

1. ვინმეს ან რაიმესადმი დადებითი დამოკიდებულება და დაფასება, რომელიც ემყარება იმის აღიარებას, რომ ამგვარი დამოკიდებულების ობიექტს გააჩნია ნიშანდობლივი მახასიათებლები, ღირსება და ღირებულება;
2. სხვა ადამიანების მიმართ დადებითი დამოკიდებულება და დაფასება, რომელიც ემყარება იმის აღიარებას, რომ ყველა ადამიანი თანასწორია, გააჩნია თანაბარი ღირსება და სარგებლობს ადამიანის თანაბარი უფლებებითა და თავისუფლებებით, განურჩევლად კულტურული კუთვნილებისა, რწმენისა, შეხედულებებისა, ცხოვრების წესისა და ჩვეულებებისა;
3. სხვა პირების რწმენის, შეხედულებების, ცხოვრების წესისა და პრაქტიკის მიმართ დადებითი დამოკიდებულება და დაფასება, იმ პირობით, თუ აღნიშნული რწმენა, შეხედულებები, ცხოვრების წესი ან პრაქტიკა არ გულისხმობს სხვათა ღირსების შელახვას ან მათი უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას.

მოქალაქეობრივი აზროვნება არის დამოკიდებულება საზოგადოების ან სოციალური ჯგუფის მიმართ. აღნიშნულ კონტექსტში ტერმინი „საზოგადოება“ აღნიშნავს სოციალურ ან კულტურულ ჯგუფს, რომელიც ოჯახის წევრებისა და მეგობრების უშუალო წრეზე უფრო ფართოა, და რომლის წევრადაც მიიჩნევს თავს ესა თუ ის პირი. არსებობს უამრავი ტიპის ჯგუფი, რომელიც შესაძლებელია მოიაზრებოდეს მოცემულ კონტექსტში, მაგალითად, ადამიანები, რომლებიც კონკრეტულ გეოგრაფიულ ტერიტორიაზე ცხოვრობენ (როგორცაა, სამეზობლო, ქალაქი, ქვეყანა, ქვეყანათა ჯგუფი, როგორცაა ევროპა, აფრიკა ან მსოფლიო – მსოფლიო საზოგადოების შემთხვევაში), ადამიანები, რომლებიც გეოგრაფიულად გაბნეულ ჯგუფს მიეკუთვნებიან (როგორებიცაა, ეთნიკური ჯგუფები, რელიგიური ჯგუფები, სპორტისა ან სხვა რეკრეაციული მიზნით გაერთიანებული ჯგუფები, საერთო სექსუალური ორიენტაციის მქონე პირები და ა.შ.). ან სხვა ტიპის სოციალური და კულტურული ჯგუფი, რომლის წევრადაც აღიქვამს საკუთარ თავს კონკრეტული პირი. თითოეული პირი ერთდროულად ეკუთვნის რამდენიმე ჯგუფს და მოქალაქეობრივი აზროვნება ყალიბდება ყველა ამ ჯგუფის შემთხვევაში. მოქალაქეობრივი აზროვნება მოიცავს შემდეგს:

1. საზოგადოებისადმი კუთვნილების განცდა;
2. საზოგადოების სხვა წევრების, მათ შორის არსებული ურთიერთკავშირის, საზოგადოების ყველა წევრზე კონკრეტული პირის მიერ განხორციელებული ქმედების ზეგავლენის გაცნობიერება;
3. საზოგადოების სხვა წევრების მიმართ სოლიდარობის განცდა, მათ შორის, მათთან თანამშრომლობისა და მათთან ერთად მუშაობისათვის მზადყოფნა, მათ უფლებებსა და კეთილდღეობაზე ფიქრი და ზრუნვა და საზოგადოების წევრებს შორის უფლებებისა და შესაძლებლობების შებლუდვის მქონე და არაპრივილეგირებულ, არასახარბიელო მდგომარეობაში მყოფი პირების დაცვის სურვილი და მზადყოფნა;
4. საზოგადოების საერთო პრობლემებსა და საზოგადოების ფარგლებში განვითარებული მოვლენების მიმართ ინტერესისა და ყურადღების გამოჩენა;
5. სამოქალაქო ვალდებულებების გაცნობიერება, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საკუთარი წვლილის შეტანის სურვილი, საზოგადოების ფარგ-

ლებში მიმდინარე მოვლენების, არსებული პრობლემებისა და საერთო საკუთრების თაობაზე გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში აქტიური მონაწილეობისათვის მზადყოფნა და, მიუხედავად მათი კულტურული კუთვნილებისა, საზოგადოების სხვა წევრებთან დიალოგში შესვლის სურვილი და მზადყოფნა;

6. საკუთარი შესაძლებლობების ფარგლებში, იმ პასუხისმგებლობების, მოვალეობებისა და ვალდებულებების შესრულებისათვის მზადყოფნა, რომლებსაც პირს აკისრებს ის როლი ან პოზიცია, რომელიც მას კონკრეტულ საზოგადოებაში უკავია;
7. საზოგადოების სხვა წევრების მიმართ ანგარიშვალდებულების განცდა და გაცნობიერება იმისა, რომ კონკრეტულ პირს პასუხისმგებლობა ეკისრება საკუთარი გადაწყვეტილებებისა და ქმედებების გამო, საზოგადოების სხვა პირების წინაშე.

პასუხისმგებლობა

„პასუხისმგებლობა“ მრავლისმომცველ ტერმინს წარმოადგენს. მისი ორი მნიშვნელობა განსაკუთრებით ესადაგება დემოკრატიის კულტურას; ესენია, როლთან და პოზიციასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა და მორალური პასუხისმგებლობა. როლთან და პოზიციასთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა წარმოადგენს მოქალაქეობრივი აზროვნების ასპექტს (იხ. პუნქტი 6 ზემოთ); ხოლო მორალური პასუხისმგებლობა ცალკე განხილვის საგანია და გულისხმობს დამოკიდებულებას საკუთარ ქმედებათა მიმართ. მისი წარმოშობა უკავშირდება პირის ვალდებულებას, იმოქმედოს კონკრეტული მიმართულებით და საზოგადოების რეაგირებას მის ქმედებაზე, კონკრეტულად, იმას, რომ პირი იმსახურებს შექებას, თუ იგი პირნათლად ასრულებს აღნიშნულ ქმედებას, ან საყვედურს – თუ ვერ ასრულებს მას. ამ პირის მიერ საკუთარი ქმედებების გააზრების, მოქმედებათა გამართლებულობის წინასწარ განსაზღვრისა და მის მიერ განზრახული მოქმედების შესრულების უნარი წარმოადგენს ამ პირის შექების ან მის მიმართ საყვედურის გამოთქმის აუცილებელ წინაპირობას (შესაბამისად, როდესაც რესურსების ნაკლებობის ან კონკრეტული გარემოებებისა პირობების გამო პირს არ შეუძლია ქმედების შესრულება, შეუსაბამოა მის მიმართ შექების ან საყვედურის გამოთქმა). პასუხისმგებლობა შესაძლებელია უკავშირდებოდეს გამბედაობასაც, ვინაიდან პრინციპული პოზიციის არჩევა შესაძლებელია გულისხმობდეს დამოუკიდებელ მოქმედებას, საზოგადოებაში მიღებული ნორმების წინააღ-

მდეგ მოქმედებას, ან კოლექტიური გადაწყვეტილების წინააღმდეგ წასვლას, რაც, როგორც წესი, არ განიხილება გამართლებულ ქმედებად. შესაბამისად, შესაძლებელია გარკვეული შეუსაბამობა წარმოიშვას მოქალაქეობრივ აზროვნებასა (რაც განიხილება, როგორც სხვების მიმართ სოლიდარობა და ლოიალური დამოკიდებულება) და მორალურ პასუხისმგებლობას შორის. საკუთარ ქმედებებზე პასუხისმგებლობა, გამომდინარე აქედან, გულისხმობს შემდეგს:

1. საკუთარი ქმედებებისა და ამ ქმედებების სავარაუდო შედეგების გააზრება;
2. საკუთარი მოვალეობებისა და ვალდებულებების გაცნობიერება და კონკრეტულ სიტუაციებში საჭირო მოქმედებათა განსაზღვრა, ღირებულებების საფუძველზე;⁹
3. დაგეგმილი ქმედებების შესახებ გადაწყვეტილებების მიღება (რაც, რიგ შემთხვევაში, ქმედებისგან თავის შეკავებას უკავშირდება), არსებული გარემოებების გათვალისწინებით;
4. მოქმედებების დამოუკიდებლად განხორციელება, ან მათზე უარის თქმა;
5. საკუთარი გადაწყვეტილებებისა და ქმედებების შედეგებზე პასუხისმგებლობის აღებისათვის მზადყოფნა;
6. საკუთარი თავის დადებითად ან უარყოფითად შეფასებისათვის მზადყოფნა;
7. აუცილებლობის შემთხვევაში, გაბედულად მოქმედებისათვის მზადყოფნა.

თავდაჯერებულობა

თავდაჯერებულობა არის დამოკიდებულება საკუთარი თავის მიმართ. იგი გულისხმობს პოზიტიურ დამოკიდებულებას კონკრეტული მიზნის მისაღწევად აუცილებელ მოქმედებათა განსახორციელებლად საჭირო საკუთარი

9. აქედან გამომდინარე, დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ სიტუაციებში, პასუხისმგებლობის პარალელურად საჭიროა განიხილებოდეს მოცემულ კომპეტენციათა მოდელში შესული ერთი ან რამდენიმე ღირებულება (ე.ი. ადამიანის ღირსებისა და უფლებების დაფასება; კულტურული მრავალფეროვნებისა და კულტურული განსხვავებულობის დაფასება; დემოკრატიის, სამართლიანობის, კეთილსინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის დაფასება). იმ შემთხვევაში, თუ თანადროულად არ წარმოებს ღირებულებების განხილვა, პასუხისმგებლობა აღარ განეკუთვნება დემოკრატიულ კომპეტენციებს, არამედ წარმოადგენს ზოგად პოლიტიკურ პასუხისმგებლობას (იხ. შესავალი ღირებულებების შესახებ. თავი 6.1).

შესაძლებლობისადმი, და, ასევე, რწმენას იმისა, რომ პირს შეუძლია განსაზღვროს, რა არის საჭირო, შეუძლია შესაბამისად შეათასოს გარემოებები, შეარჩიოს ამოცანათა გადაჭრისთვის საჭირო მეთოდები, წარმატებით გადალახოს წინააღმდეგობები და შეცვალოს იმ მოვლენათა მსვლელობა, რომელიც ზემოქმედებს მის და სხვა ადამიანების ცხოვრებაზე. შესაბამისად, თავდაჯერებულობა ასოცირდება საკუთარი შესაძლებლობების რწმენასთან. თავდაჯერებულობის დაბალმა დონემ შესაძლოა გამოიწვიოს დემოკრატიული და ინტერკულტურული ქცევის შეფერხება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ უნარი საკმაოდ მაღალია, ხოლო თავდაჯერებულობის არარეალურად მაღალმა დონემ, შესაძლოა, შედეგად ფრუსტრაცია და იმედგაცრუება გამოიწვიოს. ოპტიმალურ დამოკიდებულებას წარმოადგენს თავდაჯერებულობის შედარებით მაღალი დონე, რეალურად შეფასებულ უნართან კომბინაციაში, რაც განაწყობს პირებს ახალ გამოწვევებთან გასამკლავებლად და პრობლემების დასაძლევად მოქმედების საშუალებას აძლევს მათ. გამომდინარე აქედან, თავდაჯერებულობა გულისხმობს შემდეგს:

1. რწმენა საკუთარი შესაძლებლობებისადმი, რომლებიც უკავშირდება საკითხის არსის წვდომას, დასკვნების გამოტანასა და ამოცანის შესასრულებლად საჭირო სათანადო მეთოდების შერჩევას;
2. რწმენა საკუთარი შესაძლებლობებისადმი, რომლებიც უკავშირდება კონკრეტული მიზნის მისაღწევად საჭირო ქმედებების დაგეგმვასა და შესრულებას და ამ ქმედებების შესრულებისას წამოჭრილი დაბრკოლებების წარმატებით გადალახვას;
3. რწმენა საკუთარი შესაძლებლობებისადმი, რომლებიც უკავშირდება ახალ გამოწვევებთან გამკლავებას;
4. რწმენა საკუთარი შესაძლებლობებისადმი, რომლებიც უკავშირდება დემოკრატიულ პროცესებში ჩართვასა და მონაწილეობას და დემოკრატიული მიზნების მისაღწევად საჭირო ქმედებების განხორციელებას (მათ შორის, ხელისუფლებაში მყოფი პირებისა და იმ პირების ანგარიშვალდებულებისა და პასუხისმგებლობის საკითხის დაყენება, რომელთა ხელშიც არის ძალაუფლება, იმ შემთხვევაში, თუ მათ მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები ან მათ მიერ განხორციელებული ქმედებები უსამართლოდ და მიკერძოებულად მიიჩნევა);
5. რწმენა საკუთარი შესაძლებლობებისადმი, რომლებიც უკავშირდება ინტერკულტურულ დიალოგში ჩაბმას იმ პირებთან, რომლებიც განსხვავებულ კულტურას ეკუთვნიან.

გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულება

გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლობა არის დამოკიდებულება გაურკვეველი, ურთიერთსაწინააღმდეგო, ურთიერთშეუთავსებელი ინტერპრეტაციის მქონე საგნების, მოვლენებისა და სიტუაციების მიმართ. პირები, რომლებსაც ახასიათებთ გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულება, დადებითად აფასებენ ამგვარ საგნებს, მოვლენებსა და სიტუაციებს, მზად არიან, მიიღონ მათი ნიშანდობლივი ბუნდოვანება, მზად არიან, აღიარონ, რომ სხვა ადამიანების ხედვა ისეთივე ადეკვატური შეიძლება იყოს, როგორც მათი საკუთარი ხედვა და მზად არიან კონსტრუქციულად გაუმკლავდნენ გაურკვევლობას. შესაბამისად, ტერმინს „შემწყნარებლობა“, მოცემულ კონტექსტში, დადებითი კონოტაცია აქვს და აღნიშნავს გაურკვევლობის მიღებას (და არ აქვს უარყოფითი კონოტაცია, რაც გაურკვევლობასთან შეგუებას ან მის ატანას გულისხმობს). ადამიანებს, რომლებსაც გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულების ნაკლებობა ახასიათებთ, მხოლოდ ერთი სწორხაზოვანი ხედვა გააჩნიათ გაურკვეველი და ბუნდოვანი სიტუაციებისა და მოვლენების მიმართ, უცხო და მათთვის უცნობ სიტუაციებში უჭირთ ადაპტირება და მათი მსოფლმხედველობა უფრო დოგმატური და მოუქნელია. შესაბამისად, მოცემულ კონტექსტში, გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულება გულისხმობს შემდეგს:

1. აღიარება და გაცნობიერება იმისა, რომ მოცემულ სიტუაციასა და საკითხთან დაკავშირებით, შესაძლებელია არსებობდეს მრავალი განსხვავებული ხედვა და ერთსა და იმავე სიტუაციასა და საკითხს შესაძლებელია მოეძებნოს მრავალი განსხვავებული ახსნა და ინტერპრეტაცია;
2. აღიარება და გაცნობიერება იმისა, რომ სიტუაციასთან დაკავშირებული ხედვა, რომელიც კონკრეტულ პირს გააჩნია, არ არის აუცილებელი, უკეთესი იყოს, ვიდრე ხედვა, რომელიც სხვა ადამიანებს გააჩნიათ;
3. სირთულის, წინააღმდეგობებისა და ბუნდოვანების მიღება;
4. იმგვარი ამოცანის შესრულებისათვის მზაობა, რომლის თაობაზეც მხოლოდ არასრული და ნაწილობრივი ინფორმაციაა ხელმისაწვდომი;
5. გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულებისა და მასთან კონსტრუქციული გამკლავებისათვის მზაობა.

6.3. უნარი

უნარი განიხილება, როგორც კონკრეტული მიზნის მისაღწევად აუცილებელი რთული, ორგანიზებული, ადაპტირებადი აზროვნების ან ქცევის კომპლექსური მახასიათებლების ქონა.

დემოკრატიის კულტურას შეესაბამება რვა კონკრეტული უნარი.

დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევები

დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევა არის საკუთარი სწავლის საჭიროებათა შესაბამისად, საკუთარი შეხედულებისამებრ და სხვათა მითითებების გარეშე, სწავლის პროცესის თანამიმდევრული მიდევნების, ორგანიზებისა და შეფასების უნარი. დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევა დემოკრატიული კულტურისათვის მნიშვნელოვან უნარს წარმოადგენს, ვინაიდან მისი საშუალებით ადამიანები დამოუკიდებლად, სხვადასხვა, როგორც ხელმისაწვდომი, ისე მოსაძიებელი წყაროების გამოყენებით, იღებენ ინფორმაციას პოლიტიკური, სამოქალაქო და კულტურული საკითხების შესახებ და სწავლობენ, თუ როგორ გაართვან თავი ამგვარ საკითხებს და არ არიან დამოკიდებული ვინმე სხვა პირზე, რომელიც მათ უშუალო სიახლოვეს იმყოფება და რომელიც მიაწვდის ინფორმაციას აღნიშნულ საკითხებზე. დამოუკიდებლად სწავლის უნარ-ჩვევები მოიცავს შემდეგს:

1. საკუთარი სწავლის საჭიროებების განსაზღვრა, საჭიროებებისა, რომლებიც შესაძლებელია უკავშირდებოდეს ხარვეზებს, რომელიც ადამიანს სრულყოფილი ცოდნისაგან ან საკითხის სრულყოფილად აღქმისაგან აშორებს, უნარების ნაკლებობას, ან მათ არასაკამარისად ფლობას, ან სირთულეებს, რომლებიც არსებული დამოკიდებულებებისა და ღირებულებების შედეგს წარმოადგენს;
2. სწავლის საჭიროებების დაკმაყოფილებისათვის საჭირო ინფორმაციის, რჩევისა და რეკომენდაციათა წყაროს ან სახელმძღვანელო რესურსის იდენტიფიცირება, მობილიზება და მათზე წვდომის მოპოვება. ამგვარი წყაროები შეიძლება მოიცავდეს ადამიანის პირად გამოცდილებას, სხვებთან ურთიერთობებსა და საუბრებს, იმ ადამიანებთან კონტაქტის დამყარებას, რომლებიც წყაროსა და რესურსის მაძიებელი-

საგან განსხვავებულ კულტურას ეკუთვნიან, ან განსხვავებული რწმენა, მოსაზრებები, შეხედულებები და მსოფლმხედველობა გააჩნიათ. წყაროები ასევე მოიცავს ვიზუალურ, ბეტდვით, სამაუწყებლო და ციფრულ მედიაწყაროებს;

3. ინფორმაციის, რჩევისა თუ სახელმძღვანელო რესურსის სხვადასხვა წყაროს სანდოობის ხარისხის შემოწმება, მათი შეფასება შესაძლო მიკერძოებისა და ფაქტებისა და ინფორმაციის დამახინჯების თვალსაზრისით და ხელმასაწვდომი წყაროებიდან ყველაზე სანდო წყაროს შერჩევა;
4. ინფორმაციის დამუშავება და შეთვისება სწავლის ყველაზე ხელსაყრელი სტრატეგიებისა და ტექნიკის გამოყენებით, ან ყველაზე სანდო წყაროებიდან მოპოვებული რეკომენდაციებისა და სახელმძღვანელო რესურსების გამოყენებით, და არსებული ცოდნის, გაგების, უნარების, დამოკიდებულებებისა და ღირებულებების ბაზის განახლება და შევსება საჭიროებისამებრ;
5. ნასწავლი მასალისა და ცოდნის შეძენის კუთხით მიღწევების გაანალიზება, სწავლის პროცესში გამოყენებული სტრატეგიების შეფასება, დასკვნების გამოტანა და სწავლის შემდგომ პროცესზე მისადაგება და სწავლის ახალი სტრატეგიების შეფასება, რომელთა გამოყენებაც სწავლის შემდგომი პროცესის დროს შეიძლება გახდეს საჭირო.

ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევები

ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევები მოიცავს ურთიერთდაკავშირებული უნარების კომპლექსურ წყებას. ანალიტიკური აზროვნების უნარ-ჩვევა გულისხმობს ნებისმიერი სახის მასალის (მაგ.: ტექსტის, არგუმენტაციის, განმარტებების, საკითხების, მოვლენების, გამოცდილების და სხვ.) სისტემურად და ლოგიკურად გაანალიზების უნარს, რომელიც მოიცავს შემდეგ უნარებს:

1. ანალიზისას მასალის სისტემატური დაყოფა შემადგენელ ნაწილებად და ამ ელემენტთა ორგანიზება ლოგიკური თანამიმდევრობის დაცვით;
2. თითოეული ელემენტის მნიშვნელობის (მნიშვნელობათა) იდენტიფიცირება და ინტერპრეტირება, შესაძლებელია ამ ელემენტების შედარებითა და დაკავშირებით უკვე ნაცნობ ელემენტებთან, და მსგავსებებისა და განსხვავებების იდენტიფიცირება;

3. ელემენტთა ურთიერთდამოკიდებულების შესწავლა და მათ შორის არსებული კავშირების (ლოგიკური, შემთხვევითი, დროებითი და ა.შ კავშირების) იდენტიფიცირება;
4. ელემენტთა შორის ნებისმიერი შეუსაბამობების, წინააღმდეგობებისა და სხვაობების იდენტიფიცირება;
5. ინდივიდუალური ელემენტების შესაძლო ალტერნატიული მნიშვნელობებისა და ფუნქციების იდენტიფიცირება, ნაკლოვანების შევსება ახალი ელემენტების დამატებით, ელემენტების სისტემატური ცვლა მთლიან ერთეულზე მათი გავლენის დასადგენად, შემოწმებულ ელემენტთა შორის ახალი სინთეზის დადგენა – სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ახალი შესაძლებლობებისა და ალტერნატივების წარმოსახვა და კვლევა;
6. ანალიზის შედეგების ორგანიზებულად და თანამიმდევრულად შეჯამება, მთლიანი ერთეულის შესახებ ლოგიკური და საფუძვლიანი დასკვნების გამოტანის მიზნით.

კრიტიკული აზროვნების უნარ-ჩვევა გულისხმობს ნებისმიერი სახის მასალის შეფასებისა და შესაბამისი დასკვნების გამოტანის უნარს, რომელიც მოიცავს შემდეგ უნარებს:

1. შეფასება, შინაგანი თავსებადობისა და ხელმისაწვდომ მტკიცებულებებსა და გამოცდილებასთან თავსებადობის ბაზაზე;
2. დასკვნების გაკეთება იმის თაობაზე, თუ მასალა, რომელიც შესწავლის საგანს წარმოადგენს, რამდენად მართებული, ზუსტი, მისაღები, საიმედო, სათანადო, სასარგებლო და/ან დამაჯერებელია;
3. იმ მოლოდინების, ვარაუდების, ტექსტური და კომუნიკაციური სტანდარტების გაგება და შეფასება, რომელიც საფუძვლად უდევს მასალას;
4. მასალის არა მხოლოდ პირდაპირ მნიშვნელობაზე, არამედ მის უფრო ფართო, რიტორიკულ მიზანზე ორიენტირება, რომელიც მოიცავს ავტორისეულ მოტივებს, განზრახვასა და გეგმას, რომელიც საფუძვლად უდევს მოცემულ მასალას (პოლიტიკური კომუნიკაციის კონტექსტში, აღნიშნული გულისხმობს პროპაგანდის იდენტიფიცირების უნარს და ამ პროპაგანდის ავტორთა მოტივების, განზრახვისა და მიზნების გაშიფვრის უნარს);
5. მასალის დაკავშირება იმ ისტორიულ კონტექსტთან, რომელშიც შეიქმნა, მასალის შეფასებითი კვლევისა და შესაბამისი დასკვნების გაკეთების მიზნით;

6. განსახილველი მასალის ფარგლებში მოცემული ამოცანების სხვადასხვა ალტერნატიული ვერსიების, შესაძლებლობებისა და გადაწყვეტილებების შემუშავება და დამუშავება;
7. ხელმისაწვდომი ვარიანტების დადებითი და უარყოფითი მხარეების შეფასება – რაც შესაძლებელია მოიცავდეს ხარჯებისა და მოგების ანალიზს (როგორც ახლო, ასევე, გრძელვადიან პერსპექტივაში), რესურსების ანალიზს (შეფასება იმისა, თუ პრაქტიკულად რამდენად ხელმისაწვდომია თითოეული ვარიანტისათვის საჭირო რესურსები) და რისკის ანალიზს (თითოეულ ვარიანტთან დაკავშირებული რისკების იდენტიფიცირება და შეფასება და მათი მართვის გზებისა და საშუალებების განსაზღვრა);
8. შეფასების პროცესის შედეგების ორგანიზებულად და თანამიმდევრულად შეფასება, გასაგები და მკაფიოდ განსაზღვრული კრიტერიუმების, პრინციპების ან ღირებულებების და/ან დამაჯერებელი მტკიცებულებების საფუძველზე, კონკრეტული ინტერპრეტაციის, რეზულტატის ან მოვლენათა განვითარების შესახებ ლოგიკური და საფუძვლიანი დასკვნების გამოტანის მიზნით;
9. საკუთარი ვარაუდების, მოლოდინების აღიარება, რომლებმაც შესაძლოა გავლენა იქონია შეფასების პროცესზე და ტენდენციური მიმართულება მისცა მას, და გაცნობიერება იმისა, რომ პირის მსჯელობასა და განსჯაზე ყოველთვის ახდენს ზეგავლენას ამ პირის კულტურული კუთვნილება და ხედვა.

ეფექტური ანალიტიკური ამროვნება თავის თავში მოიცავს კრიტიკულ ამროვნებას (ე.ი. მასალის ანალიზის დროს მის შეფასებას) მაშინ, როცა, ეფექტური კრიტიკული ამროვნება თავის თავში მოიცავს ანალიტიკურ ამროვნებას (ე.ი. სხვაობებისა და კავშირების დადგენას). შესაბამისად, ანალიტიკური და კრიტიკული ამროვნება ერთმანეთთან არსებითად არის შეკავშირებული.

მოსმენისა და დაკვირვების უნარ-ჩვევები

მოსმენისა და დაკვირვების უნარ-ჩვევა არის ნათქვამის აღქმისა და გაგების უნარი და, აგრეთვე, ადამიანთა ქცევის აღქმისა და გაგების უნარი. იმის აღქმა, თუ რაზე საუბრობენ სხვები, საჭიროებს აქტიურ მოსმენას, რაც მდგომარეობს ყურადღების გამახვილებაში არა მხოლოდ მასზე, თუ რა ითქვა, არამედ ასევე მასზედ, თუ რა ტონითა და ტემბრით, ხმის რა სიმაღლით, ბგერის

რა სიხშირით იქნა ნათქვამი, და ამავე დროს მოსაუბრის მიერ საუბრისას გამოყენებულ სხეულის ენაზე, განსაკუთრებით, თვალების მოძრაობაზე, სახის გამომეტყველებასა და უჩეტებზე. სხვა ადამიანების ქცევაზე დაკვირვება შეიძლება მნიშვნელოვანი ინფორმაციის წყაროდ იქცეს იმ ქცევების შესახებ, რომლებიც ყველაზე მისაღები და ეფექტურია სხვადასხვა სოციალურ და კულტურულ კონტექსტში, და შეიძლება სასარგებლო აღმოჩნდეს იმ თვალსაზრისით, რომ შესაძლებელი გახდეს ამ ინფორმაციის შენახვა და ათვისებული ქცევის მოგვიანებით მსგავს სიტუაციებში გამოყენება. შესაბამისად, მოსმენისა და დაკვირვების უნარ-ჩვევები მოიცავს შემდეგს:

1. ყურადღების გამახვილება არა მხოლოდ იმაზე, თუ რა ითქვა, არამედ იმაზე, თუ როგორ ითქვა და, ასევე, მოსაუბრის სხეულის ენაზე;
2. ყურადღების გამახვილება ვერბალურ და არავერბალურ გზავნილებს შორის შესაძლო შეუსაბამობებზე;
3. ყურადღების გამახვილება ტექსტს მიღმა შინაარსზე და იმაზე, თუ რა ინფორმაციის მოწოდება მოხდა მხოლოდ ნაწილობრივ და რა უნდა თქმულიყო და არ ითქვა;
4. ყურადღების გამახვილება გადმოცემულ ინფორმაციასა და იმ სოციალურ კონტექსტს შორის კავშირზე, რა კონტექსტშიც ხორციელდება ამ ინფორმაციის გადმოცემა;
5. ყურადღების გამახვილება სხვა ადამიანების ქცევაზე და ამ ქცევის შესახებ ინფორმაციის შენახვა, განსაკუთრებით იმ ადამიანების ქცევაზე, რომლებიც დამკვირვებლისაგან განსხვავებულ კულტურას ეკუთვნის;
6. ყურადღების გამახვილება ერთსა და იმავე სიტუაციაზე ადამიანების რეაგირებებს შორის მსგავსებებსა და განსხვავებებზე, განსაკუთრებით, იმ ადამიანებისა, რომლებიც დამკვირვებლისაგან განსხვავებულ კულტურას ეკუთვნიან.

ეპათია

ემპათია არის სხვა ადამიანთა აზრების, შეხედულებებისა და გრძნობების გასაგებად თუ გასაზიარებლად საჭირო უნარი და სხვა ადამიანის პერსპექტივიდან სამყაროს აღქმის უნარი. ემპათია მოიცავს საკუთარი ფსიქოლოგიური ჩარჩოდან გამოსვლისა (ე.ი. საკუთარი ხედვის საზღვრების მიღმა გასვლას) და წარმოსახვით სხვა პიროვნების ფსიქოლოგიურ ჩარჩოში მოქცევისა და

სხვის ხედვის საზღვრებში შეჭრის უნარს. აღნიშნული უნარი ძალიან მნიშვნელოვანია სხვა ადამიანების კულტურული კუთვნილების, მსოფლმხედველობის, შეხედულებების, ინტერესების, ემოციების, სურვილებისა და საჭიროებების წარმოსახვითი გაცნობიერების თვალსაზრისით. განასხვავებენ რამდენიმე ტიპის ემპათიას, მათ შორისაა:

1. კოგნიტური ემპათია – სხვა ადამიანების აღქმის, აზრებისა და რწმენის გააზრება და გაგება;
2. ემოციური ემპათია – სხვა ადამიანების ემოციების, გრძნობებისა და საჭიროებების აღქმა და გაგება;
3. თანაგრძნობა, რომელსაც ზოგჯერ ემპათიკურ დამოკიდებულებას უწოდებენ – სხვა ადამიანების მიმართ თანაგრძნობის გამოხატვის უნარი, მათი კოგნიტური ან ემოციური მდგომარეობის ან მატერიალური მდგომარეობის ან გარემოებების გამო.¹⁰

მოქნილობა და შეგუება უნარი

მოქნილობა და შეგუება არის საკუთარი აზრების, გრძნობებისა თუ ქცევის, ახალი კონტექსტისა და გარემოებების შესაბამისად, კონკრეტული მიმართულებით მართვისა და რეგულირების უნარი, რომლის საშუალებითაც ადამიანი ქმედითად და სათანადოდ რეაგირებს ამ კონტექსტსა და გარემოებებთან დაკავშირებულ გამოწვევებზე, მოთხოვნებსა და შესაძლებლობებზე. მოქნი-

10. განმარტებას საჭიროებს მოცემულ მოდელში ემპათიის განხილვა უნარის რანგში. ტერმინი „ემპათია“ – იგივე „თანაგრძნობა“, რა თქმა უნდა, სხვა დატვირთვითაც გამოიყენება ყოველდღიურ დისკურსში. მაგალითად, იგი გამოიყენება იმ მდგომარეობის აღსანიშნავად, როდესაც ადამიანი იზავეს განიცდის, რასაც სხვა ადამიანი (ე.წ. „ემოციების გადადება“ ერთი ადამიანიდან მეორე ადამიანზე, როდესაც ადამიანი იზიარებს სხვა ადამიანის სიხარულს, შიშს და ა.შ.), ზოგჯერ ადამიანებს შორის ემოციური კავშირის აღსანიშნავად (მაგალითად, „ძალიან თანავუგრძნობ ამ წიგნის მთავარ გმირს“) და ზოგჯერ აღნიშნავს სხვა ადამიანის მდგომარეობაში შესვლას (მაგალითად, „თანაგირძნობთ, შექმნილი მდგომარეობის გამო“). ტერმინი „ემპათია“ ზოგჯერ გამოიყენება უფრო ფართო გაგებით და აღნიშნავს ერთი ადამიანის მიერ მეორე ადამიანისადმი ჩამოყალიბებული დამოკიდებულებების მთელ რიგს, რომელიც აერთიანებს სხვა ადამიანის მიმართ გახსნილობას, პატივისცემას, კოგნიტურ და ემოციურ კავშირს სხვა ადამიანთან, ემოციურ დამოკიდებულებას სხვა ადამიანის მიმართ. წინამდებარე მოდელში ტერმინი „ემპათია“ უფრო კონკრეტული დატვირთვით გამოიყენება და მოიცავს უნარებს, რომლებიც საჭიროა სხვა ადამიანების აზრების, შეხედულებებისა და გრძნობების აღსაქმელად და გასაგებად, რაც დემოკრატიულ კულტურაში მონაწილეობისათვის მნიშვნელოვან უნარ-ჩვევებს განეკუთვნება. მოცემული განმარტება არ გამორიცხავს შესაძლებლობას იმისა, რომ ზოგიერთ სიტუაციაში, „ემპათია“, „გახსნილობა“, „პატივისცემა“ და ა.შ. გამოყენებული იქნეს ერთდროულად, როგორც კომპეტენციების ან უნარების ერთი ჯგუფი.

ლობა და შეგუების უნარი საშუალებას აძლევს ადამიანს, კომფორტულად მოერგოს სიახლესა და ცვლილებას და სხვა ადამიანების სოციალურ ან კულტურულ მოლოდინებს, კომუნიკაციის მანერასა და ქცევას. აღნიშნული უნარი, ასევე, საშუალებას აძლევს ადამიანს, კორექტირება შეიტანოს საკუთარ აზრებში, გრძნობებსა და ქცევებში, ახალი გარემოებების, გამოცდილების, ახალი ნაცნობობისა და ინფორმაციის შესაბამისად. მოქნილობისა და შეგუების უნარის ის დატვირთვა, რომელიც ზემოთ მოცემულ განამარტებას შეესაბამება, საჭიროა განვასხვაოთ ოპორტუნისტული ქცევისაგან, რომელიც პირადი მოგებისა და სარგებლის მიღების მიზნით ქცევის რეგულირებას გულისხმობს. ასევე, საჭიროა განვასხვაოთ გარედან თავსმოხვეული ადაპტაციისაგან.¹¹ შესაბამისად, მოქნილობა და შეგუების უნარი მოიცავს შემდეგს:

1. აზროვნების ჩვეული სტილის მორგება ცვალებად სიტუაციაზე, ან კონკრეტულ კულტურულ კონტექსტში განსხვავებულ კოგნიტურ ხედვაზე დროებით გადასვლა;
2. საკუთარი შეხედულებების გადასინჯვა, ახალი გარემოებების და/ან რაციონალური არგუმენტების წარმოშობისას;
3. საკუთარი ემოციებისა და გრძნობების კონტროლი და რეგულირება, სხვებთან უფრო ეფექტური და ადეკვატური კომუნიკაციისა და თანამშრომლობის უზრუნველსაყოფად;
4. განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე ადამიანებთან ურთიერთობისას მღელვარების, შიშისა და დაუცველობის განცდის დაძლევა;
5. დაპირისპირებული ჯგუფის წევრების მიმართ უარყოფითი გრძნობების რეგულირება და შემცირება;
6. საკუთარი ქცევის რეგულირება სოციალურად მისაღებობის თვალსაზრისით, მოცემულ გარემოში გამოკვეთილი კულტურის შესაბამისად;
7. კომუნიკაციის განსხვავებულ სტილსა და განსხვავებულ ქცევასთან შეგუება და ადაპტაცია და კომუნიკაციის განსხვავებული სტილისა და განსხვავებული ქცევის მორგება, სხვათა კულტურული ნორმების დარღვევის თავიდან ასაცილებლად, და მათთან კომუნიკაციისას იმ საშუალებების გამოყენება, რომლებიც მათთვის გასაგებია.

11. მაგალითად, დაუშვებელია კულტურული უმცირესობების ძალდატანებითი ასიმილაცია უმრავლესობათა კულტურასთან. ყველა ადამიანი სარგებლობს ძირითადი უფლებებით, აირჩიოს კულტურა, რომელსაც სურს, რომ ეკუთვნოდეს, აირჩიოს სასურველი რწმენა და ცხოვრების წესი (იხ. შენიშვნა 8).

ენობრივი, კომუნიკაციური და მრავალენობრივი უნარები წარმოადგენს სხვა ადამიანებთან ქმედითი და სათანადო კომუნიკაციისათვის საჭირო უნარს. ენობრივი, კომუნიკაციური და მრავალენობრივი უნარები მოიცავს შემდეგს:¹³

1. სხვადასხვა სიტუაციაში მკაფიო და გამართული კომუნიკაციის უნარი, რაც მოიცავს: საკუთარი შეხედულებების, მოსაზრებების, ინტერესებისა და საჭიროებების გამოხატვასა და გამოთქმას, აზრების განმარტებასა და დაზუსტებას, ვინმეს ან რაიმეს დაცვას, ვინმეს ან რაიმეს სასარგებლოდ საუბარს, კამათს, მსჯელობას, განხილვას, დებატებს, დარწმუნებასა და მოლაპარაკებას.
2. ინტერკულტურულ სიტუაციებში საკომუნიკაციო მოთხოვნების დაკმაყოფილების უნარი, ერთზე მეტი ენის, ან ენის სახესხვაობის გამოყენებით, საერთო ენის ან საერთაშორისო ენის გამოყენება, სხვა ენაზე მოსაუბრე პირების საუბრის გაგების მიზნით;
3. საკუთარი აზრის დამაჯერებლად და აგრესიის გარეშე გამოხატვის უნარი, იმ სიტუაციებშიც კი, როდესაც პიროვნება არასახარბიელო მდგომარეობაში იმყოფება, ძალაუფლებათა არათანაბარი გადანაწილების გამო, და სხვა პირის მიერ გამოთქმული მოსაზრების სრულიად

12. წინამდებარე დოკუმენტში, ტერმინი „ენა“ აღნიშნავს ყველა ლინგვისტურ სისტემას, რომელიც ან აღიარებულია როგორც ენა, ან წარმოადგენს აღიარებული ენის სახესხვაობას, მათი მოდალურობის მიუხედავად. იგი მოიცავს სამეტყველო და ჟესტების ენას და სხვა არავერბალური კომუნიკაციის საშუალებებს. შესაბამისად, მოცემულ კონტექსტში, ტერმინები „ვერბალური“ და „არავერბალური“ კომუნიკაცია აღნიშნავს: „ენობრივი საშუალებებით განხორციელებულ კომუნიკაციას“ და „არაენობრივი საშუალებებით განხორციელებულ კომუნიკაციას“.

13. უპირველეს ყოვლისა, რა თქმა უნდა, ქმედითი და სათანადო კომუნიკაცია საჭიროებს ენობრივ უნარებს (სამეტყველო და წერილობით ფორმაში წინადადებებისა და ფრაზების ჩამოსაყალიბებლად და აღსაქმელად), სოციო-ლინგვისტურ უნარებს (საუბრის პროცესში აქცენტის, დიალექტის, რეგისტრისა და სოციალური ურთიერთობების ლინგვისტური მარკერების გასარჩევად) და გადმოცემის უნარს (მოცულობითი, თანამიმდევრული და გამართული მეტყველების წარმოებისათვის, შესაბამისი საკომუნიკაციო წესების გამოყენებით, და დისკურსისა და წერილობითი ტექსტების კონკრეტულ საკომუნიკაციო მიზნებზე მორგებისათვის). თუმცა, მოცემულ კონტექსტში, აღნიშნული განეკუთვნება ზოგად უნარებს და, შესაბამისად, არ არის აიცილებელი მათი ჩართვა აღნიშნულ მოდელში. ამ საკითხებით დაინტერესებულ მკითხველს შეუძლია შესაბამისი დეტალური ინფორმაცია მოიძიოს ენების ერთიან ევროპულ სარეკომენდაციო ჩარჩო-დოკუმენტში (იხ. შენიშვნა 5).

- საპირისპირო მოსაზრების გამოთქმა, ამ პირის ღირსებისა და უფლებების შელახვის გარეშე;
4. განსხვავებულ სოციალურ ჯგუფსა და კულტურულ გარემოში კომუნიკაციისას, აზრის გამოხატვის სხვადასხვა ფორმისა და განსხვავებული პირობითი საკომუნიკაციო წესების (როგორც ვერბალური, ასევე, არა-ვერბალური) აღიარების უნარი;
 5. კომუნიკაციური ქცევის დარეგულირებისა და შეცვლის უნარი, კომუნიკაციის (როგორც ვერბალური, ასევე არავერბალური კომუნიკაციის) იმ პირობითი წესების გამოყენების მიზნით, რომელიც ესადაგება თანამოსაუბრესა (თანამოსაუბრეებსა) და იმ კულტურულ გარემოს, რომელშიც ადგილი აქვს კომუნიკაციას;
 6. თავაზიანად და შესაბამისი ფორმით, თანამოსაუბრისადმი კითხვების დასმის უნარი, თანამოსაუბრის მიერ გამოთქმული აზრის მნიშვნელობის დაზუსტების მიზნით, იმ შემთხვევაში, თუ თანამოსაუბრის მიერ გამოთქმული აზრი გაუგებარია ან იმ შემთხვევაში, თუ თანამოსაუბრის ვერბალური და არავერბალური გამოხატვის საშუალებებით გამოთქმული აზრი ერთმანეთთან შეუსაბამოა;
 7. კომუნიკაციის შემაფერხებელი ფაქტორების მართვის უნარი, მაგალითად, სხვებისადმი თხოვნით მიმართვა, რათა მათ გაიმეორონ ან სხვაგვარად ჩამოაყალიბონ ის, რისი თქმაც სურთ, ან გამოხატული, სხვაგვარად გაგებული აზრის გამეორება, სხვაგვარად ჩამოაყალიბება, ან გამარტივება;
 8. ინტერკულტურული ურთიერთობების დროს, ენობრივი შუამავლის როლის შესრულების უნარი, თარგმნის, თარჯიმნობის გაწევის ან ახსნა-განმარტებების მიწოდების საშუალებით და კომუნიკაციის პროცესში სხვებისათვის დახმარების გაწევის უნარი, რათა მათ შეძლონ, სათანადოდ და ადეკვატურად აღიქვან განსხვავებული კულტურის მახასიათებლები.

თანამშრომლობის უნარ-ჩვევები

თანამშრომლობის უნარ-ჩვევა საჭიროა ერთობლივ აქტივობებში, საქმიანობებსა და ახალ წამოწყებებში სხვა ადამიანებთან ერთად წარმატებული მონაწილეობისთვის. თანამშრომლობის უნარ-ჩვევები მოიცავს შემდეგ უნარებს:

1. ჯგუფში სხვებთან ერთად მუშაობის პროცესში საკუთარი მოსაზრებებისა და შეხედულებების გამოთქმის უნარი და ჯგუფის სხვა წევრების გამხნევების უნარი, რათა მათ თავისუფლად გამოთქვან თავიანთი მოსაზრებები და შეხედულებები;
2. ჯგუფის წევრებს შორის კონსენსუსისა და კომპრომისის მიღწევის ხელშეწყობის უნარი;
3. ჯგუფის წევრებთან ერთად, კოორდინირებულად მოქმედების უნარი;
4. ჯგუფის საერთო მიზნების იდენტიფიცირებისა და დასახვის უნარი;
5. ჯგუფის საერთო მიზნების მისაღწევად მოქმედების უნარი და საკუთარი ქცევის შეცვლის უნარი, იმ შემთხვევაში, თუ ეს საჭიროა ჯგუფის საერთო მიზნების მისაღწევად;
6. ჯგუფის წევრების მონაცემებისა და ძლიერი მხარეების სათანადოდ დაფასება და სხვებისათვის დახმარების გაწევისათვის მზადყოფნა, იმ შემთხვევაში, თუ მათ სჭირდებათ ან სურვილი აქვთ, გაიუმჯობესონ საკუთარი მიღწევები კონკრეტული მიმართულებით;
7. ჯგუფის სხვა წევრების მოტივირებისა და გამხნევების უნარი, რათა მათ შეძლონ თანამშრომლობა და დახმარება გაუწიონ ერთმანეთს, ჯგუფის საერთო მიზნების მიღწევის მიზნით;
8. საჭიროების შემთხვევაში, სხვებისათვის სამუშაოს შესრულების პროცესში დახმარების გაწევის უნარი;
9. ჯგუფის წევრებისათვის სასარგებლო ცოდნისა და გამოცდილების გაზიარების უნარი და, ასევე, ჯგუფის სხვა წევრების გამხნევების უნარი, რათა მათ საკუთარი ცოდნა და გამოცდილება გაუზიარონ ჯგუფის დანარჩენ წევრებს;
10. ჯგუფურ გარემოში კონფლიქტების იდენტიფიცირება, მათ შორის, საკუთარ თავსა და სხვა ადამიანებში კონფლიქტთან დაკავშირებული ემოციური ნიშნების იდენტიფიცირება და კონფლიქტურ სიტუაციებზე შესაბამისი რეაგირება, კონფლიქტის მშვიდობიანი მოგვარების საშუალებებისა და დიალოგის გამოყენებით.

კონფლიქტების მოგვარების უნარ-ჩვევები

კონფლიქტის მოგვარების უნარ-ჩვევა საჭიროა დაპირისპირებულ მხარეთა შორის კონფლიქტზე რეაგირებისათვის, მისი მართვისა და მშვიდობიანი გზით გადაწყვეტისთვის. კონფლიქტის მოგვარების უნარ-ჩვევები გულისხმობს შემდეგს:

1. აგრესიულობისა და უარყოფითი დამოკიდებულებების შემცირება და მსგავსი დამოკიდებულებების გამოვლინებების აღკვეთა და ნეიტრალური გარემოს შექმნა, რომლის ფარგლებშიც ადამიანებს შეუძლიათ ისარგებლონ განსხვავებული აზრისა და მათი საწუხარის გამოხატვის თავისუფლებით, იმის შიშის გარეშე, რომ მათ მიმართ საპასუხო აგრესიას ექნება ადგილი;
2. კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს შორის მიტევების, ურთიერთგაგებისა და ნდობის გაღვივება და ხელშეწყობა;
3. კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს შორის ძალების გადანაწილების და/ან სტატუსის თვალსაზრისით არსებული სხვაობების იდენტიფიცირება და ზომების მიღება, მხარეებს შორის კომუნიკაციაზე აღნიშნულ სხვაობათა ზემოქმედების შესამცირებლად, შესაძლებლობების ფარგლებში;
4. ემოციების ეფექტური მართვა და რეგულირება – საკუთარი და, ასევე, სხვათა ემოციური განწყობისა და მაპროვოცირებელი მდგომარეობის განსაზღვრის უნარი და როგორც საკუთარ, ასევე, სხვათა ემოციურ სტრესთან, მღელვარებასა და საფრთხის განცდასთან გამკლავება;
5. კონფლიქტში მონაწილე მხარეების მიერ, დაპირისპირების საგანთან დაკავშირებით გამოთქმული განსხვავებული მოსაზრებების მოსმენა და გააზრება;
6. კონფლიქტში მონაწილე მხარეების განსხვავებულ მოსაზრებათა ჩამოყალიბება და შეჯამება;
7. კონფლიქტში მონაწილე მხარეების არასწორი აღქმებისადმი წინ აღდგომისა და მათი განეიტრალების უნარი;
8. დაპირისპირებულ მხარეებს შორის, ზოგჯერ, დროებითი გათიშვის, ზავის ან უმოქმედობის პერიოდის არსებობის საჭიროების აღიარება, რათა კონფლიქტში მონაწილე მხარეებმა შეძლონ, გააცნობიერონ ის ხედვა, რომელიც მათთან დაპირისპირებულ მხარეს გააჩნია;
9. კონფლიქტის მიზეზებისა და სხვა ასპექტების იდენტიფიცირება, ანალიზი, დაკავშირება და კონტექსტის დადგენა;
10. იმ საერთო საფუძვლის გამონახვა, რომელზეც შესაძლებელია შედგეს შეთანხმება კონფლიქტში მონაწილე მხარეებს შორის, კონფლიქტის მოგვარების ალტერნატიული გზების იდენტიფიცირება და შესაძლო კომპრომისისა თუ გადაჭრის გზების დახვეწა;
11. კონფლიქტის მოგვარების საკითხში სხვების დახმარება, არსებულ ალტერნატივათა შესახებ მათი ინფორმირების საშუალებით;
12. კონფლიქტში მონაწილე მხარეების დახმარება და მათთვის ხელმძღვანელობის გაწევა, რათა ისინი შეთანხმდნენ კონფლიქტის ოპტიმალურ და ყველა მხარისათვის მისაღებ გადაწყვეტაზე.

6.4. ცოდნა და კრიტიკული გააზრება

ცოდნა წარმოადგენს იმ ინფორმაციას, რომელსაც ფლობს პირი, ხოლო გააზრება უკავშირდება მნიშვნელობის აღქმასა და სათანადოდ შეფასებას. ტერმინი „კრიტიკული გააზრება“, მოცემულ კონტექსტში, ემსახურება, დემოკრატიულ პროცესებსა და ინტერკულტურული დიალოგის დროს, მნიშვნელობის აღქმისა და სათანადოდ შეფასების აუცილებლობის ხაზგასმასა და გამოკვეთას, რის მიზანსაც წარმოადგენს გაგებული ან მიღებული ინფორმაციის აქტიური გააზრება და კრიტიკული შეფასება (და არა ამ ინფორმაციის ავტომატური, მექანიკური და არაგააზრებული ინტერპრეტირება).

დემოკრატიული კულტურისათვის საჭირო ცოდნა და კრიტიკული გააზრება სამ ძირითად კატეგორიას მოიცავს, რომელსაც ქვემოთ განვიხილავთ.

საკუთარი თავის შეცნობა და კრიტიკული გააზრება

საკუთარი თავის შეცნობასა და კრიტიკულ გააზრებას არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება დემოკრატიულ კულტურაში ეფექტური და სათანადო მონაწილეობის უზრუნველყოფის საქმეში. საკუთარი თავის შეცნობა და კრიტიკული გააზრება ბევრ სხვადასხვა ასპექტს მოიცავს, მათ შორისაა შემდეგი:

1. საკუთარი კულტურული კუთვნილების ცოდნა და საკუთარი თავის კრიტიკული გააზრება;
2. საკუთარი მსოფლმხედველობისა და მისი კოგნიტიური, ემოციური და მოტივაციური ასპექტებისა და მიკერძოებულობების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება;
3. იმ ვარაუდებისა და მოლოდინების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომლებიც საფუძვლად უდევს კონკრეტული პირის მსოფლმხედველობას;
4. აღქმა იმისა, თუ კულტურული კუთვნილება და პირადი გამოცდილება როგორ განაპირობებს ვარაუდებისა და მოლოდინების ჩამოყალიბებას და განსაზღვრავს მსოფლმხედველობას და, ასევე, რა ზემოქმედებას ახდენს კონკრეტული პირის მიერ სხვა ადამიანების აღქმაზე, მათ შეფასებასა და მათზე რეაგირებაზე;

5. საკუთარი ემოციების, გრძნობებისა და მოტივაციების გააზრება, განსაკუთრებით, სხვა ადამიანებთან კომუნიკაციისა და თანამშრომლობის კონტექსტში;
6. საკუთარი კომპეტენციებისა და გამოცდილების ნაკლებობისა და ნაკლოვანების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება.

ენისა და კომუნიკაციის ცოდნა-შემეცნება და კრიტიკული გააზრება

ენისა და კომუნიკაციის ცოდნა-შემეცნებასა და კრიტიკულ გააზრებას მრავალი სხვადასხვა ასპექტი გააჩნია, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. გამოყენებული ენის ფარგლებში მოქმედი, სოციალურად ადეკვატური, ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის ნორმებისა და წესების ცოდნა;
2. აღქმა და გააზრება იმისა, რომ განსხვავებული კულტურული კუთვნილების მქონე ადამიანებს ვერბალური და არავერბალური კომუნიკაციის განსხვავებული ნორმები და წესები აქვთ, რომლებიც საკუთარ მნიშვნელობას ინარჩუნებენ იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც ისინი მათთვის უცხო ენაზე საუბრობენ;
3. აღქმა და გააზრება იმისა, რომ ადამიანები, რომლებიც სხვადასხვა კულტურას წარმოადგენენ, შესაძლებელია სხვადასხვაგვარად აღიქვამდნენ კომუნიკაციის მნიშვნელობას;
4. აღქმა და გააზრება იმისა, რომ ერთი კონკრეტული ენის ფარგლებში მეტყველების მრავალი სახე არსებობს და ერთი და იმავე ენის გამოყენება შესაძლებელია სხვადასხვანაირად;
5. აღქმა და გააზრება იმისა, რომ ენა კულტურის ნაწილს წარმოადგენს და არის იმ ინფორმაციის, მნიშვნელობებისა და მახასიათებლების მატარებელი, რომელიც იმ კონკრეტულ კულტურაშია დამკვიდრებული, რომლის ფარგლებშიც მოცემულ ენაზე საუბრობენ;
6. აღქმა და გააზრება იმისა, რომ სხვადასხვა ენა შესაძლოა თავისებურად გამოხატავდეს აზრს ან ცნებას, რომელიც საერთოა სხვადასხვა კულტურისათვის, ან კონკრეტული ენით შესაძლებელია გამოიხატოს უნიკალური აზრი ან ცნება, რომლის სხვა ენაზე გამოხატვაც სირთულეს წარმოადგენს;
7. კომუნიკაციის განსხვავებული სტილის სოციალური ზემოქმედებისა და ეფექტის აღქმა და გააზრება, მათ შორის, აღქმა და გააზრება იმისა,

თუ რა შეუსაბამობა შეიძლება არსებობდეს კომუნიკაციის ორ ან მეტ განსხვავებულ სტილს შორის და ამან როგორ შეიძლება გამოიწვიოს კომუნიკაციის ჩაშლა;

8. აღქმა და გააზრება იმისა, თუ როგორ უკავშირდება ვარაუდები, მოლოდინები, აღქმები, რწმენა და მსჯელობა და განსჯა იმ კონკრეტულ ენას ან ენებს, რომელზეც საუბრობს პირი.

მსოფლიოს (კოლიტიკის, კანონის, ადამიანის უფლებების, კულტურის, კულტურათა, ნაღობის, ისტორიის, მედიის, ეკონომიკის, განათების და სხვა) განვითარებისა და მსოფლიო მშვიდობისა და კონფლიქტების მართვის შესახებ

მსოფლიოს შეცნობა-შემცნობა და კრიტიკული გააზრება გულისხმობს სხვადასხვა სფეროთა შესახებ ფართო და კომპლექსურ ცოდნასა და მათ კრიტიკულ გააზრებას, რომელთა შორისაც იგულისხმება ქვემოთ მოცემული სფეროები: პოლიტიკა, სამართალი, ადამიანის უფლებები, კულტურა, კულტურები, რელიგიები, ისტორია, მედია, ეკონომიკა, გარემოს დაცვა და მდგრადი განვითარება.

(ა) პოლიტიკისა და სამართლის საკითხების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. პოლიტიკური და სამართლებრივი ცნებების, მათ შორის, დემოკრატიის, თავისუფლების, სამართლიანობის, თანასწორობის, მოქალაქეობის, უფლებებისა და პასუხისმგებლობების, კანონებისა და წესების და კანონის უზენაესობის ცნებების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება;
2. დემოკრატიული პროცესების, დემოკრატიული ინსტიტუტების ფუნქციონირების, მათ შორის, პოლიტიკური პარტიების, არჩევნების პროცესებისა და ხმის მიცემის როლის ცოდნა და კრიტიკული გააზრება;
3. საჯარო განხილვებსა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესებში მოქალაქეთა მონაწილეობისა და პოლიტიკასა და საზოგადოებაზე შემოქმედების სხვადასხვა გზის შესახებ ცოდნა და მათი გააზრება, მათ შორის, იმ როლის გააზრება, რომელსაც სამოქალაქო საზოგადოება და არასამთავრობო ორგანიზაციები ასრულებს ამ მიმართულებით;
4. დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ძალთა შორის დაპირისპირებების, პოლიტიკური უთანხმოებისა და აზრთა სხვადასხვაობების გააზრება და, ასევე, გააზრება იმისა, თუ როგორ შეიძლება მსგავსი უთანხმოებებისა და კონფლიქტების მშვიდობიანი გზით გადაჭრა;

5. მიმდინარე მოვლენების, თანამედროვე სოციალური და პოლიტიკური პრობლემებისა და სხვათა პოლიტიკური შეხედულებების ცოდნა და გააზრება;
6. დემოკრატიის თანამედროვე საფრთხეების ცოდნა და გააზრება.

(ბ) ადამიანის უფლებების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. ცოდნა და გააზრება იმისა, რომ ადამიანის უფლებები ეფუძნება ყველა ადამიანის თანდაყოლილ ღირსებას;
2. ცოდნა და გააზრება იმისა, რომ ადამიანის უფლებები არის საყოველთაო, განუყოფელი და ხელშეუვალი და ყველა ადამიანს, გარდა უფლებებისა, აქვს პასუხისმგებლობა, დაიცვას სხვათა უფლებები, მიუხედავად მათი ეროვნებისა, ეთნიკური წარმომავლობისა, რასისა, აღმსარებლობისა, ენისა, ასაკისა, სქესისა, გენდერისა, პოლიტიკური შეხედულებისა, დაბადების ადგილისა, სოციალური წარმომავლობისა, ქონებრივი მდგომარეობისა, შეზღუდული შესაძლებლობისა, სექსუალური ორიენტაციისა ან სხვა სტატუსისა;
3. ადამიანის უფლებების დაცვასთან დაკავშირებით, სახელმწიფოთა და მთავრობათა ვალდებულებების ცოდნა და გააზრება;
4. ადამიანის უფლებათა ისტორიის, მათ შორის, ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციისა და გაეროს ბავშვის უფლებათა კონვენციის ცოდნა და გააზრება;
5. ადამიანის უფლებებს, დემოკრატიას, თავისუფლებას, სამართლიანობას, მშვიდობასა და უსაფრთხოებას შორის კავშირისა და ურთიერთდამოკიდებულების ცოდნა და გააზრება;
6. ცოდნა და გააზრება იმისა, რომ, სხვადასხვა საზოგადოებაში და სხვადასხვა კულტურაში, შესაძლებელია არსებობდეს ადამიანის უფლებათა განსხვავებული ინტერპრეტირება და პრაქტიკა, თუმცა აღნიშნული შესაძლო სხვაობები საერთაშორისო დონეზე შეთანხმებულ სამართლებრივი ინსტრუმენტის ჩარჩოებშია მოქცეული, რომელიც ადგენს ადამიანის უფლებების მინიმალურ სტანდარტებს, რომლებიც ვრცელდება ყველა საზოგადოებაზე, მიუხედავად იქ არსებული კულტურული კონტექსტისა;
7. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ როგორ წარმოებს კონკრეტულ სიტუაციებში ადამიანის უფლებების პრაქტიკაში დანერგვა, რა უდევს სა-

ფუძვლად ადამიანის უფლებების დარღვევებს, როგორ უნდა გამოს-
წორდეს ადამიანის უფლებათა დარღვევები და როგორ შეიძლება
ადამიანის უფლებებს შორის შესაძლო კონფლიქტების გადაჭრა;

8. მსოფლიო მასშტაბით, ადამიანის უფლებებთან დაკავშირებული უაღ-
რესად მნიშვნელოვანი თანამედროვე გამოწვევების ცოდნა და გააზ-
რება.

(გ) კულტურისა და კულტურათა ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ კულტურული კუთვნილება როგორ გან-
საზღვრავს ადამიანების მსოფლმხედველობას, მოლოდინებს, აღქ-
მებს, ვარაუდებს, ღირებულებებს, ქცევასა და სხვებთან ურთიერთო-
ბას;
2. ცოდნა და გააზრება იმისა, რომ კულტურული ნიშნით გაერთიანებული
ყველა ჯგუფი არის ცვლადი და არაერთგვაროვანი, არ გააჩნია მკაც-
რად განსაზღვრული არსებითი მახასიათებლები და მათში წარმოდ-
გენილი არიან პირები, რომლებიც საკამათოს ხდიან და ეჭვის ქვეშ
აყენებენ ამ კულტურის ტრადიციულ საკუთრებებს, რომ კულტურული
ნიშნით გაერთიანებული ყველა ჯგუფი მუდმივად ვითარდება და გა-
ნიცდის ცვლილებას;
3. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ როგორ ზღუდავს დაუცველი, არაპ-
რივილეგირებული პირების შესაძლებლობებს კულტურული ნიშნით
გაერთიანებულ ჯგუფებს შიგნით და ამგვარ ჯგუფებს შორის მოქმედი
ძალოვანი სტრუქტურები, დისკრიმინაციული პრაქტიკა და ინსტიტუცი-
ური ბარიერები;
4. იმ კონკრეტული შეხედულებების, ღირებულებების, ნორმების, პრაქ-
ტიკის, დისკურსისა და პროდუქტის ცოდნა და გააზრება, რომლებსაც
შესაძლებელია ფლობდნენ კონკრეტული კულტურის წარმომადგენ-
ლები, განსაკუთრებით იმ კულტურათა წარმომადგენლები, რომლებ-
თანაც პიროვნებას აკავშირებს კომუნიკაცია და, ამავე დროს, ეკუთვ-
ნიან ამ პიროვნების კულტურისაგან განსხვავებულ კულტურას.

(დ) რელიგიათა ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. კონკრეტული რელიგიური ტრადიციებისა და ისტორიის ძირითადი
ასპექტების, კონკრეტულ რელიგიებთან დაკავშირებული ძირითადი
ტექსტების (ნაწარმოებების) თუ დოქტრინების და სხვადასხვა რელი-

გის ტრადიციებს შორის არსებული მსგავსებებისა და განსხვავებების ცოდნა და გააზრება;

2. რელიგიური სიმბოლოების, რელიგიური რიტუალების და რელიგიური დანიშნულებით ენის გამოყენების ცოდნა და გააზრება;
3. კონკრეტული რელიგიის მიმდევართა რწმენის, ღირებულებების, პრაქტიკისა და გამოცდილების ძირითადი მახასიათებლების ცოდნა და გააზრება;
4. იმ ფაქტის გააზრება, რომ რელიგიის მიმდევართა ამ რელიგიასთან დაკავშირებული სუბიექტური გამოცდილება და პრაქტიკა შესაძლებელია განსხვავდებოდეს სტანდარტულ სახელმძღვანელოებში აღწერილი გამოცდილებისა და პრაქტიკისაგან;
5. ცალკეული რელიგიის ფარგლებში არსებული რწმენისა და პრაქტიკის მრავალფეროვნების ცოდნა და გააზრება;
6. იმ ფაქტის ცოდნა და გააზრება, რომ ყველა რელიგიურ ჯგუფში წარმოდგენილი არიან პირები, რომლებიც საკამათოს ხდიან და ეჭვის ქვეშ აყენებენ ამ რელიგიების ტრადიციულ საკუთრებებს და რელიგიური ნიშნით გაერთიანებულ არც ერთ ჯგუფს არ გააჩნია მკაცრად განსაზღვრული არსებითი მახასიათებლები და რომ ყველა რელიგიური ჯგუფი მუდმივად ვითარდება და განიცდის ცვლილებას.

(ე) ისტორიის ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. ისტორიის ცვალებადი ბუნების ცოდნა და გააზრება და, ასევე, გააზრება იმისა, თუ როგორ იცვლება წარსულის მოვლენების ინტერპრეტირება დროის მსვლელობის პარალელურად და, ასევე, როგორ განსხვავდება ისტორიული მოვლენების ინტერპრეტირება სხვადასხვა კულტურაში;
2. იმ ისტორიული ძალებისა და ფაქტორების შესახებ სხვადასხვა პერსპექტივიდან მონათხრობი ფაქტების ცოდნა და გააზრება, რომლებსაც შედეგად თანამედროვე მსოფლიოს ფორმირება მოჰყვა;
3. ისტორიული კვლევების პროცესების გააზრება, კონკრეტულად, გააზრება იმისა, თუ როგორ ხდება ფაქტების შერჩევა და მათი ერთმანეთთან დაკავშირება და როგორ მიმდინარეობს ცნობილი ისტორიული მოვლენები და ფაქტები დროთა განმავლობაში წარმოებული ანგარიშების, ახსნა-განმარტებებისა და არგუმენტების წყალობით;
4. ისტორიის შესახებ ინფორმაციის ალტერნატიულ წყაროებზე წვდომის საჭიროების გააზრება, ვინაიდან ისტორიული მოვლენების სტანდარ-

ტული აღწერისას ხშირად ხდება მარგინალიზებული ჯგუფების (მაგალითად, როგორცაა კულტურული უმცირესობები ან ქალები) წვლის უგულებელყოფა;

5. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ როგორ ხდება ისტორიისა და ისტორიული ფაქტების წარმოჩენა და მათი სწავლება ეთნოცენტრული ხედვით;
6. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ სხვადასხვა გზით, სხვადასხვა კულტურაში, დროთა განმავლობაში, როგორ ხდებოდა დემოკრატიისა და მოქალაქეობის კონცეფციების ჩამოყალიბება;
7. ცოდნა და გააზრება იმისა, რომ სტერეოტიპების ჩამოყალიბება წარმოადგენს დისკრიმინაციის ფორმას, რომელიც ემსახურება კაცობრიობის ინდივიდუალიზმისა და მრავალფეროვნების დათრგუნვასა და ადამიანის უფლებების დაკნინებას და, ზოგიერთ შემთხვევაში, კაცობრიობის წინააღმდეგ დანაშაულის საფუძველიც კი ხდება;
8. წარსულის გააზრება და განხილვა აწმყოს გადმოსახედიდან და მომავლის პერსპექტივით, ამასთანავე, თანამედროვე მსოფლიოში არსებულ პრობლემებსა და განვითარებულ მოვლენებთან წარსულის კავშირის გააზრება.

(ვ) მედიის საკითხების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. იმ პროცესების ცოდნა და გააზრება, რომლის საშუალებითაც ხდება მასმედიის მიერ ინფორმაციის შერჩევა, დამუშავება და რედაქტირება, ვიდრე გადაწყდება ამ ინფორმაციის საზოგადოებისათვის მიწოდება;
2. ცოდნა და გააზრება იმისა, რომ მასმედია წარმოადგენს საქონელს, რომელსაც ჰყავს მწარმოებელი და მომხმარებელი, და ასევე იმ შესაძლო მოტივების, განზრახვისა და მიზნების გააზრება, რომლებიც გააჩნიათ მასმედიის საშუალებით გავრცელებული ინფორმაციის, ვიზუალური მასალის, გზავნილებისა და რეკლამების მწარმოებლებს;
3. ციფრული მედიის, ციფრული მედიის მიერ მოწოდებული ინფორმაციის, ვიზუალური მასალის, გზავნილებისა და რეკლამების წარმოების სტილის, მათი მწარმოებლებისა და მომწოდებლების შესაძლო სხვადასხვა და ერთმანეთისაგან განსხვავებული მოტივების, განზრახვისა და მიზნების ცოდნა და გააზრება;
4. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ რა ზემოქმედებას ახდენს მასმედიისა და ციფრული მედიის მიერ მოწოდებული მასალა პიროვნებათა აზროვნებასა და ქცევაზე;

5. ცოდნა და გააზრება იმისა, თუ როგორ ხდება მასმედიასა და ციფრულ მედიაში პოლიტიკური გზავნილების, პროპაგანდის და სიძულვილის ენის წარმოება, როგორ შეიძლება კომუნიკაციის ამ ფორმათა იდენტიფიცირება და როგორ შეუძლიათ ინდივიდუალურ პირებს, დაიცვან თავი ამგვარი კომუნიკაციის ზემოქმედებისაგან.

(8) ეკონომიკის, გარემოს დაცვისა და მდგრადი განვითარების საკითხების ცოდნა და კრიტიკული გააზრება, რომელიც მოიცავს შემდეგს:

1. ეკონომიკასთან დაკავშირებული საკითხებისა და საზოგადოების ფუნქციონირებაზე ეკონომიკური და ფინანსური პროცესების ზეგავლენის, მათ შორის, დასაქმებას, გამომუშავებას, მოგებას, საგადასახადო პოლიტიკასა და სახელმწიფო ხარჯებს შორის დამოკიდებულების ცოდნა და გააზრება;
2. შემოსავალსა და ხარჯს შორის დამოკიდებულების, ვალის მახასიათებლებისა და მისი შედეგების, სესხის ჭეშმარიტი ღირებულების ცოდნა და გააზრება და ისეთ სესხთან დაკავშირებული რისკების ცოდნა და გააზრება, რომლის მოცულობაც აღემატება გადახდისუნარიანობას;
3. მსოფლიო საზოგადოების ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების ცოდნა და გააზრება და, ასევე, გააზრება იმისა, თუ რა ზეგავლენას ახდენს კონკრეტულ ადგილზე გაკეთებული პირადი არჩევანი და მოხმარების სტილი მსოფლიოს სხვა ადგილებში არსებულ მდგომარეობაზე;
4. ბუნებრივი გარემოს, მასზე მოქმედი ფაქტორების, გარემოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფასთან დაკავშირებული რისკების, გარემოსდაცვასთან დაკავშირებული არსებული გამოწვევების ცოდნა და გააზრება, პასუხისმგებლობით მოხმარებისა და გარემოს დაცვისა და მდგრადობის უზრუნველყოფის საჭიროების გააზრება;
5. ეკონომიკურ, სოციალურ, პოლიტიკურ და გარემოსდაცვით პროცესებს შორის კავშირის ცოდნა და გააზრება, განსაკუთრებით, გლობალური პერსპექტივიდან;
6. გლობალიზაციასთან დაკავშირებული ეთიკის საკითხების ცოდნა და გააზრება.

7. დასკვნა

ჩოგორც წინამდებარე დოკუმენტის შესავალში აღვნიშნეთ, განხილული მოდელი წარმოადგენს იმ კომპეტენციათა აღწერის მცდელობას, რომელთა დაუფლებაც საჭიროა ეფექტურ, პროცესებში აქტიურად ჩართულ მოქალაქედ ჩამოყალიბებისათვის და კულტურულად მრავალფეროვან დემოკრატიულ საზოგადოებებში სხვებთან ერთად, თანასწორობის პრინციპების დაცვით, მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის. იმედი გვაქვს, რომ წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილი მოდელით წარმატებით იხელმძღვანელებენ განათლების სფეროში გადაწყვეტილებების მიღებასა და განათლების სფეროს დაგეგმვაზე პასუხისმგებელი პირები; და მოცემული მოდელი დაეხმარება მათ განათლების სისტემის დღევანდელ საჭიროებებზე მორგებაში, რაც გულისხმობს ახალგაზრდების მომზადებას ცხოვრებისათვის, მათ დემოკრატიულ და ინტერკულტურულ გარემოში საჭირო კომპეტენციებით აღჭურვილ მოქალაქეებად ჩამოყალიბებას.

ასევე, იმედი გვაქვს, რომ წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილი მოდელი საშუალებას მოგვცემს, განათლების სისტემის დახმარებით, ხელი შევუწყოთ ახალგაზრდებისათვის შესაძლებლობების გაფართოებას, მათი დამოუკიდებელ, სოციალურად აქტიურ მოქალაქეებად ჩამოყალიბების მიზნით, რაც გულისხმობს იმას, რომ ახალგაზრდებს ექნებათ უნარი და შესაძლებლობები, თავად დასახონ საკუთარი ცხოვრებისეული მიზნები და საკუთარი ძალებით შეეცადონ ამ მიზნების განხორციელებას, დემოკრატიული ინსტიტუტების საშუალებით შექმნილ და ადამიანის უფლებებისადმი პატივისცემაზე დაფუძნებულ გარემოში. მოდელში შესული ზოგიერთი კომპეტენცია ამ მიზნის მისაღწევ პირდაპირ გზას წარმოადგენს. მაგალითად, სხვა კულტურებისადმი გახსნილი დამოკიდებულების, შესაბამისი რწმენის, მსოფლმხედველობისა და პრაქტიკის ჩამოყალიბების შემთხვევაში, ჩნდება სხვა პერსპექტივებისა და საკუთარი ტრადიციული ჩარჩოების მიღმა არსებული ცხოვრების წესის

კვლევის სურვილი, გამოცდილების გაღრმავებისა და ჰორიზონტის გაფართოების სურვილი; დამოუკიდებლად სწავლის უნარის განვითარების შემთხვევაში, ახალი პერსპექტივებისა და ცხოვრების სტილის შესახებ ინფორმაციის დამოუკიდებლად მიღების უნარი ფართოვდება და ადამიანი აღარ არის დამოკიდებული ვიწრო გარემოში მხოლოდ სხვების მიერ მიწოდებულ ინფორმაციაზე; ხოლო ანალიტიკური და კრიტიკული აზროვნების უნარების შექმნით, ადამიანი ალტერნატიული პერსპექტივებისა და ცხოვრების სტილის, ახალი ინფორმაციისა და იდეების დეტალურად კვლევის შესაძლებლობას იძენს, და იძენს უნარს, შეფასების შედეგად, საკუთარი დასკვნები გააკეთოს იმასთან დაკავშირებით, მისაღები და სასურველია თუ არა მისთვის ეს პერსპექტივები, ცხოვრების სტილი, ინფორმაცია თუ იდეები. გარდა ამისა, ადამიანის ღირსების, ადამიანის უფლებების, კულტურული მრავალფეროვნებისა და დემოკრატიის დაფასების უნარის შექმნა ნიშნავს იმას, რომ აღნიშნული ღირებულებები იქნება ადამიანების არჩევანისა და ქმედებების საფუძველი, და ის, რითიც ისინი საკუთარი ცხოვრების მანძილზე იხელმძღვანელებენ, იქნება სხვა ადამიანების ღირსების, უფლებებისა და დემოკრატიის პრინციპების პატივისცემის წინაპირობა.

საბოლოო ჯამში, ახალგაზრდების აღჭურვა წინამდებარე დოკუმენტში აღწერილ მოდელში შესული კომპეტენციებით, მათი შესაძლებლობების გაფართოების თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანი წინგადადგმული ნაბიჯია, შესაძლებლობებისა, რომელიც გულისხმობს საკუთარი მიზნების თავად დასახვასა და ამ მიზნებისაკენ დამოუკიდებლად სვლას, გარემოში, სადაც დაცულია ადამიანის უფლებები და რომელიც დემოკრატიული პროცესებით იმართება. განათლების საშუალებით, ახალგაზრდების აღჭურვა აღნიშნული კომპეტენციებით, ამავდროულად, ზომების მიღება სოციალური და სტრუქტურული უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად, უმნიშვნელოვანესია კულტურულად მრავალფეროვანი დემოკრატიული საზოგადოებების შესანარჩუნებლად, ამ საზოგადოებათა ახალგაზრდა წევრების შესაძლებლობების გასაფართოებლად და მათი კეთილდღეობის უზრუნველსაყოფად.

დანართი 1

პროექტის ფარგლებში შესრული კომპეტენციის სქემა

ნინამდებარე დანართში მოცემულ ჩამონათვალში შესულია ის წყაროები, რომელთა საფუძველზეც იქნა შექმნილი აღნიშნული პროექტის ფარგლებში დამუშავებული კომპეტენციათა სქემები. ქვევით მოყვანილი ზოგიერთი წყარო შეიცავს ერთზე მეტ კომპეტენციათა სქემას, ხოლო ზოგიერთი კომპეტენციათა სქემა ორზე მეტ წყაროშია წარმოდგენილი. ამის გამო, ქვემოთ მოცემულ ჩამონათვალში შესული წყაროების რაოდენობა (102) განსხვავდება შესწავლილი კომპეტენციათა სქემების რაოდენობისაგან (101). თუ სხვაგვარად არ არის მითითებული, ყველა ინტერნეტრესურსი ხელმისაწვდომი იყო 2016 წლის 17 თებერვლის მდგომარეობით.

1. Abbe A., Gulick L. M. V. and Herman J. L. (2007), *Cross-cultural competence in army leaders: a conceptual and empirical foundation*. Army Research Institute for the Behavioral and Social Sciences, Arlington, VA, www.deomi.org/CulturalReadiness/documents/CCCompetenceArmy.pdf.
2. AFS Intercultural Programs (2013), *AFS educational goals*, www.afs.org/afs-and-intercultural-learning/afs-educational-goals/.
3. Audigier F. (2000), *Basic concepts and core competencies for education for democratic citizenship*, Council of Europe, Strasbourg, www.ibe.unesco.org/fileadmin/user_upload/Curriculum/SEEPDFs/audigier.pdf.
4. Barrett M. (2013), “Intercultural competence: a distinctive hallmark of interculturalism?”, in Barrett M. (ed.), *Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences* (pp. 147-68), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
5. Barrett M. (2015), “An integrative model of political and civic participation: linking the macro, social and psychological levels of explanation”, in Barrett M. and Zani B. (eds), *Political and civic engagement: multidisciplinary perspectives* (pp. 162-87), Routledge, London.

6. Barrett M. and Brunton-Smith I. (2014), "Political and civic engagement and participation: towards an integrative perspective", *Journal of Civil Society* 10(1), 5-28.
7. Barrett M., Byram M., Lázár I., Mompoin-Gaillard P. and Philippou S. (2014), *Developing intercultural competence through education*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/pestalozzi/Source/Documentation/Pestalozzi3.pdf.
8. Beacco J.-C., Byram M., Cavalli M., Coste D., Cuenat M. E., Goullier F. and Panthier J. (2010), *Guide for the development and implementation of curricula for plurilingual and intercultural education*, Council of Europe, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Source2010_ForumGeneva/GuideEPI2010_EN.pdf.
9. Bertelsmann Stiftung and Fondazione Cariplo (2008), *Intercultural competence – the key competence in the 21st century?*, Bertelsmann Foundation Publishers, Gütersloh.
10. Boix Mansilla V. and Jackson A. (2011), *Educating for global competence: preparing our youth to engage the world*, Asia Society, New York, <http://asiasociety.org/files/book-globalcompetence.pdf>.
11. Bologna Working Group on Qualifications Frameworks (2005), *A framework for qualifications of the European Higher Education Area*, Ministry of Science, Technology and Innovation, Copenhagen, www.ond.vlaanderen.be/hoge-ronderwijs/bologna/documents/050218_QF_EHEA.pdf.
12. Brander P., Cardenas C, de Vicente Abad J., Gomes R. and Taylor M. (2004), *Education pack "All different – all equal"*, Council of Europe, Strasbourg, <http://eycb.coe.int/edupack/>.
13. Brander P., De Witte L., Ghanea N., Gomes R., Keen E., Nikitina A. and Pinkeviciute J. (2012), *Compass: manual for human rights education with young people*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/eycb/Source/Compass_2012_FINAL.pdf.
14. Brett P., Mompoin-Gaillard P. and Salema M. H. (2009), *How all teachers can support citizenship and human rights education: a framework for the development of competences*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Pack/How_all_Teachers_EN.pdf.
15. Byram M. (1997), *Teaching and assessing intercultural communicative competence*, Multilingual Matters, Clevedon.

16. Byram M. (2008), *From foreign language education to education for intercultural citizenship*, Multilingual Matters, Clevedon.
17. Byram M., Barrett M., Ipgrave J., Jackson R. and Méndez García M. C. (2009a), *Autobiography of intercultural encounters: context, concepts and theories*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/autobiography/source/aie_en/aie_context_concepts_and_theories_en.pdf.
18. Byram M., Barrett M., Ipgrave J., Jackson R. and Méndez García M. C. (2009b), *Autobiography of intercultural encounters: notes for facilitators*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/autobiography/Source/AIE_en/AIE_notes_for_facilitators_en.pdf.
19. Byram M., Gribkova B. and Starkey H. (2002), *Developing the intercultural dimension in language teaching: a practical introduction for teachers*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/guide_dimintercult_en.pdf.
20. Campaign for the Civic Mission of Schools (CCMS) (2011), *Guardian of democracy: The Civic Mission of Schools*, Campaign for the Civic Mission of Schools, Silver Spring, MD, <http://civicmission.s3.amazonaws.com/118/f0/5/171/1/Guardian-of-Democracy-report.pdf>.
21. Candelier M., Camilleri-Grima A., Castellotti V., de Pietro J.-F., Lőrincz I., Meißner F. J., Noguero A. and Schröder-Sura A. (2012), *FREPA – a framework of reference for pluralistic approaches: competences and resources*, European Centre for Modern Languages/Council of Europe, Strasbourg, <http://carap.ecml.at/>.
22. Catteeuw P. (2012), *A framework of reference for intercultural competence*, FARO, Brussels, www.faronet.be/e-documenten/a-framework-of-reference-for-intercultural-competence-a-21st-century-flemish-experiment.
23. Čehajić S., Brown R. and Castano E. (2008), “Forgive and forget? Antecedents and consequences of intergroup forgiveness in Bosnia Herzegovina”, *Political Psychology* 29(3), 351-67.
24. Čehajić S., Efron D., Halperin E., Liberman V. and Ross L. (2011), “Affirmation, acknowledgment of in-group responsibility, group-based guilt, and support for reparative measures”, *Journal of Personality and Social Psychology* 101, 256-70.
25. Cohen-Chen S., Halperin E., Crisp R. J. and Gross J. J. (2014), “Hope in the Middle East: malleability beliefs, hope, and the willingness to compromise for peace”, *Social Psychological and Personality Science* 5 (1), 67-75.

26. Connerley M. L. and Pedersen P. B. (2005), *Leadership in a diverse and multicultural environment: developing awareness, knowledge, and skills*, Sage, Thousand Oaks, CA.
27. Conseil Supérieur des Programmes, Ministère de l'éducation nationale, France (2014), *Projet d'enseignement moral et civique*, http://cache.media.education.gouv.fr/file/Organismes/32/8/CSP-Projet_EMC_337328.pdf.
28. Council of Europe (1996), *EDC consultative meeting*, Doc. DECS/CIT (96)1.
29. Council of Europe (2009), *Policies and practices for teaching sociocultural diversity – competences*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/diversity/Competences_en.asp.
30. Crosbie V. (2014), "Capabilities for intercultural dialogue", *Language and Intercultural Communication* 14 (1), 91-107.
31. Deardorff D. K. (2006), "The identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization at institutions of higher education in the United States", *Journal of Studies in International Education* 10, 241-66.
32. Department for Education, England, UK (2013), *Citizenship programmes of study: Key Stages 3 and 4, National Curriculum in England*, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/239060/SECONDARY_national_curriculum_-_Citizenship.pdf.
33. Departamento de Educación, Gobierno de Navarra [Government of Navarra] (2012), *Competencia social y ciudadana y coeducación: orientaciones para las materias de primaria y secundaria*, http://coeducando.educacion.navarra.es/wp-content/uploads/2010/11/competencia_social_y_ciudadana_y_coeducacion.pdf.
34. Departamento de Educación, Universidades e Investigación, Gobierno Vasco [Basque Government] (n.d.), *Las competencias básicas en el Sistema Educativo de la C.A.P.V.*, www.hezkuntza.ejgv.euskadi.net/r43-573/es/contenidos/informacion/dig_publicaciones_innovacion/es_curricul_adjuntos/14_curriculum_competencias_300/300002c_Pub_BN_Competencias_Basicas_c.pdf.
35. EC-CoE Youth Partnership (2014), *Guidelines for intercultural dialogue in non-formal learning/education activities*. European Commission and Council of Europe, <http://pjp-eu.coe.int/documents/1017981/8492613/ICD2014.pdf/73add476-4e8e-4522-8fb5-67df5e4ccfc8>.

36. ELICIT (2010), *Reference framework of competences for teaching European citizenship literacy*, www.elicitizen.eu/tools-for-education/reference-framework.
37. European Consortium for Accreditation (2005), *Dublin Descriptors*, http://ecahe.eu/w/index.php/Dublin_Descriptors.
38. European Parliament (2006), Recommendation 2006/962/EC of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, L 394/10, 30.12.2006, http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/life-long_learning/c11090_en.htm and <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?jsessionid=5CpqTzDLm1sDXXGD82RBdwXQKRv1fJLb-n9y8ngmS8GNmyNv9ynVL!-975582138?uri=CELEX:32006H0962>.
39. Eurydice (2012), *Citizenship Education in Europe*, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency, P9 Eurydice, Brussels.
40. Fantini A. E. and Tirmizi A. (2006), *Exploring and assessing intercultural competence*, World Learning Publications, Paper 1, http://digitalcollections.sit.edu/worldlearning_publications/1.
41. Flowers N., Brederode-Santos M. E., Claeys J., Fazah R., Schneider A. and Szelényi Z. (2009), *Compasito: manual on human rights education for children* (2nd edition), Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.eycb.coe.int/compasito/pdf/Compasito%20EN.pdf.
42. Frau-Meigs D. (2007), *General Rapporteur's report on the workshop on "Media literacy and human rights: education for sustainable democratic societies"*, Graz, Austria, 5-7 December 2007.
43. Göksel A., Gomes R., Keen E. and Brander P. (2010), *Mosaic: the training kit for Euro-Mediterranean youth work*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, http://youth-partnership-eu.coe.int/youth-partnership/publications/T-kits/11/6577_T-Kit_11_A4_assemble.pdf.
44. Gollob R., Krapf P. and Weidinger W. (eds) (2010), *Educating for democracy: background materials on democratic citizenship and human rights education for teachers*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/edc/Source/Resources/Teachers_manuals/Educating_democracy_EN.pdf.
45. Gonzalez R., Manzi J. and Noor M. (2011), "Intergroup forgiveness and reparation in Chile: the role of identity and intergroup emotions", in Tropp

- L. and Mallett R. (eds), *Moving beyond prejudice reduction: pathways to positive intergroup relations* (pp. 221-40), American Psychological Association, Washington, DC.
46. Government of Andorra (2015), “Annex I Perfil de l’alumne a l’acabament de la segona ensenyança de l’Escola Andorrana”, in Decret d’ordenament de l’educació bàsica obligatòria del sistema educatiu andorrà, *Butlletí Oficial del Principat d’Andorra* 17, 4 de març del 2015, www.bopa.ad/bopa/027017/Documents/ga27017062.pdf.
 47. Government of Hungary (2011), *Decree on the issue, introduction and implementation of the National Core Curriculum*. Magyar Közlöny.
 48. Government of Spain (2013), *Boletín Oficial del Estado* 295, Martes 10 de diciembre de 2013, Sec. I. Pág. 97858-97921, www.boe.es/boe/dias/2013/12/10/pdfs/BOE-A-2013-12886.pdf.
 49. Grindal K. (1997), *EDC: basic concepts and core competences: the approach in Norway*, Council of Europe, Strasbourg.
 50. Halperin E., Crisp R., Husnu S., Trzesniewski K. H., Dweck C. S. and Gross J. J. (2012), “Promoting intergroup contact by changing beliefs: group malleability, intergroup anxiety and contact motivation”, *Emotion* 12, 1192-95.
 51. Halperin E., Porat R., Tamir M. and Gross J. J. (2013), “Can emotion regulation change political attitudes in intractable conflict? From the laboratory to the field”, *Psychological Science* 24, 106-111.
 52. Halperin E., Russell G. A., Trzesniewski H. K., Gross J. J. and Dweck S. C. (2011), “Promoting the peace process by changing beliefs about group malleability”, *Science* 333, 1767-69.
 53. Hewstone M., Cairns E., Voci A., Hamberger J. and Niens U. (2006), “Intergroup contact, forgiveness, and experience of ‘The Troubles’ in Northern Ireland”, *Journal of Social Issues* 62(1), 99-120.
 54. Himmelmann G. (2003), “Zukunft, Fachidentität und Standards der politischen Bildung”, unpublished manuscript, TU Braunschweig, Institut für Sozialwissenschaften, Braunschweig [summarised in Byram, 2008].
 55. Hoskins B. and Deakin Crick R. (2008), *Learning to learn and civic competences: different currencies or two sides of the same coin?* JRC Scientific and Technical Report EUR 23360 EN 2008, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
 56. Hoskins B., Villalba C. M. H. and Saisana M. (2012), *The 2011 Civic Competence Composite Indicator (CCCI-2): measuring young people’s civic*

competence across Europe based on the IEA International Citizenship and Civic Education Study, JRC Scientific and Technical Report EUR 25182 EN 2012, Office for Official Publications of the European Communities. Luxembourg.

57. Hoskins B., Villalba E., Van Nijlen D. and Barber C. (2008), *Measuring civic competence in Europe: a composite indicator based on IEA Civic Education Study 1999 for 14 Years Old in School*, JRC Scientific and Technical Report EUR 23210 EN 2008, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.
58. INCA (2004), INCA Framework (assessor version), <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/the-inca-project-intercultural-competence-assessment>.
59. Jackson R. (2014), *Signposts: policy and practice for teaching about religions and non-religious world views in intercultural education*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
60. Karwacka-Vögele K. (2012), "Towards indicators for intercultural understanding" in Huber J. (ed.), *Intercultural competence for all: preparation for living in a heterogeneous world* (pp. 51-60), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
61. Krammer R., Kühberger C. and Windischbauer E. (2008), *Die durchpolitische Bildung zu erwerbenden Kompetenzen: Ein Kompetenz-Strukturmodell*, Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur, Vienna, www.phsalz-burg.at/fileadmin/PH_Dateien/Politische_Bildung_Windischbauer/KompetenzmodellKurzUndLangversion.pdf.
62. Lázár I. (ed.) (2012), *Recognising intercultural competence: what shows that I am interculturally competent?* Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.coe.int/t/dg4/education/Pestalozzi/home/What/ICCTool_en.asp.
63. Mata P. and Del Olmo M. (2009), "What do we mean by intercultural education? Results of an analysis on what INTER Network member think IE is and should be put in practice", in Gil Jaunena I. (ed.), *Diversity, inclusion and the values of democracy: building teachers' competences for intercultural education* (pp. 12-23), European Commission's Lifelong Learning Programme: INTER Network, 134367-LLP-1-2007-1-ES-COMENIUS-CNW.
64. Messner W. and Schäfer N. (2012), "Advancing intercultural competencies for global collaboration", in Bäumer U., Kreutter P. and Messner W. (eds), *Globalization of professional services* (pp. 189-201), Springer Verlag, Berlin.

65. Milot M. (2007), “The religious dimension in intercultural education”, in Keast J. (ed.), *Religious diversity and intercultural education: a reference book for schools* (pp. 19-30), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
66. Mompoint-Gaillard P. and Lázár I. (eds) (2015), *TASKs for democracy: 60 activities to learn and assess transversal attitudes, skills and knowledge*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
67. National Task Force on Civic Learning and Democratic Engagement (NTF) (2012), *A crucible moment: college learning and democracy's future*, Association of American Colleges and Universities, Washington, DC.
68. Neuner G. (2012), “The dimensions of intercultural education”, in Huber J. (ed.), *Intercultural competence for all: preparation for living in a heterogeneous world* (pp. 11-49), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
69. Noor M. and Cantacuzino M. (2013), *The forgiveness toolbox*, www.theforgivenessstoolbox.com.
70. Noor M., Brown R. J. and Prentice G. (2008), “Precursors and mediators of intergroup reconciliation in Northern Ireland: a new model”, *British Journal of Social Psychology* 47(3), 481-95.
71. Noor M., Brown R., Gonzalez R., Manzi J. and Lewis C. A. (2008), “On positive psychological outcomes: what helps groups with a history of conflict to forgive and reconcile with each other?”, *Personality and Social Psychology Bulletin* 34 (6), 819-32.
72. North-South Centre of the Council of Europe (2010), *Global education guidelines: a handbook for educators to understand and implement global education*, North-South Centre of the Council of Europe, Lisbon, www.coe.int/t/dg4/nscentre/GE/GE/GE-Guidelines/GEguidelines-web.pdf.
73. Nussbaum M. (1997), *Cultivating humanity: a classical defense of reform in liberal education*, Harvard University Press, Cambridge, MA.
74. Nussbaum M. (2006), “Education and democratic citizenship: capabilities and quality education”, *Journal of Human Development* 7 (3), 385-95.
75. O'Regan J. P. and MacDonald M. N. (2007), *Consultation report on the development of National Occupational Standards in intercultural working*, CILT, The National Centre for Languages, London.
76. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2005), *The definition and selection of key competences: executive summary*. Organisation for Economic Co-operation and Development / DeSeCo, Paris. www.oecd.org/pisa/35070367.pdf.

77. OSCE/ODIHR (2012), *Guidelines on human rights education for secondary school systems*, OSCE, Warsaw, www.osce.org/jodihhr/93969.
78. Oxfam (2006), *Education for global citizenship: a guide for school*, Oxfam, Oxford, www.oxfam.org.uk/~media/Files/Education/Global%20Citizenship/education_for_global_citizenship_a_guide_for_schools.ashx.
79. Partnership for 21st Century Skills (2009), *P21 framework definitions*, www.p21.org/storage/documents/P21_Framework_Definitions.pdf.
80. Portera A. (2014), "Intercultural competence in education, counselling and psychotherapy", *Intercultural Education* 25, 157-74.
81. Prats E., Tey A. and Martínez M. (2011), *Educar per una ciutadania activa a l'escola*, Aula de Ciutadania, Barcelona.
82. Ruffino R. (2012), "Intercultural education and pupil exchanges", in Huber J. (ed.), *Intercultural competence for all: preparation for living in a heterogeneous world* (pp. 63-94), Council of Europe Publishing, Strasbourg.
83. Rychen D. S. and Salganik L. H. (eds) (2003), *Key competences for a successful life and a well-functioning society*, Hogrefe and Huber, Göttingen.
84. Saguy T. and Halperin E. (2014), "Exposure to outgroup members criticizing their own group facilitates intergroup openness", *Personality and Social Psychology Bulletin* 40, 791-802.
85. Salto-Youth Cultural Diversity Resource Centre (2012), *Intercultural competence: research report*, www.salto-youth.net/rc/cultural-diversity/publications/interculturalcompetenceresearchreport/.
86. Schulz W., Ainley J., Fraillon J., Kerr D. and Losito B. (2010a), *Initial findings from the IEA International Civic and Citizenship Education Study*, International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Amsterdam, www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_Initial_Findings.pdf.
87. Schulz W., Ainley J., Fraillon J., Kerr D. and Losito B. (2010b), *ICCS 2009 international report: civic knowledge, attitudes and engagement among lower-secondary school students in 38 countries*, International Association for the Evaluation of Educational Achievement, Amsterdam, www.iea.nl/fileadmin/user_upload/Publications/Electronic_versions/ICCS_2009_International_Report.pdf.
88. Schulz W., Ainley J. and van de Gaer E. (2010), "Preparedness for active citizenship among lower secondary students in international comparison". Paper presented at the 4th IEA International Research Conference, Gothenburg, 1-3 July 2010.

89. Shnabel N., Halabi S. and Noor M. (2013), "Overcoming competitive victimhood and facilitating forgiveness through re-categorization into a common victim and perpetrator identity", *Journal of Experimental Social Psychology* 49, 867-77.
90. Soland J., Hamilton L. S. and Stecher B. M. (2013), *Measuring 21st century competencies: guidance for educators*, Asia Society, New York, <http://asiaso-ciety.org/files/gcen-measuring21cskills.pdf>.
91. Stradling R. (2001), *Teaching 20th century European history*, Council of Europe Publishing, Strasbourg, www.sissco.it/download/dossiers/estradling.pdf.
92. Sue D. W. (2001), "Multidimensional facets of cultural competence", *The Counseling Psychologist* 29 (6), 790-821.
93. Tam T., Hewstone M., Cairns E., Tausch N., Maio G. and Kenworthy J. (2006), "The impact of intergroup emotions on forgiveness in Northern Ireland", *Group Processes and Intergroup Relations* 10 (1), 119-35.
94. Tam T., Hewstone M., Kenworthy J. B., Cairns E., Marinetti C., Geddes L. and Parkinson B. (2008), "Postconflict reconciliation: intergroup forgiveness and implicit biases in Northern Ireland", *Journal of Social Issues* 64 (2), 303-20.
95. Tuning Educational Structures in Europe (n.d.-a), *Approaches to teaching, learning and assessment in competences based degree programmes*, www.unideusto.org/tuningeu/images/stories/archivos/TLA%20PARA%20LA%20PAGINA.pdf.
96. Tuning Educational Structures in Europe (n.d.-b), *Generic competences*, www.unideusto.org/tuningeu/competences/generic.html.
97. Tuning Educational Structures in Europe (n.d.-c), *Education – specific competences*, www.unideusto.org/tuningeu/competences/specific/education.html.
98. Ulrich M. and Oser F. (1999), *Participatory experience and individual competence*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
99. UNESCO (2013), *Intercultural competences: conceptual and operational framework*, UNESCO, Paris, <http://unesdoc.unesco.org/images/0021/002197/219768e.pdf>.
100. UNESCO (2014), *Global citizenship education: preparing learners for the challenges of the twenty-first century*, UNESCO, Paris, <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>.
101. Veldhuis R. (1997), *Education for democratic citizenship: dimensions of citizenship, core competencies, variables and international activities*, Doc DECS/ CIT (97)23, Council of Europe, Strasbourg.
102. Zukin C., Keeter S., Andolina M., Jenkins K. and Delli Carpini M. X. (2006), *A new engagement? Political participation, civic life, and the changing American citizen*, Oxford University Press, New York.

დანართი 2

კომპეტენციათა 101 სქემა გაოცოვიდი 55 შესაძლო კომპეტენცია

საჭიროა აღინიშნოს, რომ წინამდებარე ჩამონათვალში შეტანილია მხოლოდ კომპეტენციები, რომლებიც კომპეტენციათა 101 სქემაშია მოცემული და დემოკრატიის კულტურას ესადაგება. მასში არ არის შესული აღნიშნულ სქემებში მოცემული ის კომპეტენციები, რომლებიც სხვა სფეროებს ესადაგება (მაგალითად, სამუშაოზე მოწყობის შესაძლებლობას).

1. სხვა ადამიანების დაფასება და პატივისცემა
2. კულტურული სხვაობებისა და მრავალფეროვნების დაფასება და პატივისცემა
3. ადამიანის უფლებების დაფასება და პატივისცემა
4. დემოკრატიის დაფასება და პატივისცემა
5. სამართლიანობის, მიუკერძოებლობის, კეთილსინდისიერების, თანასწორობისა და კანონის უზენაესობის დაფასება და პატივისცემა
6. სხვა კულტურების, კულტურული განსხვავებულობის, მათ შორის, სხვა კულტურებისადმი ღია დამოკიდებულების დაფასება და პატივისცემა
7. შემწყნარებლობა
8. მოქალაქეობრივი აზროვნება
9. პასუხისმგებლობა
10. თავდაჯერებულობა და თვითრწმენა
11. ავტონომია და ინიციატივა
12. გაურკვევლობისადმი შემწყნარებლური დამოკიდებულება
13. თანამშრომლობისა და თანამოქმედების უნარი
14. კონფლიქტის მოგვარების უნარი
15. ემპათია და დეცენტრაცია
16. მულტიპერსპექტიულობა
17. თვითცნობადობა და თვითშემეცნება

18. კომუნიკაციური ცნობიერება
19. ლინგვისტური ცოდნა
20. ლინგვისტური და კომუნიკაციური უნარები
21. მოსმენისა და დაკვირვების უნარები
22. ემოციური ცნობიერება
23. სამოქალაქო და პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობისათვის ემოციური მზაობა და მოტივაციები
24. სტრესის მართვა, ემოციების რეგულირება, თვითრეგულირება
25. ინტერესი პოლიტიკური და სამოქალაქო საკითხებისადმი
26. პოლიტიკური და სამოქალაქო შეხედულებები და მოსაზრებები
27. პოლიტიკისა და სამართლის ცოდნა და გააზრება
28. ფინანსებთან და ეკონომიკასთან დაკავშირებული საკითხების ცოდნა და გააზრება
29. ადამიანის უფლებების ცოდნა და გააზრება
30. კონკრეტულ კულტურათა ცოდნა და გააზრება
31. ზოგადად კულტურის ცოდნა და გააზრება
32. რელიგიების ცოდნა და გააზრება
33. ბუნებრივი სამყაროსა და ეკოლოგიური მდგრადობის ცოდნა და გააზრება
34. ისტორიის ცოდნა და გააზრება
35. დღევანდელი მსოფლიოს ცოდნა და გააზრება
36. მედიაწიგნიერება და მასთან დაკავშირებული უნარები (იგულისხმება როგორც ტრადიციული, ასევე, ახალი მედია)
37. ცოდნის აღმოჩენისა და ურთიერთობების საფუძველზე სწავლის უნარები
38. მოვლენათა ინტერპრეტირებისა და ერთმანეთთან დაკავშირების უნარები
39. ზოგადი მსჯელობისა და ანალიზის უნარები
40. გრძელვადიანი და მოკლევადიანი სარგებლის, უპირატესობებისა და მიზნების ერთმანეთისაგან გარჩევისა და შეფასების უნარი
41. კრიტიკული აზროვნება
42. კრიტიკული კულტურული ცნობიერება
43. ეთიკური / მორალური აზროვნება, განსჯა და სიმტკიცე
44. პრობლემის გადაჭრა
45. გადაწყვეტილების მიღება

46. კრეატიულობა
47. მოქნილობა და შეგუების უნარი
48. შეუპოვრობა
49. შემეცნებითი ორიენტაცია ან სტილი
50. სწავლისადმი დამოკიდებულება
51. პრაქტიკული უნარები
52. ინტერკულტურული ქცევა
53. პოლიტიკური ჩართულობა
54. სამოქალაქო ჩართულობა
55. პროფესიული კომპეტენციები (მაგ. მასწავლებლის, ფსიქოთერაპევტის)

დანართი 3

ბაზოყენებური ღიბჿნაბუნა და წყაროები, დანართში 1 მოცებუღ ჩამონათვადში შესული ღიბჿნაბუნისა და წყაროების ბაზრა¹⁴

- ▶ Ayton-Shenker D. (1995), *The challenge of human rights and cultural diversity*, United Nations Department of Public Information, DPI/1627/HR, New York.
- ▶ Bandura A. (1994), "Self-efficacy", in Ramachaudran V. S. (ed.), *Encyclopedia of Human Behaviour*, Vol. 4 (pp. 71-81), Academic Press, New York.
- ▶ Barrett M. (ed.) (2013), *Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- ▶ Barrett M. and Zani B. (eds) (2015), *Political and civic engagement: multi-disciplinary perspectives*, Routledge, London.
- ▶ Bertelsmann Foundation (2003), *Civic-mindedness: participation in modern society*, Bertelsmann Foundation Publishers, Gütersloh.
- ▶ Brady D., Verba S. and Schlozman K. L. (1995), "Beyond SES: a resource model of political participation", *American Political Science Review* 89, 271-94.
- ▶ Cattle T. (2012), *Interculturalism: the new era of cohesion and diversity*, Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- ▶ Chiu C.-Y. and Hong Y.-Y. (2006), *Social psychology of culture*, Psychology Press, New York.
- ▶ Coste D. and Cavalli M. (2015), *Education, mobility, otherness: the mediation function of schools*, Language Policy Unit, Council of Europe, Strasbourg.
- ▶ Council of Europe (1950), *European Convention on Human Rights*, European Court of Human Rights, Council of Europe, Strasbourg, available at www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf, accessed 17 February 2016.

14. დამატებითი მასალის მოძიება შესაძლებელია აღნიშნული პროექტის ფარგლებში შედგენილი ბიბლიოგრაფიის საშუალებით (დამატებითი ინფორმაციისათვის ეწვიეთ ვებგვერდს: www.coe.int/competences).

- ▶ Council of Europe (2001), *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment (CEFR)*, Cambridge University Press, Cambridge, available at www.coe.int/t/dg4/linguistic/source/framework_en.pdf, accessed 17 February 2016.
- ▶ Council of Europe (2008), *White Paper on intercultural dialogue: "Living together as equals in dignity"*, Committee of Ministers, Council of Europe Publishing, Strasbourg, available at www.coe.int/t/dg4/intercultural/source/white%20paper_final_revised_en.pdf, accessed 17 February 2016.
- ▶ Council of Europe (2011), *Living together: combining diversity and freedom in 21st century Europe*. Report of the Group of Eminent Persons of the Council of Europe, Council of Europe Publishing, Strasbourg, available at www.coe.int/t/dg4/highereducation/2011/KYIV%20WEBSITE/Report%20on%20diversity.pdf, accessed 17 February 2016.
- ▶ Davis M. H. (1994), *Empathy: a social psychological approach*, Westview Press, Boulder, CO.
- ▶ Deardorff D. K. (ed.) (2009), *The SAGE handbook of intercultural competence*, Sage, Thousand Oaks, CA.
- ▶ Dillon R. S. (2014), "Respect", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, available at <http://plato.stanford.edu/entries/respect>, accessed 17 February 2016.
- ▶ Donnelly J. (2013), *Universal human rights in theory and practice* (3rd edition), Cornell University Press, Ithaca, NY.
- ▶ Eisenberg N. (2003), "Prosocial behavior, empathy, and sympathy", in Bornstein M. H., Davidson L., Keyes C. L. M. and Moore K. A. (eds) (2003), *Well-being: positive development across the life course* (pp. 253-65), Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Mahwah, NJ.
- ▶ Eshleman A. (2014), "Moral responsibility", *Stanford Encyclopedia of Philosophy*, available at <http://plato.stanford.edu/entries/moral-responsibility>, accessed 17 February 2016.
- ▶ Feldmann E., Henschel T. R. and Ulrich S. (2000), *Tolerance: basis for democratic interaction*. Bertelsmann Foundation Publishers, Gütersloh.
- ▶ Furnham A. and Marks J. (2013), "Tolerance of ambiguity: a review of the recent literature", *Psychology* 4 (9), 717-28.
- ▶ Hua C. W. and Wan K. E. (2011), *Civic mindedness: components, correlates and implications for the public service*, Civil Service College. Singapore.
- ▶ Klein M. (1995), "Responsibility", in Honderich T. (ed.), *The Oxford Companion to Philosophy* (pp. 771-2), Oxford University Press, Oxford.

- ▶ Knauth T. (2010), *Tolerance – a key concept for dealing with cultural and religious diversity in education*, The European Wergeland Centre Statement Series, Oslo.
- ▶ Moore T. (2013), “Critical thinking: seven definitions in search of a concept”, *Studies in Higher Education* 38 (4), 506-22.
- ▶ Oakes P. J. Haslam S. A. and Turner J. C. (1994), *Stereotyping and social reality*, Blackwell, Oxford.
- ▶ Osler A. and Starkey H. (2005), *Changing citizenship: democracy and inclusion in education*, Open University Press, Maidenhead, Berkshire.
- ▶ Reber A. S. (1985), *The Penguin dictionary of psychology*, Penguin, Harmondsworth.
- ▶ Risager K. (2007), *Language and culture pedagogy: from a national to a transnational paradigm*, Multilingual Matters, Clevedon.
- ▶ Schwartz S. H. (1992), “Universals in the content and structure of values: theory and empirical tests in 20 countries”, in Zanna M. (ed.), *Advances in experimental social psychology* (Vol. 25) (pp. 1-65), Academic Press, New York.
- ▶ Schwartz S. H. (2006), “Les valeurs de base de la personne: théorie, mesures et applications”, *Revue française de sociologie* 42, 249-88.
- ▶ Sherrod L. R., Torney-Purta J. and Flanagan C. A. (eds) (2010), *Handbook of research on civic engagement in youth*, John Wiley & Sons, Hoboken, N&J.
- ▶ Stradling R. (2003), *Multiperspectivity in history teaching: a guide for teachers*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.
- ▶ United Nations (2015), *Transforming our world: the 2030 agenda for sustainable development*, available at www.un.org/pga/wp-content/uploads/sites/3/2015/08/120815_outcome-document-of-Summit-for-adoption-of-the-post-2015-development-agenda.pdf, accessed 17 February 2016.
- ▶ Verba S., Schlozman K. L. and Brady H. E. (1995), *Voice and equality: civic volunteerism in American politics*, Harvard University Press, Cambridge, MA.

ღანაერთი 4

ავტორები და წინამძღვარი ჩასურსის შექმნაში მონაწილე სხვა პირები

ძირითადი ავტორი:

- ▶ მარტინ ბარეტი

წინამდებარე რესურსის შექმნაში მონაწილე სხვა პირები:

- ▶ მაიკლ ბირამი, ლუისა დე ბივარ ბლეკი, იაროსლავ ფალტინი, კლაუდია ლენზი, პასკალ მომპონტ-გაილარდი, ქეთევან ნატრიაშვილი, მილისა პოპოვიჩი, კალინ რუსი, სალვადორ სალა, ჰილიგჟე ვანტ ლანდი, ნატალია ვოსკრესენსკაია, პაველ ჟაგა.

ევროპის საბჭოს განათლების დეპარტამენტი:

- ▶ შურ ბერგანი, ვილანო ქირიაზი, კრისტოფერ რეინოლდსი, მირეილ უენდლინგი.

მადლობა:

ევროპის საბჭოს განათლების დეპარტამენტი მადლობას უხდის შემდეგ ჩამონათვალში შესულ პირებს, იმ წვლილისათვის, რომელიც მათ შეიტანეს დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციათა მოდელის შექმნის საქმეში, ამ მოდელის სამუშაო ვერსიის განხილვისა და საჭირო და სასარგებლო კომენტარებისა და რეკომენდაციების მოწოდების გზით:

- ▶ ერიკ ამნა, ლეონს ბეკემანსი, ცეზარ ბირზეა, ლავინია ბრანი, ფაბიანა კარდეთი, მარისა კავალი, დანიელ კოსტე, ლეა დევჩევა, დარლა დეარდორფი, მიგელ ანხელ გარსია ლოპესი, როლფ გოლობი, რინარდ ჰარისი, პრუ ჰოლმსი, ბრიონი ჰოსკინსი, ქეროლან ჰოუარტი, ტედ ჰადლესტონი, ანდრეას კორბერი, ილდიკო ლაზარი,

რეიჩელ ლინდნერი, პეტერ მაკეკი, დევიდ მიულერი,
ნათია ნაცვლიშვილი, ოანა ნესტიან სანდუ, სტავროლა ფილიპო,
ალისონ პიპსი, აგოსტინო პორტერა, მარჟენა რაფალსკა,
რობერტო რუფინო, ჰიუ სტარკი, ოლენა სტისლავსკა,
ანგელა ტესილუანუ, ფელისა ტიბიტსი, ჯუდიტ ტორნეი-პურტა,
ანგელოს ვალიანატოსი, მანუელა ვაგნერი, შარლოტ უისლანდერი,
რობინ უილსონი, ულრიკე ვოლფ-ჯონტოფსონი, ფატმიროშ გემალა.

პროექტს, რომლის ფარგლებშიც განხორციელდა დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციების შემუშავება, აქტიური და ფინანსური მხარდაჭერა გაუწია ანდორას, საქართველოსა და ნორვეგიის განათლების სამინისტროებმა.

Sales agents for publications of the Council of Europe Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne –
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNIA AND HERZEGOVINA/ BOSNIE-HERZÉGOVINE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/N
BA-71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

DENMARK/DANEMARK GAD

Vimmelskafte 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
http://www.gad.dk

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81
Fax: +33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
http://book.coe.int

Librairie Kléber
1 rue des Francs-Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
http://www.librairie-kleber.com

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

HUNGARY/HONGRIE

Euro info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
http://www.licosa.com

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correiros 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
Web: www.marka.pt
E mail: apoio.clientes@marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon information inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tso.co.uk

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: +1 914 472 4650
Fax: +1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
http://www.manhattanpublishing.com

Council of Europe Publishing/Editions du Conseil de l'Europe

FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: http://book.coe.int

ევროპაში თანამედროვე საზოგადოებები ბევრი გამოწვევის წინაშე დგანან, როგორცაა არჩევნებზე ამომრჩეველთა აქტივობის შემცირება, პოლიტიკოსთა მიმართ მზარდი უნდობლობა, სიძულვილის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულის მაღალი დონე, შეუწყნარებლობა და სტერეოტიპები ეთნიკური და რელიგიური უმცირესობების მიმართ და ძალადობრივი ექსტრემიზმის მომეტებული მხარდაჭერა. ეს გამოწვევები საფრთხეს უქმნის დემოკრატიული ინსტიტუტების ლეგიტიმურობას და მშვიდობიან თანაცხოვრებას ევროპაში.

ფორმალური განათლება არსებითად მნიშვნელოვან ინსტრუმენტს წარმოადგენს ამ გამოწვევებთან შესაჭიდებლად. სათანადო ძალისხმევამ განათლების სფეროში შეიძლება გაზარდოს დემოკრატიული ჩართულობის დონე, შეამციროს შეუწყნარებლობა და სტერეოტიპები, შეასუსტოს ძალადობრივი ექსტრემიზმის მხარდაჭერა. თუმცა, ამ მიზნების მისაღწევად, განათლების სფეროს სპეციალისტებს სჭირდებათ დემოკრატიული კომპეტენციების ცხადი გააზრება, რომლებიც საგანმანათლებლო პროგრამებში უნდა აისახოს.

წინამდებარე დოკუმენტში მოცემულია კომპეტენციების ახალი კონცეპტუალური მოდელი, რომელთა დაუფლება საჭიროა დემოკრატიის კულტურაში ეფექტური მონაწილეობისათვის და კულტურულად მრავალფეროვან დემოკრატიულ საზოგადოებებში მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის. მოდელი ორ წელზე მეტი ხნის ინტენსიური შრომის ნაყოფია და დამტკიცებულია განათლების სფეროს წამყვან ექსპერტებთან კონსულტაციების საშუალებით. მასში დეტალურად არის აღწერილი კომპეტენციათა მოდელი და, ასევე, ის მეთოდები, რომლებიც აღნიშნული მოდელის განვითარებისას იქნა გამოყენებული. იგი გვაწვდის დემოკრატიული მოქალაქეობისა და ადამიანის უფლებათა სფეროში განათლებისათვის საჭირო სასწავლო პროგრამებისა და სწავლებისა და შეფასების მეთოდების შემუშავების მყარ კონცეპტუალურ საფუძველს. მისი გამოყენება შესაძლებლობას მისცემს განათლების სისტემებს, ეფექტურად აღიჭურვონ ყველა იმ საშუალებით, რომლებიც საჭიროა მოსწავლეებისა და სტუდენტების – როგორც აქტიური და შემწყნარებელი დემოკრატიული მოქალაქეების – ცხოვრებისათვის მოსამზადებლად. წინამდებარე დოკუმენტი წარმოადგენს ევროპის საბჭოს მიერ შემუშავებული, დემოკრატიული კულტურის კომპეტენციების ჩარჩოს პირველ კომპონენტს. იგი შეიცავს მნიშვნელოვან მასალას, რომელსაც საჭიროა გაეცნონ განათლების პოლიტიკის შემუშავებაზე პასუხისმგებელი პირები და დემოკრატიული მოქალაქეობისათვის განათლების, ადამიანის უფლებათა სწავლებისა და ინტერკულტურული განათლების სფეროში მოღვაწე პირები.

www.coe.int

კონტინენტის მასშტაბით, ევროპის საბჭო წარმოადგენს ადამიანის უფლებათა დაცვის წამყვან ორგანიზაციას. მასში გაწევრიანებულია 47 სახელმწიფო, რომელთაგანაც 28 ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოს წარმოადგენს. ევროპის საბჭოს ყველა წევრი სახელმწიფო ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ხელმომწერია, კონვენციისა, რომელიც ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დაცვის მიზნით არის შექმნილი. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობას უწევს აღნიშნული კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

<http://book.coe.int>
ISBN 978-9941-27-462-6

